200 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

01132

9 770353 802002

VREME

11. oktobar 2012.

broj 1136

Kultura sećanja: 1912
Sto godina od Prvog balkanskog rata

KORUPCIJA I POLITIKA

SLUČAJ OLIVERA DULIĆA

Odlazak Vojina Dimitrijevića

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

Registered
ISO 9001:2008

VREME
BROJ 1136
11. oktober 2012.

04 Međuvreme

08 Zoom: Vučić i sedam jarića

10 Korupcija i politika: Slučaj Olivera Dulića

14 In memoriam, veoma lično: Vojin Dimitrijević

16 Država i tradicija:
Druga sahrana regenta Pavla

20 Lični stav: Ivan Ivanji

22 Kultura sećanja:
Sto godina od Prvog balkanskog rata

34 Podrivanje Vojvodine: U ustavnom tunelu

36 Popis poljoprivrede:
Pogled na smrdljivi sir i još bolje

39 Vreme uspeha

37 Nuspojave: Siledžije na trežnjenju

48 Ljudi i vreme

KULTURA

50 "Golubnjača", 30 godina posle:
Kraška jama usred Novog Sada

55 44. BEMUS: Nova klasika

56 Intervju: Bojan Sudić, dirigent

58 TV manijak: Preljubnici

SVET

60 Lokalni izbori u BiH, Republika Srpska:
Da li je car go

62 Izbori u Crnoj Gori: Za procenat više

64 Mađarska: Na Krilima Turula

66 Tursko-sirijski sukob: Rat bez granica

MOZAIK

68 Forum: Moramo li da biramo
između bezbednosti i ljudskih prava?

75 Moj muški život: Kriza srednjih godina

77 Pošta

78 Vreme uživanja: Četvrtak

Posmrtni ostaci kneza Pavla Karađorđevića, kneginje Olge i njihovog sina Nikole sahranjeni su u kripti mauzoleja dinastije Karađorđević na Oplencu. Ekipa nedeljnika "Vreme" je, tokom pogrebne ceremonije, bila među narodom

Piše: Mirko Rudić

Tačno tri decenije su prošle od premijere koja će postati jedna od najvećih i najmučnijih umetničko-političkih afera posttitovske Jugoslavije, i jedan od simptoma njenog raspada

Piše: Teofil Pančić

Rezultati proteklih lokalnih izbora u Republici Srpskoj srušili su mit o nepobedivosti Saveza nezavisnih socijaldemokrata Milorada Dodika

Piše: Tanja Topić

Na naslovnoj strani: **Oliver Dulić**
Foto: **Srđan Ilić/ Tanjug**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić *(foto@vreme.com)*, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić *(kultura@vreme.com)*, Andrej Ivanji *(svet@vreme.com)*, Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić *(medjuvreme@vreme.com)*, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić *(strip@vreme.com)*, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić *(arhiva@vreme.com)*
Jelena Mrđa *(foto@vreme.com)*

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević; **lektori:** Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

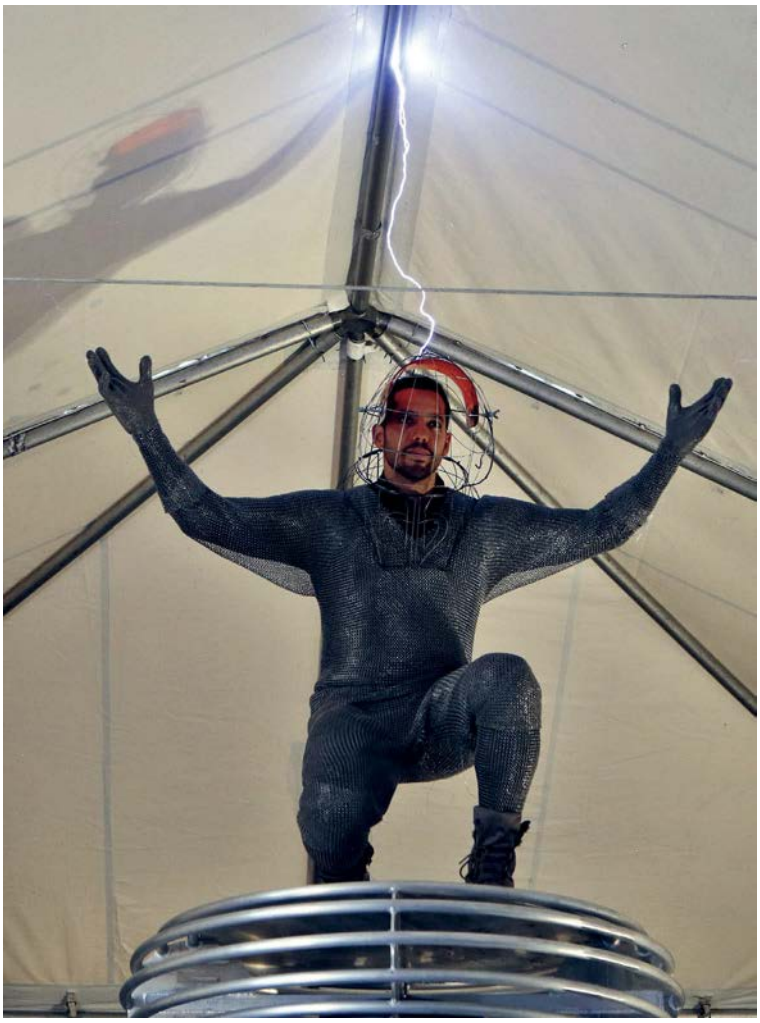
e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Dejvid Blejn, njujorški iluzionista, pod naponom od milion volti – tri dana bez sna, hrane i pića.
foto: Majk Segar/ Reuters

11/10/12 - 17/10/12

prognoza vremena

09/10/12
http://www.meteos.rs

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	9 17	9 20	12 23	12 18	10 20	12 17	9 18
Vojvodina	6 17	7 19	9 23	11 17	8 19	10 16	6 18
centralna i južna Srbija	8 20	6 23	10 25	12 21	9 21	10 19	8 19

U većini dana relativno povoljna biometeorološka situacija uz manje tegobe kod meteoropata i hroničnih bolesnika. Nepovoljnije biometeorološke prilike očekuju se u subotu i utorak. Zbog nižih jutarnjih temperatura treba prilagoditi oblačenje.

Famoso
café pizzeria
Braće Ribnikar 65, Novi Sad

broj nedelje

350 miliona

Više od 350 miliona ljudi u svetu pati od depresije, upozorila je Svetska zdravstvena organizacija (SZO) uoči Svetskog dana mentalnog zdravlja, 10. oktobra.

foto: A. Anđić

POLITIKA

Angela Merkel u Atini

Odluka nemačke kancelarke Angele Merkel da prošlog utorka poseti Atinu pomalo podseća na odluku slona iz nemačke poslovice da obiđe radnju sa porcelanom: čak i ako su mu namere dobre, za njim će ostati gomila krhotina.

Merkelova se ipak odlučila da baš na "mestu zločina" izrazi svoju podršku "optuženom" grčkom narodu, pa je tako Atina u utorak bila u opsadnom stanju. Mere bezbednosti bile su opsežnije nego za vreme posete predsednika SAD Bila Klintona 1999. godine. Preko 7000 pripadnika policije obezbeđivalo je glavni grad Grčke. Desetine hiljada ljutitih demonstranata protestovalo je zbog dolaska "Hitlerove ćerke". "Nećemo četvrti Rajh", "Uzmi svoj paket štednje i marš iz Grčke" pisalo je na transparentima. Ispisan je bio i jedan izmenjen stih Bertolda Brehta: "Angela, ne plači. U našem ormanu nema više ništa što bi moglo da se uzme". "Neka kapitalisti plaćaju", vikali su pripadnici komunističke partije. Za većinu Grka poseta Merkelove bila je čista provokacija, a ne "čin ohrabrenja". Usledili su vodeni topovi, suzavac, hapšenja.

"Ja želim da Grčka ostane u evrozoni", izjavila je Merkelova posle razgovora sa Samarasom daleko od ulične vreve. I da je "mnogo toga učinjeno", ali da "još mnogo toga mora da se uradi", te da smo "mi partneri i prijatelji" i da je ona svesna da "mnogi Grci pate", ali da će se težak put kojim su pošli "na kraju isplatiti" i da će Nemačka Grčkoj pružiti pomoć prilikom sprovođenja reformi.

Samaras je uzvratio istom merom. Rekao je da "grčki narod krvari", ali da je odlučan da ispuni svoje obaveze, da izađe iz krize i ostane u evrozoni.

Kao u igri dobrog i lošeg policajca, za vreme boravka Merkelove u Atinu su stigle dve vesti: komesar za monetarna pitanja EU Oli Ren nagovestio je da bi do novembra Grčkoj trebalo da bude odobrena dodatna (još uvek neizvesna) pomoć od 31,5 milijardi evra, ali je zato nemački ministar finansija Volfgang Šojble upozorio da Grčka u svakom slučaju mora da sprovede reforme i program drastične štednje, protiv koga se bune milioni Grka.

Još pre njenog odlaska u Atinu, nedeljnik "Špigl" upozoravao je da kancelarka kreće u misiju, koju ne može da ispuni: dok Grci od Merkelove očekuju solidarnost, njena koalicija i mnogi nemački birači hoće da vide na delu "gvozdenu kancelarku" koja južnjacima propoveda štednju i ne da im više pare.

Države evrozone i MMF su do sada Grčkoj dali oko 149 milijardi evra kredita. U prvoj fazi pomoći su se privatni poverioci odrekli polovine svojih potraživanja. Prema procenama ekonomista, sada će to morati da urade i javni poverioci, znači na račun poreskih obveznika. U suprotnom, Grčka bi i pored svega bankrotirala. A ovako, međunarodna finansijska pomoć se troši za servisiranje grčkih međunarodnih kredita. Izlaz iz vrzinog kola se ne vidi.

ANDREJ IVANJI

Med i mleko

Obećanja o tome da nas tu negde odmah iza ćoška čeka med i mleko deo je novogovora od postanka svakog političkog govora.

U drugoj knjizi Mojsijevoj, Jevrejima u Egiptu bog obećava da će ih naseliti "u zemlju dobru i prostranu, u zemlju gdje mlijeko i med teče".

Držeći ga za reč Jevreji su izdržali 40 godina lutanja pustinjom i, na svoju nesreću, naseli li Izrael.

Ali ono što je u prevodima Starog zaveta med nije med, već slatki sirup koji je pravljen mešanjem soka urme, smokava i grožđa.

Obećanje je bilo deo božjeg političkog marketinga.

Pčela je jedan od simbola prastare egejske boginje koja se na raznim mestima pojavljuje pod različitim imenima, kao Gospodarica (Potnia) na Kritu i mikenskoj Grčkoj, Neit u Egiptu, Artemida u Maloj Aziji i Evropi, Melisa (Pčela)... Ili kao trostruka bezimena boginja koja je u Delfima imala svoje proročište – koje su napravile pčele – mnogo pre no što ga je preuzeo Apolon.

Otuda i poreklo izraza koji i danas, ne povezujući ga s medom, koristimo za one koji nas zavode lepim govorom – oni su slatkorečivi. A to su postali jer im je kao deci na usne sletela pčela.

Međutim, slatkorečivost se s više osnova može povezati i s delovanjem medovine, možda najstarijeg alkoholnog pića u istoriji. U starogrčkom jeziku je tako opstao izraz za pijanstvo koji doslovno znači "otrovan medom", dugo-dugo pošto je medovinu kao piće potisnulo vino.

Faraon Donjeg Egipta nosio je titulu "vladar pčela", a više od dve trećine sačuvanih medicinskih recepata iz starog Egipta zasnovano je na medu. Med je prinošen kao dar bogovima koji su se – kod Grka u svakom slučaju – hranili nektarom, ambrozijom i medom.

Kada je 1804. odlučio da postane car, Napoleon je na svoju zastavu stavio carski simbol, tri pčele. Verovalo se da je to najstariji simbol franačkih kraljeva još od Hilderika, rodonačelnika loze Merovinga iz 457. godine. Greška: Klodovikov amblem bila su tri zrikavca.

To političarima ne smeta da obećavaju med i mleko. Kao da su krave i pčele, a ne tek zrikavci koji proizvode samo zvukove.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ

Optička varka

Ima nekog ciničnog ohrabrenja u tome što su optužbe za zloupotrebu službenog položaja ministra u prošloj vladi vezane za postavljanje optičkog kabla, čija je najvažnija funkcija da omogući saobraćaj digitalnih podataka velikom brzinom. I najviše se koristi za internet.

Taj promet je u Srbiji toliko porastao da na njemu ne samo što može da se zaradi već ima mesta i da se neko ugradi, tvrde vlasti. Neko u tome vidi lopovluk, a ja (osim toga) vidim i potencijal oko koga se uvek svrte i neki sumnjivi tipovi baš kao što se i tapkaroši nađu oko dobrog filma. To što vam je neko kartu naplatio sa provizijom ne umanjuje vrednost filma, mada je lepše ako kartu kupite na internetu i platite je koliko i na blagajni.

Zapravo smo mi negde u raskoraku između papira i ekrana i svoje koruptivne navike digitalizujemo, umesto da nas digitalizacija natera da se ponašamo pristojno i poštujemo zakon.

Recimo, jedan jednostavan način je da se sve dozvole koje administracija izdaje objavljuju na internetu, od vozačke i saobraćajne pa do građevinske. Tako bismo svi pravovremeno znali da je neka firma dobila dozvolu da postavlja optičke kablove i ko je sve to odobrio. Onda bi podaci mogli da se ukrste sa podacima o tom preduzeću, ali i sa prigovorima onih kojima su dozvole prolongirane ili odbijene, a bavili bi se istim poslom. Isto bi moglo da se odnosi na diplome bilo koje vrste, a koje imaju neku administrativnu vrednost. Saznanje da je vaša aktivnost javna, a malo je situacija kada država može na nju da stavi oznaku tajnosti, umnogome smanjuje apetit za korupciju. Kada se to ukrsti sa podatkom ko je sve kupio luksuzni automobil (preko saobraćajne dozvole) ili jahtu, i ko je dobio pravo da gradi kuću i na kom mestu (građevinska), voda za lovce u mutnom postaje mnogo bistrija. Najveći broj građana ionako nema šta da krije, a ne treba da se bojimo da sistem te podatke neće moći da izdrži, kod tolikih položenih optičkih kablova spremnih za velike brzine.

Tehnologija je, inače, jedan od najboljih lekova za korupciju. Pre petnaestak godina telefonski priključak plaćao se na crno više hiljada maraka, u zavisnosti gde ste želeli da ga uvedete. Onda su se pojavili mobilni telefoni i čim im je cena pala ispod cene priključka, svi koji su se zlopatili bez telefona odmah su ih kupili. Veza u pošti izgubila je svaku vrednost, a bila je zlatna.

Internet nam, dakle, omogućuje da podaci budu svima vidljivi, a da to pritom ne košta mnogo i da bude lako pretraživao. Korupcija cveta u neuređenim sistemima te bi bilo logičnije da se oni koji su joj skloni bore protiv optičkih kablova, umesto što ih postavljaju, jer će ih jama koju su kopali za kabl pre ili kasnije progutati, naravno ako su im namere bile nečasne.

foto: Željko Jovanović

MEDICINA

Magija matičnih ćelija

U Beogradu je 4. oktobra, u organizaciji Instituta za molekularnu genetiku i genetičko inženjerstvo Univerziteta u Beogradu, Nacionalne asocijacije za unapređenje i razvoj regenerativne medicine i najveće evropske banke za čuvanje matičnih ćelija *Cryo-Save*, održan simpozijum "Regenerativna i personalizovana medicina".

Simpozijum su otvorili Aleksandar Šapić, predsednik Opštine Novi Beograd, prof. Ljubiša Topisirović, direktor Instituta za molekularnu genetiku, i dr Mima Fazlagić, predsednik Nacionalne asocijacije za unapređenje i razvoj regenerativne medicine i naučni saradnik *Cryo-Savea*.

Gosti Beograda ove godine bili su najpoznatiji svetski stručnjaci iz oblasti regenerativne i personalizovane medicine među kojima su predavanja održali direktor naučnog odbora simpozijuma prof. dr Bela Balint, načelnik Odeljenja za hemoterapiju i aferezno lečenje Vojnomedicinske akademije u Beogradu, a zatim i prof. dr Mauro Đaka, prof. dr Aleksander M. Seifalijan, dr Paolo de Kopi, prof. dr Daniel Surbek, prof. dr Mark Laudel, dr Branka Zukić, dr Maja Stojiljković-Petrović i dr Ljiljana Rakićević.

Prezentovana su najnovija dostignuća – o primeni matičnih ćelija u lečenju teških bolesti ili traumatskih stanja, o tome kako se od matičnih ćelija uspešno mogu napraviti potpuno novo uvo, nos ili dušnik, kako najnovijim metodama može da se pomogne bebama koje su rođene sa određenim neurološkim problemima ili problemima nastalim tokom porođaja, kako geni utiču na zdravlje i da li mogu da nam pomognu da se na vreme zaštitimo, kao i koja je terapija najbolja za svakog pacijenta na osnovu DNK analize.

Naučni savetnik na Institutu za molekularnu genetiku i inženjerstvo Univerziteta u Beogradu dr Sonja Pavlović kaže za "Vreme" da su regenerativna i personalizovana medicina u Srbiji razvijene na zavidnom nivou, ali da njihovu primenu koče finansijski nedostaci. "Imamo odlične timove genetičara i molekularnih biologa koji se bave istraživanjima iz ovih oblasti i tu zaista možemo da pružimo našoj medicini ono što genetika pruža medicini u drugim zemljama. Što se tiče ćelijske terapije koja se primenjuje u regenerativnoj medicini, imamo timove koji rade i u tim oblastima, ali aparati koji su nam neophodni u istraživanjima su veoma skupi i nama je teško da u toj oblasti držimo korak sa svetom. Izdvajanje za nauku u našoj zemlji je najmanje ne samo u regionu nego i u Evropi, a mi imamo potencijal, imamo stručnjake. Mislim da bi, sa ovakvom stručnošću koju imamo u nekim oblastima i entuzijazmom koji imamo u našim naučnim timovima, trebalo više sredstava da uložimo u nauku i da od nje dobijemo takve produkte koji će nam omogućiti da ih dobro prodamo na svetskom tržištu i da zaista učinimo nešto za ekonomiju", objašnjava dr Sonja Pavlović.

MARINA ILIĆ

RUSIJA

Rođendan najvećeg sina

U nedelju 7. oktobra Rusija je bila podeljena na dve grupe ljudi – na one koji slave predsednikov šezdeseti rođendan i na one koji žele da "ode u penziju". Obe strane su bile originalne i, iako su im motivi bili različiti, doprinele su da vest o Putinovom rođendanu odjekne širom sveta.
Pristalice ruskog predsednika okupljene u pokretu mladih Molodaja guardija snimili su interesantan spot u kom se pojavljuju devojke u hokejaškim dresovima, na konju, kako skijaju i voze avion – sve sa ciljem da se pokaže Putinovo sportsko umeće, po kom je poznat, i da se prikaže da ga žene vole. Jedan ruski nezavisni centar za istraživanje anketirao je lepši pol i došao do rezultata da bi se dvadeset odsto Ruskinja udalo za predsednika. U Severnoj Osetiji deset planinara se popelo na vrh nadmorske visine 4150 metara kako bi postavili ogroman portret ruskog lidera. Njihova želja je da se ovaj vrh jednog dana nazove Putinov vrh.
S druge strane, i opozicija mu je čestitala rođendan, ali sa ne baš tako lepim željama. Na Crvenom trgu u Moskvi organizovan je protest pod parolom "Hajde da ispratimo deku u penziju", pošto je starosna granica za penzionisanje muškaraca u Rusiji šezdeset godina. Skupu je prisustvovalo oko 150 ljudi, od kojih je jedan deo doneo i poklon za predsednika, poput papuča, naočara za čitanje i ostalih stvari potrebnih jednom penzioneru. Iako je protest imao mirnu notu, policija je ipak uhapsila desetak demonstranata.
Putinova harizma prevazilazi okvire Rusije i doseže čak do malog mesta u Srbiji, sela Ljubić pored Čačka, gde živi porodica Raljičić. Članovi ove porodice su sa prijateljima proslavili Putinov jubilarni rođendan i izrazili želju da sledeći proslavi s njima, u Ljubiću.

ĐURĐICA BOGOSAVLJEVIĆ

POVODOM SMRTI TAMARE ŠTAJNER POPOVIĆ

Dama od snova i akcije

Trening psihoanalitičarka Tamara Štajner Popović je u 64. godini izgubila jednu od retkih bitaka – sa svojom teškom bolešću. Kako je napisao ugledni svetski psihoanalitičar Dejvid Saks, "svet će biti siromašnije mesto bez nje, ali i bogatije jer je u njemu živela". Živela je strasno, sa snovima i vizijama koje je ostvarivala zahvaljujući svojoj ogromnoj energiji, posvećenosti, hrabrosti i političkoj inteligenciji.

Tamara je nesporno bila prva dama i zvezda beogradske psihoanalize, tvorac i najveći borac za status Beogradskog psihoanalitičkog društva kao punopravnog člana Međunarodne psihoanalitičke asocijacije. Imala je veliki ugled i u svetskoj i evropskoj psihoanalitičkog porodici, a posebno u Institutu za Istočnu Evropu čiji je kreator, zajedno sa Han-Grin Praken. Od nje su traženi saveti i mišljenja jer je imala briljantan um i dubok i sveobuhvatan pogled na perspektive razvoja psihoanalize i širenja psihoanalitičke teorije i prakse. Nije se mirila sa prosečnim i zatečenim, već se hrabro i nezaustavljivo borila za ravnopravnost svih analitičara u analitičkom svetu, posebno onih koji su imali hrabrosti da se edukuju i bave psihoanalizom u sredinama koje to nisu prihvatale i podržavale. Između ostalog, zato je i bila predsednik Komiteta za nove psihoanalitičke grupe u okviru Evropske psihoanalitičke federacije.

Osnove psihoanalitičke misli i rada su u našoj sredini uspostavili, posle Drugog svetskog rata i u godinama koje su sledile, Vojin Matić i njegovi učenici. Međutim, tek Tamarin dolazak na psihoanalitičku scenu doneo je novu energiju, ideje i aktivnosti koje su dovele do toga da je beogradska psihoanaliza prepoznata i prihvaćena kao ravnopravan član svetske psihoanalitičke zajednice. Bile su to za nju i njene saradnike teške godine borbe protiv sumnji i predrasuda zapadnog analitičkog sveta. Tamarina neustrašivost, neviđena upornost i optimizam su to promenili. I ne samo to. Njeno mišljenje i pomoć je taj isti zapadni svet kasnije tražio u raznim profesionalno i politički delikatnim situacijama. Bila je diplomatična, kada je trebalo, ali češće i pre svega nezadrživo uporna i ubedljiva. Autentična, vrlo individualna, sa retkom sposobnošću da svoju individualnost, verovanje i vizije promoviše u okviru sistema.

Tamarino znanje, kreativnost, profesionalni izazovi, radoznalost i energija su bili stalni podstrek za saradnike, a inspiracija za mlađe kolege.

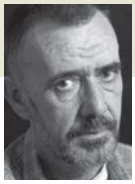

Za mlade je uvek imala vremena – za njihove dileme, sumnje, teskobe, i virtuozno je uspevala da ih ohrabri, podstakne, podrži, da im pomogne. Na svim analitičkim konferencijama i skupovima, koje je sa saradnicima organizovala, mladi su uvek imali zapaženo mesto, da pokažu šta znaju i mogu, da pokažu da psihoanaliza nije dinosaurus koji više nikoga ne interesuje, koja nema nove ideje, energiju i sledbenike. Tamaru je neopisivo radovalo pojavljivanje i afirmacija novih ljudi. Otuda su brojni psihoanalitički skupovi vratili na našu scenu psihoanalizu kao živ i sve bogatiji sistem razmišljanja, objašnjenja psihičkog života i ponašanja pojedinaca, ali i velikog broja društvenih pojava i ponašanja grupa. Tamari se dopadala misao znamenitog francuskog psihoanalitičara Andre Grina koji je, jednom prilikom, rekao: "Kao što demokratija nije savršen sistem za uređenje društvenih odnosa, ali za sada ne znamo za bolji, tako i psihoanaliza nije savršen sistem za razumevanje psihičkog života, ali ne znamo za bolji."

Tamara Štajner Popović je bila prisutna uvek, svuda i u svemu što je imalo bilo kakve veze sa psihoanalizom, na podsticajan, ali nekada i zahtevan način. Nije štedela sebe, pa ni druge. Otuda njeno angažovanje kao predsednice Studijske grupe, trening komiteta i brojnih drugih tela našeg analitičkog Društva.

Nikoga nije ostavljala ravnodušnim. Bila je specifična po briljantnoj inteligenciji, vrcavosti ideja, uverenosti u vizije i dobrobit za sve, kreativnoj misli, profesionalnosti i vulkanskoj energiji. Bila je jedinstvena, neponovljiva i harizmatična. Zadužila je, osnažila i obogatila psihoanalitički svet i ne samo njega.

VOJISLAV ĆURČIĆ
TRENING PSIHOANALITIČAR BPD

piše: Dragoljub Žarković

Vučić i sedam jarića: Ako je prvom potpredsedniku Vlade potrebna saglasnost javnosti koja bi nadomestila saglasnost koalicionih partnera, onda je to đavo odneo šalu

Ovi najnoviji protagonisti na političkoj sceni, oličeni najpre u Aleksandru Vučiću, prevrnuće svaki kamen ali "narod gladan pravde" biće zadovoljan. Oprezniji kažu "Malo morgen". Mediji se utrkuju da objave ko je sumnjiv. Kako je krenulo, biće, medijski, kriv i onaj ko je prošao pored Agrobanke a kamoli da je s njom poslovao

Politika i javnost: Dogovor o korupciji

Oliver Dulić, posle četiri sata saslušanja, na tugu i žalost medija koji su mu već prosuli creva i prolili krv, otišao je kući u utorak po podne. To, narode, nije još dokaz da je nevin, ali svetkovina "paljenja veštica" odložena je do daljeg, mada je tog dana vreme bilo izuzetno lepo.

Prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić izjavio je dan pre toga da će svoj posao nastaviti da radi nepokolebljivo i poručio svima u Vladi da ako sumnjaju u njegovu profesionalnost, to uvek mogu da saopšte i njemu i javnosti.

Vučić je u pisanoj izjavi za javnost ponovio da korupcija predstavlja jedno od najvećih zala savremenog srpskog društva i da je ulazeći u Vladu Srbije želeo da, konačno, posle mnogo godina nešto promeni povodom tog pitanja.

Ovo obraćanje javnosti, po mom mišljenju, prvi je signal da tu nešto škripi. Imali smo nekad "dogovornu ekonomiju" a sad je na dnevni red došla "dogovorna borba protiv korupcije". Da nije reč o nagodbi ili pokušajima dogovaranja, ne bi Vučić preduzimao tako dramatičan korak.

Koalicija na vlasti i pre prvih sto dana vlade pokazuje da počiva na krhkim osnovama i Vučić, zanet mesijanskom ulogom, preti novim izborima, ukoliko ne bude po njegovom, a u pomoć poziva javnost, ma šta to značilo.

Ako je Vučiću potrebna saglasnost javnosti koja bi nadomestila saglasnost koalicionih partnera, onda je to đavo odneo šalu.

U taj posao, kako kaže, ušao je čista srca i čista obraza, dodajući da su iz "silne i žestoke" borbe prethodne vlade protiv korupcije i kriminala, u tužilaštvu ostala tri predmeta i to nepotpuna. "Jedan od predmeta je bila i Agrobanka, slučajno ili ne, ograničena na (Radoslava) Laleta Sekulića i nekoliko povezanih lica, bez sagledavanja onih koji su najodgovorniji za njeno uništenje, onih koji su bili arhitekte celokupnog kriminalnog poduhvata", rekao je Vučić.

On je kazao da je od trenutka kada ga je Tomislav Nikolić postavio na čelo Biroa za koordinaciju rada službi bezbednosti pokušao da pitanje borbe protiv korupcije postavi na značajno viši nivo nego što je to bio slučaj do sada, kao i da je znao da ta borba nosi mnogo više problema i nedaća nego bilo koja druga.

Vučić je naveo da mu nije smetalo i nije ga čudilo ni to što je taj rad od brojnih analitičara, novinara i političara dočekan sa skepsom, jer je znao da nedostatak vere kod ljudi može brzo da pobedi radom, marljivošću, ozbiljnošću i poštenim odnosom prema poslu. "Ali, nisam ni sanjao da će na početku te borbe postati jasno da žrtve, i medijske i političke, treba da budu oni koji se protiv kriminala bore, a nacionalni heroji i tobožnje žrtve progona, oni koji su zemlju pljačkali i ojadili u prethodnim godinama", rekao je Vučić.

Prvi potpredsednik Vlade je rekao da je za svoj rad odgovoran narodu i da se nikad nije krio ni iza koga, pa neće da se izvinjava ni Oliveru Duliću, ni Dušanu Antoniću, ni Sekuliću, niti bilo kome drugom, kao što to neki čine. "Naprotiv, nastaviću svoj posao da radim nepokolebljivo, znajući da sam danas trn u oku tajkunima, pojedinim političarima i njihovim medijima", kazao je Vučić.

On je istakao da je spreman da položi račune za svoj rad građanima Srbije.

Vučić je poručio svima u Vladi Srbije koji imaju bilo kakve sumnje da posao ne obavlja profesionalno, da to mogu da saopšte i njemu i javnosti kad god požele. "U tom smislu želim da obavestim i njih i građane Srbije da ja od narodne volje ne bežim. Izbore nikada nismo i nećemo izbegavati, ni ja ni stranka kojoj pripadam", kazao je Vučić i poručio da on i stranka koju vodi mogu da izgube, ali da korupcija nikada neće pobediti državu, "ma koliko patetični i moćni bili njeni protagonisti".

Politika gonjenja:
Isto, na drugi način

KOMUNISTI, SA JAKIM ubeđenjem da im je vlast večna, barem su otvoreno govorili, čak i pisali, o "politici gonjenja". Ta čudna sintagma mogla bi se naći i u kongresnim papirima, ukoliko bi se našao neko dovoljno dokon da kopa po tim himalajskim brdima. Reklo bi se da je selektivnost pravde bila ugrađena u temelj sistema, kao potvrda narodnog zapažanja da vrana vrani oči ne vadi, ili tako nekako.

Ovi novi ovladali su elementarnim demokratskim govorom i "politiku gonjenja" nećete pronaći u njihovim programskim dokumentima. Po njima, svi smo, na papiru, pred zakonom jednaki, aman nam je do sada tranziciona pravda bila vrlo selektivna, o čemu su se množili dokazi i kad ih niko nije tražio.

Ovi najnoviji protagonisti na političkoj sceni, oličeni najpre u Aleksandru Vučiću, idu i dalje: prevrnuće svaki kamen ali "narod gladan pravde" biće zadovoljan. Oprezniji kažu "Malo morgen". Mediji se utrkuju da objave ko je sumnjiv. Kako je krenulo, biće, medijski, kriv i onaj ko je prošao pored Agrobanke a kamoli da je s njom poslovao.

Sad je to uzelo toliko maha da prebrojavanje "crnih ovaca" iz redova prethodnih vlada postaje pitanje političke higijene. Kako je krenulo, a krenulo je, tabloidi će da vešaju ljude na radost "gladnih pravde" kojima je sasvim logično da je svako bogatstvo lopovskog porekla a da je ministarski položaj samo start ka lopovluku grandioznih razmera.

Pompeznim najavama u medijima pravi se velika strateška greška, ali to je stvar izbora onih koji se oglašavaju. Bilo bi normalno da pravosudni organi i MUP rade svoj posao bez posredovanja u naručenim medijskim kampanjama. Pojedinci koji javljaju medijima šta će se sledeće desiti samo žele da postignu političke poene. To je demagoški pristup, koji ne doprinosi ničemu. Baš kao i Vučićevo obraćanje javnosti.

Ako nema saveznike u borbi protiv korupcije unutar Vlade i drugih državnih institucija, onda mu je javnost slaba uteha. Nije nemoguće da je Vučić pripisao sebi mesijansku ulogu u rastakanju koruptivnog tkiva srpskog društva, ali "visoka temperatura, čist obraz i čelična pesnica" nisu dovoljni za procesuiranje bilo kog koruptivnog procesa. To je pitanje strpljivog rada i dugoročne strategije unapređivanja institucija, ali rekao bih da Vučić nema dovoljno živaca za to.

Gladni uspeha:
Pretnja novim izborima

NJEMU TREBA NEKI uspeh, sad i odmah, jer ova vlada, još konfuznija i mrzovoljnija od Tomislava Nikolića u prošlonedeljnom "Utisku nedelje", nema jasan plan o bilo čemu. (Da se on pita, smenio bi Aleksandra Tijanića, da nije zabranjena Parada ponosa bio bi na čelu Parade, ako se on pita s kosovskim Albancima pregovaraće Ivica Dačić... E, lako je tako, Predsedniče!)

Poriv Aleksandra Vučića da se obrati javnosti, ukoliko nije čista, klasična demagogija, rezultat je loših odnosa u Vladi. Ovo je već drugi put da Vučić preti novim izborima, mada to liči na plašenje mačeta rešetom.

U priči o vuku i sedam jarića družina je nadvladala vuka, zato što je bila domišljata i složna. Ko kaže da burazerski interesi neće opet da pobede! A ko su jarići? Dulić, već pominjani, Mrkonjić, Cvetković (sve u nagoveštajima), Velja Ilić (kraduckanje je sasvim OK), Dušan Petrović... licitiraju mediji. Do broja sedam nedostaju dva. Čitaoci sami mogu da ih upišu. Možda bi i to bio doprinos javnosti Vučićevom pregalaštvu. ◂

Politika i korupcija

Slučaj Olivera Dulića

Postavlja se pitanje da li će bivši ministar životne sredine – kome god i čemu god verovali u ovoj aferi i sve da iz nje izađe kao pobednik – uopšte moći da se bavi politikom. Čini se da mu je njegova stranka okrenula leđa, oni koji su protiv njega odlučni su kao retko kada, a u medijima je bukvalno razapet

Da je pre nekoliko godina organizovana kladionica o redosledu funkcionera koji će završiti pred pravosudnim organima, teško da bi iko uložio i žutu banku na tadašnjeg ministra životne sredine i prostornog planiranja Olivera Dulića. Uprkos tome što je bio glavni junak nekoliko afera, činilo se da mlađani demokrata teško može da pobedi u oštroj konkurenciji onih koji su na sve strane izlagali bogatstvo koje su iznenada stekli. No, kako život i politika često znaju da iznenade, dogodilo se upravo to: na podugačkom spisku njegovih stranačkih kolega koji već nekoliko meseci zauzimaju centralno mesto u skupštinskim raspravama i na naslovnim stranicama tabloida, Dulić je zauzeo vodeću poziciju i tokom dana kada nastaje ovaj tekst (utorak 9. oktobar) bio je na četvoročasovnom informativnom razgovoru zbog sumnje da je zloupotrebio službeni položaj. Suprotno očekivanjima dela javnosti, nije mu određeno policijsko zadržavanje, a iz zgrade Tužilaštva za organizovani kriminal izašao je nasmejan.

OPTIKA: Nakon mnoštva teorija o tome zašto bi tačno Dulić mogao da "zglajza", tek je u ponedeljak 8. oktobra ta misterija konačno rasvetljena. Tog dana, naime, Skupština je odlučivala o ukidanju Dulićevog imuniteta, a na osnovu zahteva Tužilaštva za organizovani kriminal u kojem je detaljno izneseno za šta je osumnjičen. Ono što je već bilo poznato jeste da je osumnjičen za nezakonito izdavanje dozvole preduzeću "Nuba invest" za postavljanje optičkih kablova na putu Batrovci – aerodrom Beograd. Mediji su se u međuvremenu već bavili time, ali je Dulić uporno ponavljao da su se nadležni organi još 2010. utvrdili da u tom postupku nije bilo nepravilnosti i da su optičke kablove postavljala i druga preduzeća.

Međutim, u dokumentu Tužilaštva sada su se pojavili i novi detalji, bazirani uglavnom na saslušanju saradnika bivšeg ministra. Navodno,

AFERA SA DALEKOSEŽNIM POSLEDICAMA: Oliver Dulić i poslanici Demokratske stranke

Foto: Tanjug

on je od svog pomoćnika Nebojše Janjića, zaduženog za izdavanje lokacijskih dozvola, zahtevao da ne traži i pribavlja uslove javnih komunalnih preduzeća lokalnih samouprava preko čije je teritorije prolazio optički kabl, već jedino od "Puteva Srbije". Janjić je zato preskočio konsultacije sa "Srbija vodama", "Srbija gasom", "Telekomom" i EPS-om, tražeći samo saglasnost "Puteva Srbije". Istu stvar je, kako se navodi u dokumentu Tužilaštva, Dulić zahtevao i od svoje savetnice za provođenje prostornih i urbanističkih planova Ljiljane Marić, kao i od šefice odseka Dušanke Dedić. One su to, kako se kaže, odbile, pošto je nedostajala propisana dokumentacija. Osim svega toga, bivši ministar osumnjičen je da je direktora "Puteva Srbije" Zorana Drobnjaka podstrekivao da izda saobraćajno-tehničke uslove za traženu deonicu puta, iako su nedostajale kopije planova, izvodi iz zemljišnih knjiga i posedovnih listova, mišljenja stručnih službi i geodetski snimak.

Sve ostalo o čemu se ovih dana pričalo za sada nije potvrđeno, jer je detaljno obrađeno samo u medijima, bez navođenja konkretnih i pouzdanih izvora ili dokaza. Navodno, Dulić se sa vlasnikom "Nuba investa" sreo nekoliko puta širom bivše Jugoslavije i Evrope, što je on demantovao, tvrdeći da se poznaju "iz teretane". Isto tako, pre nekoliko dana osvanula je i priča da je na slovenačkoj granici svojevremeno uhvaćen sa 200-300 hiljada evra i da se iz te gužve izvukao pozivajući se na činjenicu da je srpski ministar. No, u kontekstu onoga što stoji u zvaničnom dokumentu, sve ovo – ako je uopšte tačno – biće tema dalje istrage. Za sada, po rečima Dulićevog advokata, on je u Tužilaštvu objasnio sve nejasnoće u vezi s dozvolama za postavljanje optičkog kabla i spreman je da svoju verziju iznese i tokom sudskog procesa. Naravno, ako ga uopšte bude.

ČISTAČICA U MAGLI: Iako izgleda da se obruč oko njega steže sa svih strana i iz sve snage, Oliver Dulić pokušava da deluje što je moguće smirenije i uglavnom uspeva u tome. Reklo bi se čak da mu se naglo probudila i duhovitost. U svom poslednjem oglašavanju na Tviteru, na kojem je inače vrlo aktivan (i nosi nadimak "Čistačica"), rekao je kako sa svojim tviterašima mora da podeli činjenicu da mu je dobar prijatelj na poklon doneo "čaj protiv zatvora". Prethodno, takođe na Tviteru, na opasku urednika "Informera" Dragana Vučićevića da se nešto ućutao, objasnio je da od sada komunicira samo "sa ljudima". Ipak, zavidna doza smirenosti i britkost u virtuelnom prostoru jedini su uspeli Dulićev javni nastup u poslednje vreme. To se pre svega odnosi na njegove postupke od subote 6. oktobra do ponedeljka, 8. oktobra. Iako je danima tvrdio da je spreman da odgovara pred nadležnima, policiju koja je u subotu došla po njega u porodičnu kuću u Subotici, dočekao je pozivajući se na poslanički imunitet. Odmah potom, sam je otišao na informativni razgovor, nadalje tvrdeći da se pomenutog imuniteta odriče. S tom tezom dočekao je i ponedeljak, kada je o tom problemu odlučivala Narodna skupština – novinarima je najavio da o slučaju "Nuba investa" više neće javno govoriti, da se na imunitet više neće pozivati i da je skupštinska rasprava o tom pitanju arčenje vremena i para. Kakvo god praktično objašnjenje imalo, pozivanje na imunitet u javnosti je automatski stvorilo utisak o krivici. No, posle toga, odricanje ►

Kurir

Iako su svi dnevni listovi redovno izveštavali o nevoljama u kojima se našao bivši ministar Dulić, uloga lidera u toj medijskoj priči nesumnjivo pripada "Kuriru". Svi ostali, u skladu sa svojim uređivačkim politikama, zapravo su samo prenosili i sitno dorađivali ono o čemu je izveštavao ovaj tabloid. Tokom poslednja dva meseca, najobimnije se pisalo o satovima Olivera Dulića, koji, prema navodima tog lista, vrede sto hiljada evra – ta priča bila je uvodnik za ostale, koje su se ticale sumnjivih dozvola za postavljanje optičkih kablova, ali i drugih afera ranije pripisanih Duliću. Kad su u pitanju satovi, išlo se zaista daleko: od fotografija svakog pojedinačno, preko ponude Dulića da ih redakcija kupi za sto hiljada evra, pa do ponovne detaljne analize čitavog slučaja kada je ovaj odustao od prodaje i zatim nevešto objasnio da je reč o kopijama čuvenih marki satova. Kako je vreme odmicalo, nije zapravo ni bilo teme u kojoj se nije zakoračilo duboko preko granice novinarske etike, što se najbolje videlo u naslovima: "Dulić umesto u zatvoru, ručao u restoranu", "Ovde će Dulić da robija" (tekst sa detaljnim opisom zatvorskih ćelija), "Duliću, zašto si nervozan?", "Duliću, gde je 375.000 evra?"...

Zašto je baš ovaj list pisao ovako i ovoliko nije tema ove priče, baš kao ni misterija izvora koji su "Kuriru" prenosili informacije (bez obzira na to da li su istinite ili ne). Utisak je, međutim, da je upravo "Kurir" doprineo utisku da je Oliver Dulić osuđen pre suđenja.

Zbog ovakve kampanje, bivši ministar rekao je da je zatražio pomoć međunarodnih institucija, ali nije precizirao kakvu konkretno i od koga konkretno.

Poslovi i poslići

Pored problematičnog postavljanja optičkih kablova, Dulić je još za svog ministrovanja najviše pominjan zbog sajta www.ocistimosrbiju.rs, koji je trebalo da promoviše istoimenu kampanju, a za koji je niškom preduzeću "Logic Internet" plaćeno 25.000 evra. Kada je sajt "Pištaljka" početkom februara 2011. objavio tu informaciju, ministar i njegovi saradnici pokušali su da se kako-tako i opravdaju, ali su to uradili toliko nevešto, da su čak i oni koji su im u startu verovali, tu veru brzo izgubili. Sekretar ministarstva Bojan Đurić izjavio je, recimo, da je sajt rađen u nekom posebnom programu, zahvaljujući kojem će korisnici moći da nađu mape i podatke o lokacijama deponija i druge važne podatke. Oni koji se razumeju u izradu veb sajtova hitro su reagovali na ovu izjavu kvalifikujući je kao čistu budalaštinu – po njima, sajt kakav je napravljen ne samo da nema ništa posebno, već ga i amater može napraviti za najviše nekoliko stotina evra, što je bar 50 puta manje od onoga što je plaćeno. Sam ministar izjavio je da je to bila najpovoljnija ponuda koju je ministarstvo dobilo, a kasnije i da se to ulaganje u potpunosti isplatilo: "Ušteđeno je vreme i novac državne uprave, inspekcije i komunalnih preduzeća, koji zbog informacija na tom portalu lakše, brže i jednostavnije obavljaju svoj posao i imaju bolji pregled stanja u oblasti sakupljanja otpada."

U vezi sa istom kampanjom bio je i mini skandal izazvan objavljivanjem izveštaja Saveta za borbu protiv korupcije o stanju u domaćim medijima u septembru 2011. Prikazujući način "ulaska" države u medije, saradnici pokojne Verice Barać naveli su da je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja kompaniji Ringier platilo čak 47.2 miliona dinara za objavljivanje tematskih dodataka o ekologiji u listovima "Blic" i "Alo".

Tokom čitavog Dulićevog mandata najviše se govorilo o povezanosti njegovih i firmi njegovih bliskih srodnika s državnim poslovima, odnosno o tome da upravo te firme na volšeban način dobijaju najunosnije tendere iza kojih stoji Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja. Poslednja i najkonkretnija priča objavljena je krajem septembra, najpre na sajtu "Pištaljka", a zatim i u "Kuriru": po njihovim navodima, Ministarstvo je, na ime projekata u Subotici, kompanijama čiji su vlasnici Dulićev otac i njegova braća isplatilo 17 miliona dinara. Iako su na tenderima druge firme nudile mnogo bolje uslove i rokove, pobeđivala je ipak ministrova rodbina. Delatnost porodice Dulić u Subotici inače je podrobno analizirana u različitim medijima, ali se čitava stvar svela na prebrojavanje nekretnina koje je gradila njihova firma i isticanje činjenice da je baš Dulićev brat gradonačelnik tog grada. Iako je međusobna povezanost svih tih činjenica vrlo indikativna, čini se da će ta priča ipak sačekati neka druga vremena: u kontekstu "Nuba Investa", svi ovi poslovi nisu ništa drugo nego "poslići".

Poslednja u nizu afera krenula je iz skupštine, gde je Mlađan Dinkić optužio Dulića da je nenamenski trošio novac iz Fonda za zaštitu životne sredine, odnosno da su ogromna sredstva iz tog Fonda utrošena na kampanju Demokratske stranke i za potrebe Ministarstva za životnu sredinu. Dulić je ove navode u više navrata demantovao.

od imuniteta i celodnevni hepening u skupštini, doveli su stvari do apsurda.

Posebnu epizodu u čitavom nizu nesnalažljivih poteza predstavlja Dulićevo ponašanje tokom medijske kampanje protiv njega (vidi okvir!). Iako bi većina ljudi još na samom početku prestala da daje izjave za medije koji su otpočeli i uporno vodili tu kampanju, Dulić ne samo da je redovno davao izjave za "Kurir", već je sa njihovim novinarima danima licitirao oko cene satova koje nosi, nudio im ih na prodaju, zatim odustajao od iste te prodaje... Potrajalo je tako sve do samog kraja, dan pred razgovor u Tužilaštvu, kada je konačno rekao da više neće da priča sa njima. Sa aspekta medija, Dulićevo redovno oglašavanje i činjenica da su ga redovno kontaktirali vredna je hvale. Međutim, kako je to oglašavanje bilo prilično haotično, više je nego očigledno da bi za samog Dulića bolje bilo da je ćutao i pustio medije da svojom agresivnošću rade u njegovu korist.

Prilično nevešto, bivši ministar pokušao je da objasni i ko stoji iza napada na njega. "Iza medijske hajke protiv mene stoje veoma bogati ljudi iz kriminalnog okruženja koji su imali problem sa mojim radom i zakonima koji su doneti dok sam bio ministar", rekao je za subotičku "JU eko televiziju". U vreme njegovog mandata, kako je istakao, doneti su zakoni i propisi zbog kojih su mnogi moćnici bili na gubitku "stotine milione evra": to se pre svega odnosi na zakone o plaćanju konverzije sa prava na korišćenja zemljišta privatizovanih preduzeća, na pravo svojine, kao i na projekat angažovanja države u izgradnji više od šest hiljada stanova po cenama nižim od tržišnih. "Sve su to razlozi zbog kojih neko hoće da se osveti i najbolje to radi kroz nekoliko medija koje može da plaća. Možete da zamislite koliko košta naslovna ili dve ili tri cele stranice nedeljama i nedeljama u nekim medijima", rekao je Dulić istom prilikom. Iako ova priča deluje dovoljno logično da bar malo ulepša trenutnu sliku o delatnostima bivšeg ministra, on je praktično nije ni koristio. Zahvaljujući činjenici da je to pomenuo jednom ili dvaput, a pritom se u javnosti pojavljivao svakodnevno, ostao je utisak da je u pitanju bio pucanj u prazno, a ne teza za koju Dulić ima nekakve dokaze ili da makar veruje u nju. Konačno, ako već zna ko su ti ljudi, zašto ih nije imenovao? Zašto nije makar nagovestio ko su?

PRIJATELJI STARI: Osim nesnalaženja glavnog aktera, u ovoj aferi iznenađujuće je i ponašanje njegovih stranačkih kolega. Od subote, 6. oktobra, uz njega su se uvek pojavljivali neki od najviših funkcionera Demokratske stranke – Dragan Šutanovac, Slobodan Homen, Dušan Petrović itd. Dva dana kasnije, tokom obraćanja novinarima u Skupštini, iza njegovih leđa stajao je kompletan poslanički klub DS-a. Međutim, tokom višemesečne kampanje niko od viđenijih članova stranke nije rekao ništa konkretnije osim očekivanih fraza o političkom progonu i činjenici da se Duliću sudi van suda. U tom kontekstu, ilustrativna je izjava Borisa Tadića, koji se tokom svog predsedničkog mandata često pojavljivao sa ministrom Dulićem i od kojeg se očekivalo da imenom i prezimenom stane iza njega. Umesto toga, stigle su dve rečenice koje je mogao da izgovori bilo ko i koje – prevedene na razumljiv jezik – ne znače ništa: "Demokratska stranka ne štiti nikoga koje je kriv, zahteva od svih institucija da rade svoj posao, ali ne dozvoljava da se stvara atmosfera lična u kojoj se krivci za eventualne zloupotrebe kriju, a vrlo često napadaju nedužni ljudi bez ikakvog dokaza. Neka sudovi i tužilaštva rade svoj posao." Ovako nešto može da znači da Tadić ipak sumnja u Dulićevu krivicu, ali i da bi se najradije ogradio od njegove dalje sudbine. No, Dragan Đilas kao drugi čovek u stranci i Tadićev protivkandidat na predstojećim stranačkim izborima nije rekao ni toliko. Obično je bio zaokupljen drugim problemima, a u vreme saslušanja svog stranačkog kolege boravio je u Čikagu, pa se sasvim zgodno namestilo da o tom pitanju ne mora ni da se izjašnjava.

Iako su se demokrate svojski borile u skupštinskoj raspravi o ukidanju Dulićevog poslaničkog imuniteta, izjava i ćutanje dvojice

SEĆANJE NA KOALICIJU: Boris Tadić, Milutin Mrkonjić, Oliver Dulić

Foto: Tanjug

najviđenijih ljudi u njihovim redovima nikako ne idu u prilog bivšem ministru. Za razliku od njih, predstavnici SNS-a, SPS-a i drugih stranaka u skupštini potpuno su jedinstveni, odlučni i vrlo jasni: svi redom izjavljuju da skupština neće štititi "lopove", a oni koji nekim povodom budu konkretno imenovani uzvraćaju rafalnom paljbom u kojoj pominju i druge navodne Dulićeve afere (vidi okvir). Stepen besa u njihovim redovima konstantno raste, a možda je bio najočigledniji u utorak uveče, kada je objavljeno da je deo policajaca, neznano kojih, nezadovoljan odlukom Tužilaštva da Dulić ne bude određen pritvor i da Aleksandar Vučić, kao šef Biroa za koordinaciju rada bezbednosnih službi razume njihove emocije. "U potpunosti razumem pripadnike policije koji, posle višemesečnog mukotrpnog rada, ne mogu da shvate da je njihov trud bačen pod noge", istakao je Vučić, najavljujući ipak da će se "koliko već sutra" sastati sa pripadnicima specijalnih timova policije i pokušati da dogovori nastavak "zajedničkog rada na borbi protiv korupcije". Sličnu odlučnost istovremeno je pokazao i direktor srpske policije Milorad Veljović, obećavši dalju borbu protiv korupcije "bez obzira na prepreke na koje nailazimo i na koje budemo nailazili". Pritom, da podsetimo, sva ta ljutnja i zakletve samo zbog toga što Dulić nije u dnevnom ili dvodnevnom pritvoru.

DA SAM ZNAO...: Zbog svega ovoga, postavlja se logično pitanje da li će Oliver Dulić, čak i ukoliko iz ove bitke izađe kao pobednik, uopšte moći da se bavi politikom. Čini se da mu je njegova stranka okrenula leđa, oni koji su protiv njega odlučni su kao retko kada, u medijima je bukvalno razapet, a sudeći po komentarima na internet forumima, javnost mu veruje još manje nego politički protivnici. Svi ti elementi u ovom trenutku čine jednu prilično tužnu sliku, posebno ako se ima u vidu da je Oliver Dulić nekada važio za pravog gospodina među političarima i da bi se svaka stranka dičila njegovim manirima, mladošću i zavidnom biografijom.

No, baš ta biografija garantuje Duliću da će jednog dana, kako god da se sve završi, moći da živi normalnim životom. Reč je, naime, o klasičnom primeru "dečka koji obećava" i koji je "obećanja" prilično rano ispunio. Rođen je 1975. godine, ali je mladost proveo u Subotici, gde je završio osnovnu, muzičku i srednju medicinsku školu. Diplomirao je na beogradskom Medicinskom fakultetu, gde je završio i specijalizaciju za ortopedsku hirurgiju i traumatologiju. Radio je na više mesta: kao lekar u subotičkoj hitnoj pomoći, ortoped u Zdravstvenom centru u Subotici, ali i u Zavodu za zdravstvenu zaštitu radnika Železnice Srbije u Beogradu. Političku karijeru počinje 1996, kao učesnik Studentskog protesta i jedan od osnivača Studentske inicijative, a iduće godine postao je član DS-a. Tu će brzo napredovati, mnogi kažu kao "Tadićev čovek". Već 2006. imenovan je za člana predsedništva stranke, a taj status zadržava i posle stranačkih izbora 2010. U međuvremenu, zauzimao je mnoge važne pozicije i u državi: u dva mandata bio je poslanik u Skupštini Srbije i Skupštini SCG (u kojoj je bio predsednik Odbora za evropske integracije), da bi maja 2007. ušao u istoriju kao najmlađi predsednik parlamenta Srbije. Tu se zadržava svega godinu dana, ali zatim postaje ministar životne sredine i prostornog planiranja – resor kojem je 2011. dodato i rudarstvo. Bivši ministar, a sada samo osumnjičeni poslanik, godinama se bavio vaterpolom; svira gitaru, klavir i tamburu; govori engleski, a služi se nemačkim, mađarskim i norveškim jezikom. Što se imovine tiče, ona je zvanično nevelika: prema registru imovine funkcionera, Dulić je vlasnik jednog dvosobnog stana i apartmana od 19 kvadrata na Crnogorskom primorju, nema automobil, a primanja mu ne prelaze hiljadu evra mesečno. Nezvanično, međutim, stvari stoje znatno drugačije i o Duliću njegovi protivnici već neko vreme pričaju kao o jednom od najbogatijih političara, koji je tokom svog mandata inkasirao nekoliko miliona evra.

Pre nekoliko dana bivši ministar rekao je da želi samo da iz čitave ove ujdurme izađe čist. Imajući u vidu sve gorenavedeno, čini se da je to jedino čemu zaista ne može da se nada. ◂

Tamara Skrozza

Vojin Dimitrijević

Ili: o smislu za humor, o razbijenoj posudi za led, o pristojnosti, o gospodstvu, o poštenju i o ostalim pojavama u životu

Foto: A. Anđić

Kad sam čuo vest, u petak po podne, mašio sam se rukom za prvu Vojinovu knjigu koja mi se našla iza leđa. Bilo je to – sasvim odgovarajuće – *Silaženje s uma* iz 2006, sa posvetom: "Tanji i Miši, za uspomenu ili predviđanje, Vojin". To "predviđanje" me je slomilo. Zašto?

Evo zašto.

Vojin Dimitrijević, renesansni gospodin, *grandseigneur*, erudita i briljantan pisac svega što se napisati dade, verovao je – kao i svi takvi, njemu slični – da će ironija, satira i smisao za humor spasti ovaj svet (ako se ovaj svet uopšte može spasti, što je drugo pitanje). Knjigu sam otvorio otprilike, gde mi je prst pao.

Smisao za humor: Molim: pošto je u "Vremenu" od 10. februara strašne 1992. godine napisao urnebesnu paškvilu o tome da "kako je Svetozar Marković prodao Srbiju Karlu Marksu", sve sprdajući se sa tadašnjim teoretičarima zavere (s kojima će se sprdati do smrti, u petak), Vojin se naglo uozbiljio i napisao sledeće: "...ovo je bio skromni i neuki pokušaj rehabilitacije šale u srpskom narodu". Onda je to obrazlagao ovako: "Humor i ironija su znak pameti i skromnosti onoga koji iznosi neku tvrdnju. On time pokazuje da je uveren da se služi najboljim argumentima, ali da njih odvaja od sebe, jer ne misli da je nepogrešiv i da nema bar neku sitnu manu. Ako je takav, sagovornici ga primaju kao ljudsko biće, sa simpatijama ili razumevanjem koji odatle proističu. U suprotnom, njegova uobraženost postepeno se pretvara u ograničenost, a njegove patetične tvrdnje sve su neumesnije". Vojin je bio čovek lepo vaspitan, pa ćemo poslednju rečenicu prevesti na srpski: takav, ukratko, ispada budala, kakav i jeste od samog početka.

Sa takvim budalama Vojin je ratovao celog života, ismevajući ih fino, ironično, sarkastično i nadasve duhovito. Hana Arent kaže negde (ne zamerite mi, ta mi je knjiga ostala u Zagrebu) da se sila suzbija putem moći, što

je nešto jako drugačije, a da je najbolje oružje protiv autoriteta podsmeh, dakle humor. To je zato što je autoritet nešto najviše nalik na seoskog protojereja-stavrofora: debelo, bradato, sa crvenim pojasom i dubokim glasom (najviše nalik na Dragana M. Jeremića); nešto što se od podsmeha i sprdnje izduva, jer u njemu ničega nije ni bilo; da jeste – imalo bi smisla za humor. Jebeš autoritet koji nema smisla za humor: on je prazan i zveči i izduva se kroz najmanju rupu kad ga neko bocne.

Smisao za humor, dakle, osnovno je merilo ljudskosti, u čemu se slažu svi dobri ljudi i sve lepe žene i toga se Vojin Dimitrijević držao celog svog dugog i plodnog života. Ta knjiga koje sam se spontano mašio, "Silaženje s uma", puna je Vojinovih što veoma ozbiljnih (iz oblasti međunarodnog prava i ljudskih prava itd.), što naizgled novinskih esejčića. Obe vrste tekstova, međutim, pisane su izuzetno pismeno, lucidno i duhovito. Pisao je Vojin podjednako duhovito i pametno, jasno i nesporno, o svemu: od ismevanja teoretičara zavere, preko iznenađujuće dobrih književnih kritika (o Seleniću, na primer), pa do stvari pozorišnih. U toj poslednjoj disciplini napisao je možda jedan od svojih najlucidnijih tekstova (za pozorišni časopis "Teatron" u leto 2003) – o "Rodoljupcima" Sterijinim. Tu je – sve poredeći srpske nacionaliste iz 1848. sa ovima današnjima (nema nikakve razlike, uostalom) – uzgred rekao nešto što ne treba zaboraviti: lako je, veli Vojin, "biti fanatičan u odbrani nekog ekstrema, ali se ne može biti *fanatično tolerantan*". To će on kasnije ponavljati, jer je veoma važno – ko razume.

Posuda za led: Negde proletos desilo se da nam posuda za led cikne: jednostavno je otpalo dno sa kristalne ćase, ko zna koliko stare (poklon neke prijateljice Tanjine pokojne mame). U petak je Tanja hodala po Kalenića pijaci, od jednog do drugog staretinara, sve tražeći novu kristalnu posudu za led, jer da "Vojin i Branka piju viski ("škotsku rakiju", što kaže Milica Delević) isključivo s ledom" i da je sramota nemati pravu posudu. Našla je posudu (lepa, sovjetska, 5r. 50kp.), ali je bilo prekasno.

Vojina, Branku i decu (Branko & Branka plus unuci) znamo – sada mi se čini – oduvek. Vojin i moj pokojni tata bili su kolege i dobri drugari još sa Pravnog fakulteta, ali smo se zbližili tek kad je počelo veliko sranje. Vojin je pre toga vodio ono čuveno "Kino oko" (ko se seća), što je bio veliki medijski proboj: čovek duhovit, brz, obrazovan i – tolerantan i promišljen. U stvari, kad se setim, Vojina i Branku upoznao sam tek preko dece (B.&B.).

Tada je Vojin pisao povremeno za "Vreme", ali i za sve druge novine koje su smele da ga objave. Nekako smo se Tanja i ja s Vojinom i Brankom združili polako i neprimetno, da bi to postalo ozbiljno prijateljstvo. Da skratim: rastajali bismo se tek u ranu zoru, kad se svi ostali gosti raziđu iz njihove ili naše kuće; mogli bismo ostajati i duže, ali ili je nestalo cigareta, ili te Miličine "škotske rakije"; ili nam se baš bilo prispavalo. Vojin i Tanja – kao kolege pravnici – bili su se uzajamno precenjivali i stalno gađali komplimentima. Najlepši deo tih naših druženja bila je ta kasna noć, kad gosti odu, a mi udarimo u ono najslađe ogovaranje nasamo. Neću sada da kažem da nismo grešili dušu tu i tamo; to je bilo neizbežno, ali u najvećem broju slučajeva i pravedno. Ko pročita – pa makar i iznova – "Silaženje s uma" naslutiće ko su bile teme tih ogovaranja. Uostalom, to što o njima mislimo bili smo im ionako već rekli i javno, ko ih jebe.

Poslednja noć koju smo proveli zajedno bila je 1. septembra ove godine, pre nešto više od mesec dana. Večera kod nas, do tri ujutro; opet bismo bili ostali i duže da smo mogli, ali nismo mogli: godine i to. Vojin mi je izgledao malo iscrpljeno, ali smo to tumačili uobičajenim problemima sa kičmom i poodmaklim sedenjem do u nedoba. U petak je Vojin prošao lekarski pregled za produženje vozačke dozvole i posle toga umro od masivnog infarkta u prisustvu dva dobra kardiologa.

Jesu li intelektualci inteligentni?, pitao se Vojin Dimitrijević juna 1996. u "Vremenu" – uzalud. Nisu, barem ne nužno, s obzirom na to ko je sve "intelektualac" u današnje vreme. Primetio je i zašto teoretičarima zavere slabo ide otkrivanje namera i ujdurmi "stranog faktora" ("moćnika"): zato što "im ta istraživanja znatno otežava okolnost što stranci govore i pišu stranim jezicima". Osim toga, "svako istraživanje svetske zavere mora da stigne do glavnih kandidata za svetske zaverenike, koji su skoro uvek Jevreji". Kako to uskladiti sa tadašnjim srpskim udvaranjem Jevrejima? Kako pridobiti njihovu naklonost, kada su "srpski filosemiti, među kojima i mnogi intelektualci, prišli Jevrejima puni antisemitskih predrasuda?".

Vojin primećuje takođe da je "najviše ekstremnih nacionalista među neprevodivim pesnicima"; da su "i nacionalisti znali da je Đinđić jednostavno bio isuviše pametan da bi bio nacionalista". "Inteligencija je ovde gluplja od naroda!", zavapio je Vojin još pre oktobarskog prevrata 2000. u jednom intervjuu.

Na kraju, u epilogu ove sjajne knjige (pisanom septembra 2006), Vojin će gorko revidirati svoje polazne pretpostavke: "Mislim da podsmevanje, ironija, satira nemaju više nikakvog efekta u Srbiji. Ne treba u borbi protiv opake duhovnosti biti samo duhovit i reći, na primer, da tu famoznu duhovnost naseljavaju sablasni duhovi, a ne ljudski duh. Niko ovde nije izgubio nijedan glas jer je smešan." Na kraju epiloga Vojin Dimitrijević kaže da je "... racionalni pristup javnim stvarima i poslovima (*res publica*) u Srbiji, za koji se potpisani sve vreme zalagao, promašen i osuđen na neuspeh. Možda treba isprobati neke druge, postmodernističke metode."

Možda. ◂

Miloš Vasić

Država i tradicija

Druga sahrana regenta Pavla

Posmrtni ostaci kneza Pavla Karađorđevića, kneginje Olge i njihovog sina Nikole sahranjeni su u kripti mauzoleja dinastije Karađorđević na Oplencu. Ekipa nedeljnika "Vreme" je, tokom pogrebne ceremonije, bila među narodom

Iz Lozane, švajcarskog gradića na granici sa Francuskom, kovčezi sa posmrtnim ostacima kneza Pavla Karađorđevića, njegove supruge Olge i sina Nikole, uz himnu "Bože pravde", uneseni su u beogradsku Sabornu crkvu 4. oktobra. Nakon liturgije koju je služio patrijarh Irinej, građanima je bilo dozvoljeno da u mimohodu odaju počast kneževskoj porodici. Sutradan uveče, 5. oktobra, kovčezi su prevezeni na Oplenac, brdo u opštini Topola u Šumadiji.

UNIFORME, AUDI I PAVLOVIĆ: Kažu da u Topoli nikad nisu videli toliko policije kao te subote. Uzbrdo kroz park, ka crkvi Svetog Đorđa na Oplencu, narod je, držeći ruke na leđima, milio od ranog jutra. Još ni prodavci suvenira nisu stigli, a desetak omladinaca, u majicama na kojima je pisalo "Kraljeva omladina Inđija", zauzimalo je mesto pored tepiha prostrtog od bivše kuće kralja Petra I (danas muzej "Petrova kuća") do crkve.

Unutra, ispred oltara, ležala su tri kovčega. Jedan prekriven zastavom Srbije, a preko druga dva zastave sa simbolima dinastije. U vrhu kovčega – žito i upaljena sveća. Ulaz u crkvu je za građane bio dopušten do osam časova, a posle se moglo ući samo uz odobrenje jednog momka u odelu sa plavom značkom na kojoj je monogram princa Aleksandra. "Pa nemojte, molim vas. Izlazim za minut!", bezuspešno je molio jedan mladi sveštenik da ga puste unutra.

Nisu uspeli da uđu ni pripadnici Ravnogorskog pokreta. Na stepenicama je jedan iz tima organizatora, takođe sa plavom značkom, objašnjavao sekretaru ravnogoraca, kako se ovaj predstavio, da će pored crvenog tepiha stajati gardisti, a nikako – oni. "Jesmo li rekli da ne sme biti nikakvih uniformi! A šta je ovo? A?", cedio je kroz zube ovaj sa značkom. Desetak ravnogoraca, sa različitim zastavama, uniformama i bradama ipak su ostali da stoje uz tepih. "Kad dođe garda, moraćete da se pomerite", završio je besno momak iz organizacije.

U devet i trideset, pola sata pre liturgije, počela je petominutna zvonjava iz crkve. Jedna bakica je kroz lovački dvogled pratila šta se dešava na ulazu crkve. Ispred Petrove kuće stizalo je sve više automobila sa zvanicama. Stigao je i vladika Pahomije. Pomoćnici počeše da ga oblače i on posle nekog vremena pođe tepihom. Stiže i autobus sa još simpatizera ravnogorskog pokreta. Iza njega moćni beli audi A4 na čijim vratima je veliki logo Narodnog pozorišta iz Beograda, a zatim, iz suprotnog smera, i džip britanske ambasade.

OPLENAC, 6. OKTOBAR: Porodica Karađorđević (slika desno); Princeza Jelisaveta sa sinom Nikolom Balfurom i ćerkom Katarinom Oksenberg (Foto: Reuters)**; Dolazak pred crkvu princeze Jelisavete; Karađorđevići sa predsednikom Nikolićem; Ravnogorci u publici**
Fotografije: M. Milenković

Jedan policajac viknu kolegi: "Pavloviću! Skloni mi ove ljude odavde. Neću nikog da vidim na platou." Pavlović, skoro duplo krupniji od nadređenog, klimnu glavom i poče da gura narod.

UDBA, ČKE I DŽO: Na tepihu se pojavi princeza Jelisaveta u pratnji dvojice momaka u viteškim kostimima. Bez komunikacije sa narodom i sa visoko podignutom bradom, elegantno ode ka crkvi. Iza nje, na početak špalira, stade princ Aleksandar sa sinovima. "Hvala što ste došli", reče narodu. "Veliki dan...", odgovori neko. "Da. Veliki", uzvrati princ na tu stranu. Dve gospođe šapuću gledajući u jednog od prinčevih sinova: "Isti kralj. Isti!" Druga: "Da, ali on najmanje boravi ovde." "Imaju oni svoja posla", odgovori treća brišući maramicom naočare. Pred stepenicama, kad je princ prolazio, jedan dedica munjevito skide šajkaču sa kokardom sa glave i iz sveg glasa povika žustro gestikulirajući desnom rukom: "Živeo kralj!" Princ klimnu glavom, a ovome tiho odgovoriše dva ženska glasa iz mase: "Živeo!"

U deset se opet oglasiše zvona i poče liturgija. Nekoliko stotina ljudi ispred crkve se malo opusti. Četvorica u majicama sa likom Draže Mihajlovića ugrabiše priliku da se slikaju na crvenom tepihu. "Ne, ne. Nikola je poginuo u saobraćajnoj nesreći. Imam, bre, celu knjigu dinastije", objašnjava jedna gospođa svojoj prijateljici. Iza njih, onaj sveštenik koga nisu pustili u crkvu, čudi se kako mu prijatelj nije čuo hit pesmu "Čke beogradske", pa poče da mu je peva. Džo Bagerista se slika sa jednim momkom pa ga preseče sa pitanjem: "Gde si ti juče ispred Skupštine?" Ovaj se malo zbuni pa se seti da je to "juče" – 5. oktobar. Džou su telefonom pretili da će da ga hapse ako dođe. Opsovao ih je. "Bilo nas je ukupno deset. Sramota!", kaže.

U hladu lokalni novinar drži mikrofon ispred jednog iz naroda koji priča: "Karađorđevići su osnivači i države i nacije, a ne kao Obrenovići. Oni su samo osnivači države!" Dvojica staraca slušaju jednog mlađeg: "Udba je falsifikovala kraljev testament i napisala da mu je želja da se on ne sahrani u Srbiji." Ovi zinuše i vrte glavom: "c, c, c." "Ali otkrili su da je kralj baš tad kad je napravljen taj – lažni testament, bio u komi. Tako će da ubede Amerikance da ipak dozvole prenos moštiju." Jedan od slušalaca opsova komuniste. Naslonjena pored na kamenu ogradu, odmarala se starija gospođa teško dišući. Sa stakala na naočarima nije skinula reklamu optičarske radnje pa svet na Oplencu gleda kroz natpis "Trend". Onaj novinar i dalje drži mikrofon ispred istog govornika: "Pedeset posto Balkana se nalazi u raomingu. Političkom raomingu, ekonomskom raomingu, istorijskom raomingu..." Džo Bagerista sluša i klima glavom.

Uskoro stiže garda pa malo raširi špalir. Policajac objasni da se mora stajati korak unazad iza gardiste. "Pobogu, ljudi, šta vam znači pola metra", viče pozornik gubeći živce... Počeše da stižu državni zvaničnici. Ispred ministara nauke i prosvete Žarka Obradovića, kulture Bratislava Petkovića i pravde Nikole Selakovića, dvojica gardista su nosila venac na kome je bila, u čvor, zavezana srpska zastava. Iza njih druga dvojica drže venac sa posvetom: "Regentu Pavlu, Olgi i Nikoli Karađorđević. Predsednik Republike Srbije Tomislav Nikolić".

Policajci se zatim malo uzbuniše. Ne daju više nikome da prelazi stazu. "Što niste stavili klupe da narod sedne?", viče jedna žena na njih. Sa radio-veze se začu: "Sprem'te se. Stižu!"

ZNOJ, SUZE I RUSI: Izađe predsednik Nikolić i uzdržano se nasmeši narodu. Poče spontan aplauz, a jedan viknu: "Nema aplauza! Nema aplauza!", a to kao da ohrabri ove što tapšu, pa se aplauz raširi niz špalir prateći predsednika kome je jedan gardista, višeg čina, sve vreme ►

Knez Pavle Karađorđević, biografija

Srbin posle 71 godinu

Pavle Karađorđević rođen je u Sankt Peterburgu 27. aprila 1893. godine kao sin kneza Arsena i kneginje Aurore Pavlovne Demidov di San Donato. Njegovi roditelji su se 1895. godine razveli i knez Pavle je od 1896. godine živeo u domu svog strica, potonjeg kralja Petra Karađorđevića.

Knez Pavle je rano ostao bez majke (svega dva puta ju je video), preminula je 1904. godine, a i njegov otac, srpski knez Arsen, stalno je bio van kuće, najčešće na ratištima, bio je borac u devet ratova (karijeru je završio kao general ruske carske konjice i smatra se za Srbina sa najvišim vojnim odlikovanjima u istoriji).

Po završetku gimnazije knez Pavle je, 1913. godine, započeo klasične studije na Oksfordu, koje je morao da prekine kada je Austrougarska objavila rat Srbiji. Po završetku rata 1918, vraća se na Oksford gde diplomira istoriju umetnosti i postaje master of arts.

U Londonu je upoznao kneginju Olgu (1903–1997), najstariju kćer grčkog princa Nikole. Majka kneginje Olge je bila velika kneginja Jelena Romanova, unuka imperatora sve Rusije Aleksandra II (1818–1881).

Knez Pavle i kneginja Olga venčali su se u Beogradu 22. oktobra 1923. godine. Kum mu je bio vojvoda od Jorka, potonji engleski kralj Džordž VI. Kneginja Olga je rodila dva sina, Aleksandra (1924), i Nikolu (1928-1954), i kćer Jelisavetu (1936).

Muzeji i slike bili su opsesija kneza Pavla. Osnovao je Muzej savremene umetnosti 1929. godine, u Konaku kneginje Ljubice. Septembra 1933, kralj Aleksandar imenovao je kneza Pavla za šefa svih muzeja u Jugoslaviji. Početkom 1935. godine, spajanjem Istorijsko-umetničkog i Muzeja savremene umetnosti, u Beogradu je počeo da radi Muzej Kneza Pavla. Muzej Kneza Pavla posle rata je postao Narodni muzej.

U Marseju je 9. oktobra 1934. godine ubijen kralj Aleksandar. Kraljevim testamentom knez Pavle je bio predviđen za namesnika (zajedno sa Ivanom Perovićem i Radenkom Stankovićem) maloletnom kralju Petru II. Na tom mestu je ostao sve do puča 27. marta 1941. godine, kada je zbačen sa vlasti, uhapšen i oteran u izgnanstvo u ponoć tog istog martovskog dana: najpre u Grčku gde je predat Englezima koji su ga internirali u Keniju.

Posle aprilskog sloma Jugoslovenske vojske (1941), pučistička vlada generala Simovića je zajedno sa kraljem Petrom II pobegla iz zemlje i našla utočište u Londonu. Tamo je započela i satanizacija kneza Pavla. Svedočenje o tome ostavio je Miloš Crnjanski u svojim Embahadama.

Prema ispovesti Jelisavete Karađorđević period internacije bio je najgori u njenom životu. "Tata je prodao El Greka i počeli smo normalno da živimo. Posle bede u Keniji, to je odjednom bio normalan život." Porodica kneza Pavla praktično ceo život proživela je od El Grekovog Lakonona, koji je knez prodao u Americi.

Zahvaljujući vezama kneginje Olge, knez Pavle je dobio odobrenje od engleskih vlasti (sredinom 1943) da se preseli u Južnu Afriku, u Johanesburg. Tek krajem 1947. godine, on i porodica dobijaju odobrenje da se vrate u Evropu. Izabrao je Pariz za grad u kome će živeti.

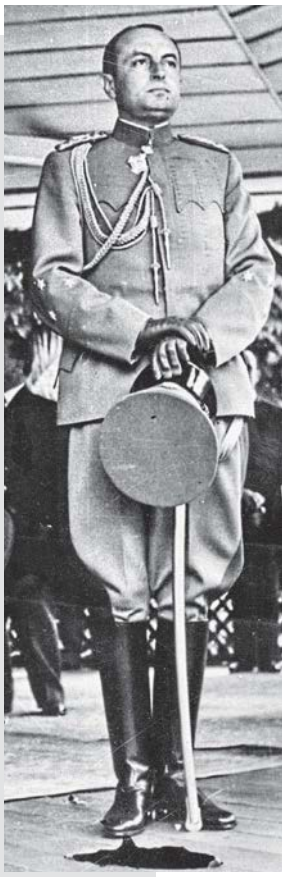
Knez Pavle Karađorđević preminuo je u Američkoj bolnici, u Neiju kraj Pariza, 14. septembra 1976. godine. Sahranjen je u Lozani, zajedno sa sinom Nikolom i suprugom Olgom.

Odlukom Državne komisije od 17. septembra 1945. godine, knez Pavle je proglašen ratnim zločincem i oduzeta su mu sva građanska prava i imovina u zemlji.

Rehabilitovan je odlukom Višeg suda u Beogradu 28. novembra 2011. Činom rehabilitacije poništene su sve pravne posledice navedene odluke, uključujući i kaznu konfiskacije imovine.

Radoslav Petrović, vlasnik rasadnika na obroncima Avale, neguje dve nove vrste ruža, od kojih je jedna ponela ime kneza Pavla Karađorđevića. Ruža kneza Pavla bila je jedan od cvetova koji su ispratili posmrtne ostatke kneževe porodice do kripte mauzoleja na Oplencu 6. oktobra 2012. Posle 71 godine izgnanstva knez je sahranjen uz najviše državne počasti i po rečima njegove ćerke Jelisavete, "ponovo postao Srbin".

DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

nešto šaputao na uvo. Na samom ulazu u crkvu uz aplauz zaori se i jedno "Ua!", a zatim neko povika: "Ne aplaudira se na sahrani! Ne znate, bre, ni običaje."

Oni sa plavom značkom namestiše providnu govornicu nasred stepenica. Izađoše svi iz crkve i prvi za govornicu stade predsednik: "Danas potomcima ukazujemo na jedini put kojim mogu da stignu do samopoštovanja i poštovanja drugih, kojim mogu da postanu dostojni svojih slavnih predaka. Koliko je naroda u svetu koji su imali careve, carice, kraljeve, kraljice, kneževe, kneginje?" Kroz gužvu se, tokom govora, probijala okasnela ministarka zdravlja Slavica Đukić Dejanović. Stade pored princeze Jelisavete, koja je poljubi pružajući joj ruku koju ministarka nije videla, pa je princeza posle nekog vremena spusti.

Nakon govora narod je aplaudirao, pa se obratila i princeza Jelisaveta, i dalje elegantna i odmerena. Sunce izađe iznad crkve i obasja lice jednog od gardista. Da mu ne škripe čizme od diskretnog premetanja s noge na nogu, izgledao bi skamenjeno. Kapljica znoja mu pade sa brade i ostavi jedva primetan trag na kragni plave uniforme kad poče sa govorom princ Aleksandar. Prvo na srpskom, a zatim na engleskom. Dok je okretao papir, jedan od "kraljeve omladine" iz Inđije, crven u licu, nadljudskim glasom viknu "Sa verom u Boga!", "Za kralja i otadžbinu!", pa tri puta: "Živela Srbija!" Odgovoriše mnogi, a povika i jedna žena sa stepenica, odsečno gestikulirajući ispruženom rukom: "Živeo princ Petar!"

Princ Aleksandar poče na engleskom, ali mu glas ubrzo zadrhta, udari mu crvenilo u lice, a kroz narod se ote uzdah: "Plače!" Protrlja oči i jedva suzdrža jecaj. Ohrabriše ga aplauzom, a on nečujno odgovori "Hvala" i nastavi. Na kraju zagrli i dva puta poljubi svoju tetku princezu Jelisavetu i zvaničnici se raziđoše.

Momci iz protokola odnesoše govornicu, a narod krenu ka ulazu u crkvu. Dvojica ravnogoraca se zgledaše pa krenuše i oni, još jednom da probaju: "Ako mogu komunjare, možemo i mi." Opet bezuspešno. Za to vreme, iza crkve, na stazi ka Aleksandrovoj vili, nekoliko ruskih umetnika, na suncu i u miru, slika obran kraljevski vinograd. ◂

Mirko Rudić

Za dobar posao ti trebaju

sve veze

i praktični BlackBerry® Curve™ 9320 uz BizPartner Plus tarife!

BlackBerry® Curve™ 9320

1 din

uz BizPartner Plus 300
za 990 din mesečno

Postani korisnik Vip BizPartner Plus tarifa i unapredi svoje poslovanje uz pomoć sjajnih telefona, za samo 1 dinar. Izaberi BlackBerry® Curve™ 9320, a uz njega dobijaš i **besplatnu BlackBerry® uslugu**.

Ponuda je dostupna za 1 pretplatnički broj, uz 10 kartica na ugovoru, za nove korisnike BizPartner Plus tarifa i ugovornim obavezama od 24 meseca. Ponuda važi do 31.10.2012. ili dok traju zalihe.

060 1234 www.vipmobile.rs

Druga priča vip

Povodom sahrane dr Pavla Arsena Karađorđevića

Konkordat, banovina, antisemitizam i Trojni pakt

Dok je Pavle Karađorđević bio knez Kraljevine Jugoslavije nije došlo samo do pristupanja Trojnom paktu nego i do potpisivanja konkordata sa Vatikanom, "krvave litije" u Beogradu, do stvaranja Banovine Hrvatske i uvođenja dva zakona uperena protiv "osoba jevrejskog porekla". Ukratko: njegova politika bila je u sukobu sa Srpskom pravoslavnom crkvom, interesima delova srpskog naroda i antisemitska

Piše: Ivan Ivanji

Neki ga i danas nazivaju knezom. Bio je to nesumnjivo u Kraljevini Jugoslaviji. Srbija je sada republika, zvanično u njoj ni po kojem zakonu nema više prinčeva, kneževa, prestolonaslednika, grofova, barona ili bilo kakvih plemića. Za mene je upravo sahranjeni poslednji regent Kraljevine Jugoslavije dr Pavle Arsena Karađorđević, istoričar umetnosti, koji je stekao počasni doktorat Univerziteta u Oksfordu.

Povodom njegove sahrane mnogi su izjavljivali da istoriju treba poznavati, da narod koji ne poznaje svoju prošlost nema budućnost. Slažem se. Međutim, u brojnim napisima povodom prenosa posmrtnih ostataka jednog dela porodice Karađorđević u Srbiju nekoliko bitnih istorijskih činjenica ili je samo ovlaš ili uopšte nije spomenuto.

Na osnovu testamenta kralja Aleksandra u slučaju njegove smrti pre punoletstva njegovog najstarijeg sina Petra, regenstvo je sastavljeno od kneza Pavla Karađorđevića, dr Radovana Stankovića i dr Ive Perovića, ali je Pavle nesumnjivo imao ključnu ulogu.

Podsetio bih da u vreme tog regenstva nije došlo samo do pristupanja Trojnom paktu nego i do potpisivanja konkordata sa Vatikanom, što je dovelo do "krvave litije" u Beogradu, demonstracije predvođene Srpskom pravoslavnom crkvom, koju je Žandarmerija nasilno razbila, do stvaranja Banovine Hrvatske, što je značilo prekrajanje onakve Jugoslavije, kakvu je Pavle preuzeo posle pogibije svog brata od strica, kralja Aleksandra, a takođe i uvođenje dva zakona uperena protiv "osoba jevrejskog porekla", kako se to u tadašnjim državnim aktima službeno nazivalo.

KONKORDAT I KRVAVA LITIJA: Knez Pavle je 1937. godine poveo pregovore o sređivanju odnosa između Rimokatoličke crkve i države. Tadašnji patrijarh i Srpska pravoslavna crkva tome su se oštro protivili i ušli u direktan sukob sa vladom i Pavlom. Na dan zasedanja Skupštine na kojoj se raspravljalo o konkordatu – specijalnom ugovoru koji Vatikan sklapa sa suverenim državama – 19. jula 1937. godine, zakazani su i molepstvije za obolelog patrijarha Varnavu (Rosića) i litija, koja je trebalo da krene od Saborne crkve, prođe Knez Mihailovom ulicom i dođe do Crkve Svetog Save. Uprava Beograda je zabranila prolaženje povorke tom trasom, ali ona je ipak krenula, predvodio ju je mitropolit Dositej, koji je zamenjivao bolesnog patrijarha, za njim je išlo sveštenstvo u odorama. Žandarmerija je sa bajonetima nataknutim na puške tu demonstraciju srpskih vernika usred Beograda razbila batinama, posle se o tom događaju govorilo kao o "krvavoj litiji". Pretučen je i episkop šabački Simeon, a povređeno je nekoliko narodnih poslanika, koji su se priključili protestu protiv vlade i regenta. O tome svedoči burna rasprava u Skupštini. Patrijarh Varnava je preminuo. Govorilo se da je otrovan. Da li jeste ili nije, sve do dana današnjeg nije ni potvrđeno, ni definitivno opovrgnuto. Konkordat je 23. jula izglasan u Skupštini sa 166 glasova za i 129 protiv. Sveti arhijerejski sabor naredio je zatvaranje svih hramova SPC-a i objavio da se Crkva nalazi "u stanju gonjenja" od 26. jula, ali ta mera ipak nije sprovedena.

BANOVINA HRVATSKA: Knez Pavle je 5. februara 1939. godine umesto Milana Stojadinovića za predsednika vlade postavio Dragišu Cvetkovića, a za potpredsednika Vlatka Mačeka. Njih dvojica su se sporazumeli o prekrajanju Kraljevine Jugoslavije, koja se od 1929. sastojala od devet banovina, tako što je uz značajnu podršku regenta 26. avgusta 1939. doneta Uredba o Banovini Hrvatskoj. Ona je nastala spajanjem dotadašnje Savske i Primorske banovine, a dodati su srezovi Brčko, Derventa, Dubrovnik, Fojnica Gradačac, Ilok, Šid i Travnik. Obuhvatila je površinu od 65.456 km². (Poređenja radi: Republika Hrvatska danas obuhvata 56.542 km², znači, površinom je primetno manja od Banovine Hrvatske pod regentstvom Pavla Karađorđevića.) Ovim sporazumom svejedno nije bila zadovoljna nijedna

U vezi sa politikom regenta Pavla predlažem da se prvo sagledaju činjenice, što nije nimalo teško, jer dokumenti postoje, a da se tek zatim zauzme sopstveni stav

strana – srpska, jer je niz srezova sa srpskom većinom dospeo u novostvorenu "poludržavu", a hrvatski radikalniji političari jer su im apetiti išli i ka zapadnoj Bosni, Baranji i Severnoj Bačkoj.

ANTISEMITIZAM: Dok su pomenuta dva politička čina obrazlagana željom da se prevaziđe nemir među hrvatskim političkim partijama u Kraljevini Jugoslaviji, nije mi jasno čime je izazvana potreba da se pod regenstvom Pavla Karađorđevića antisemitizam izrazi i državnom politikom. Po ugledu na zakonodavstvo Hitlerove Nemačke, 16. septembra 1939. godine donete su dve uredbe.

Prva je "Uredba o merama koje se odnose na Jevreje u pogledu obavljanja radnji sa predmetima ljudske ishrane" ("Službene novine Kraljevine Jugoslavije", 5. oktobra 1939). Sastoji se od samo sedam članova. Prvi u celosti glasi: "Trgovačke radnje koje se bave prometom na veliko sa predmetima ljudske ishrane, bez obzira na to da li su njihovi imaoci fizička ili pravna lica, podvrgavaju se reviziji ako su imaoci radnji Jevreji. Kao radnje Jevreja smatraće se sve one radnje čiji su vlasnici ili suvlasnici na dan stupanja na snagu ove uredbe Jevreji ili čiji je kapital u celini ili većim delom u rukama Jevreja. Akcionarska društva, društva sa ograničenom odgovornošću i zadruge smatraće se kao jevrejske i onda ako su uprava, direktori i prokuriste društva, odnosno zadruge, većim delom Jevreji. Reviziju će izvršiti nadležne opšte upravne vlasti drugog stepena, odnosno Uprava grada Beograda na njenom području." U članu dva se propisuje način likvidacije tih preduzeća: "Protiv ove odluke nema pravnog leka." Članom četiri propisane su kazne do dve godine zatvora i do 500.000 dinara.

Istog dana doneta je i "Uredba o upisu lica jevrejskog porekla za učenike univerziteta, visokih škola u rangu univerziteta, viših srednjih, učiteljskih i drugih stručnih škola". Ona je kratka, ima samo četiri člana, dovoljno je doslovno navesti prvi: "Na univerzitetima, visokim školama, srednjim, učiteljskim i drugim stručnim školama može se upisati samo određen broj učenika jevrejskog porekla. Ovaj broj odrediće se tako da bude prema broju ostalih učenika ovih škola u onoj razmeri u kojoj se nalazi broj državljana jevrejskog porekla prema broju ostalih državljana. Vrhovna školska vlast nadležna za svaku pojedinu vrstu škola odrediće prema stavu 1 ovog člana koliko se učenika jevrejskog porekla školske godine 1940/41 može upisati u prvu godinu, odnosno u prvi razred na pojedinim fakultetima i ostalim školama. Na učenike jevrejskog porekla upisane u ostale godine, odnosno razrede, neće se primenjivati stav 1 ovog člana."

Septembra 1939. godine u tadašnjem Petrovgradu, današnjem Zrenjaninu, krenuo sam u drugi razred gimnazije (tada je osnovna škola trajala samo četiri godine, gimnazije i ostale srednje škole su se nadovezivale sa još osam). Moj otac, lekar, pozvao me je u sobu pred ordinacijom, koju smo nazivali bibliotekom. To je činio kad bi hteo da razgovara sa mnom o nečem ozbiljnom.

Pokušao je da mi objasni šta je taj "numerus klauzus", koji je tom uredbom upravo uveden za škole u Jugoslaviju i da to pogađa i mene, da ću imati poteškoća da nastavim školovanje, a pogotovu jednog dana da upišem fakultet. Sa svojih nepunih dvanaest godina nisam to ozbiljno shvatio, izjavio sam: "Onda ću postati kapetan broda!"

Problem sa upisom na Univerzitet nisam imao, jer sam pre nego što sam dospeo blizu doba za upis, apsolvirao Aušvic i Buhenvald.

TROJNI PAKT: O pristupanju Jugoslavije Hitlerovom ratnom savezu pod regentstvom Pavla Karađorđevića nemam šta da dodam poznatim činjenicama, o kojima se u poslednje vreme dovoljno često diskutovalo. Jugoslavija je 25. marta pristupila silama fašizma, začetnicima svetskog rata, a pučom 27. marta je tu odluku odbacila i stala na stranu budućih pobednika, antifašističke koalicije. Što reče Čerčil, ona je "našla svoju dušu". Nasilnim smenjivanjem Pavla formalno je za kralja proglašen nepunoletni Petar Aleksandra Karađorđević, otac današnjeg pretendenta, a nikako prestolonaslednika, Aleksandra Petra Karađorđevića. Knez Pavle se sklonio u Grčku, gde su ga britanske vlasti internirale i potom uputile u Keniju.

U vezi sa politikom regenta Pavla, o sporazumu sa Vatikanom, o kapitulaciji pred Mačekovim zahtevima i stvaranju banovine, koja je na neki način prethodila "Nezavisnoj državi Hrvatskoj", kao i o donošenju antijevrejskih zakona, jednostavnije rečeno, sukobom njegove politike sa Srpskom pravoslavnom crkvom, interesima delova srpskog naroda, koji su se našli u Banovini Hrvatskoj i Jevrejima, predlažem da se prvo sagledaju činjenice, što nije nimalo teško, jer dokumenti postoje, a da se tek zatim zauzme sopstveni stav.

Sto godina od Prvog

“Mi smo oni koji su imali vesele dane i svetle noći, mi smo gubili redove ljudi, ali punili redove događaja, mi smo bili zemlja starih junaka i mladih vojnika, mi smo pisali istoriju 1912!”, pisala je Isidora Sekulić u uvodniku “Politike” 1. januara 1913. (potpis je glasio: Isidora Sekulićeva)
Sa svešću da pripadnici ove generacije koja je upropastila nasleđe i tekovine svojih predaka nemaju mnogo prava na reinterpretaciju povesti u koju su oni ugradili svoje živote, njihovim rečima, njihovim razumevanjem sveta i njihovim pijetetom prema svojim i tuđim žrtvama podsećamo na 100. godišnjicu početka Prvog balkanskog rata 1912. koji je vođen između balkanskih saveznica (Bugarske, Srbije, Crne Gore i Grčke) i Turske.
Tim ratom (8. oktobar 1912. – 30. maj 1913) rešavano je tzv. istočno pitanje, okončana je dominacija Otomanske imperije u ovom delu Evrope. Srpska vojska je u tom ratu, u nacionalnoj mitologiji slavljenom kao osveta Kosova, odnela dve važne pobede u bitkama kod Kumanova i Bitolja. Kako je konstatovano u ovde široko citiranoj Narodnoj enciklopediji srpsko-hrvatsko-slovenačkoj Stanoja Stanojevića, profesora na Sorboni, na univerzitetima u Petrogradu, Londonu i u Beogradu: Srbi tada osvojiše Staru Srbiju i Makedoniju, i izbiše na more kod Drača i severno. Austrija, pomognuta Italijom, oduprla se uspešno pretenzijama Srbije, pomognete Rusijom, za jadranskom obalom. Ustanovljena je samostalna Albanija. Turska se ograniči u Evropi na područje od 19.000 km², istočno od Nosa-Žermena sa Bedrenom... Posle raspada evropske Turske, po načelu narodnosti dolazila je na red Austrija...

Priredio Milan Milošević

balkanskog rata

NA POLOŽAJU: Srpska artiljerija fotografije: Narodna biblioteka Srbije

“Politika”, 20. i 21. novembar 1912

Na kumanovskog ratištu

Pisac Ivo Ćipiko (13. januar 1869 – 23. septembar 1923) kao ratni dopisnik učestvuje u balkanskim ratovima. Između ostalog napisao je i reportažu za Politiku o Kumanovskoj bitci. Ćipiko za vreme Prvog svetskog rata prati srpsku vojsku u izgnanstvo. Rođen je u Kaštel-Novom, između Splita i Trogira, školovao se u fratarskom semeništu u Sinju, bio pod uticajem jugoslovenskih nacionalista, a godine 1911. odlazi u Srbiju. Jednom je napisao: “Zanesoh se i postadoh Srbinom”, uz dodatak da time nikada nije prestao biti Hrvatom

Sviće! Po uzvišicama naziru se turski položaji... Odjednom, kao pobesneli vulkan, srpska artiljerija riga ubojitu vatru: proždire, lomi, goni... Zakriljena tom paklenom vatrom, srpska pešadija odmereno, hladno nastavi da nastupa... A iz jesenje sive magle i kiše pomalja se drinska divizija. Talasaju se gomile srpskih vojnika, u sivim odelima, i sa maglom stapaju se u jednu sivu suru boju – suru kao nepobedive litice vekovnih planina

Kad sam jutros rano, tri dana posle slavne bitke, stupio na polje što se prostire od Tabanovaca do Kumanova, sijaše i grejaše jesenje sunce kao kad mora, i ceo prostor, sve do surih planina, kupao se u svežem, blagom vazduhu.

Bio sam razdragan, uzbuđen, i goreo sam od želje da unakrst pređem to naše blagovetno, odsutno, osvetničko mesto o kojem će narodno predanje da priča kao o drugome, ne slavnome i tužnome, već o pobedonosnome Kosovu.

Prožet pijetetom punom rasne svesti i ponosa, idem po strnjištima isprekrštanim i pregaženim ljudskim i konjskim stopama – stopama što se, ispremetane, duboko utisnuše u vlažnu, suncem grejanu zemlju.

Sunce me prati. Po zemljištu, po kojem gazim, nailazim na sitne još nepokupljene stvarčice, po kojim zapažam znakove očajne borbe. Gledan učestane, zgrčena stope, prazne fišeke, granate... Do nogu leži mi komad sapuna, pa načeti paklići duvana, pa bela arnautska izvrnuta kapa. Dignem je sa zemlje i gledam u tu pustu kapu... Sve te stvari, u suncu, ostavljaju oko sebe mrke značajne senke...

Dalje usred polja, stoje dva čoveka sa svetlim ašovima u ruci. Sa strepnjom u duši požurim. Do njihovih nogu, nauznačce, sa stisnutim šakama prema nebu, ukočen leži turski vojnik. Iza uzvraćene gornje usnice vire beli zubi, česti kao zrno dozrela šipka; po čelu rasula se crna, kovrdžasta kosa. Kuršumom je pogođen povrh oka. I olovaste, prazne oči slepački u mene gledaju... Prva lešina!

Vojnici ašovima kopaju zemlju: tu će lešinu da ukopaju. Dovršivši posao, jedan od njih kaza drugome: prihvati ga za noge! Položiše ga u plitku raku, i nameštaju mu ukočene noge što se zemlji priljube.

– Što ne bi bolje kopali?

– Naše sahranjujemo dublje – odgovori vojnik, i nasloni se na ašov.

Moje oči ustaniše se na zelenoj turskoj kapi što je predamnom na zemlji ležala. Uzeh je u ruku.

– Što će vam? – upita me onaj vojnik, naslonjen na ašov. A drugi nadoveza: – Ima takvih po polju njihovih pustih kapa na hiljade!.. Traže glave... ali ne mogu da ih stignu...

Zavirim u kapu. U vrhu njenom opazim iglu i oko igle omotan konac. Ta sitna kućna stvarčica dirnu me jače od ukočene lešine, i ponese mi misao u daleke tuđe krajeve. Je li on sam, polazeći u rat, zapeo u vrh kape tu sitnu iglu?

Bojao sam se, valjda da mu u putu dugme ne otpadne, ili šav se ne pretrgne? I možda je na to više mislio nego na opasnost u koju srlja, nego na samu smrt. Ili je žena, majka, sestra, ispraćajući ga i grcajući pomislila na tu kućnu stvarčicu i zadenula mu u vrh kape, da mu se u putu nađe. I premišljajući o tim sitnicama idem po bojnom bolju.

Sve češće i češće nailazim na guste grudobrane i pomišljam na naše junake. Tu su, ne čekajući zapovesti, gledajući smrti u oči, pribrano, naučeno, gađali neprekidno i gađajući nastupali... Sve dok o tome razmišljam, dolazim do gomile vojnika. Kad se odmakoše, ustuknuh: preda mnom nauznačce sa ukočenim nogama u vazduhu, leže konjske lešine. Te nabuhle, glomazne lešine ni najmanje ne sećaju na vatru, vitkost, krv vojnih konja. Osetljive šiljaste uši ne čuju riku topova, nozdrve ne frču i ne osećaju miris baruta, a oči – svetle, žive oči – ne gledaju... Senke su njihove debele, tamne... Sklanjam glavu i ne mogu da gledam u te odvratne lešine i njihove slike.

Neko do mene reče:

– Pet ih tu leži, a šesti luta poljem, ranjen... Čitava baterija!

– Šesti je ranjen?

– Da, eno ga sada tamo... A smrkne se čim, vraća se amo i celu noć stoji nad ovim lešinama.

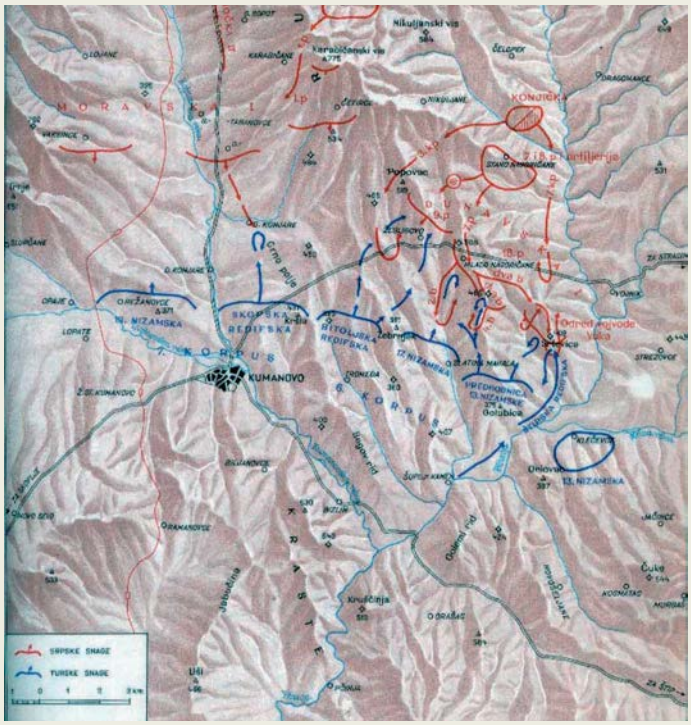
Iz daleka taj ranjeni konj gledaše na čas na nas, pa sleže glavu i leno pođe dalje.

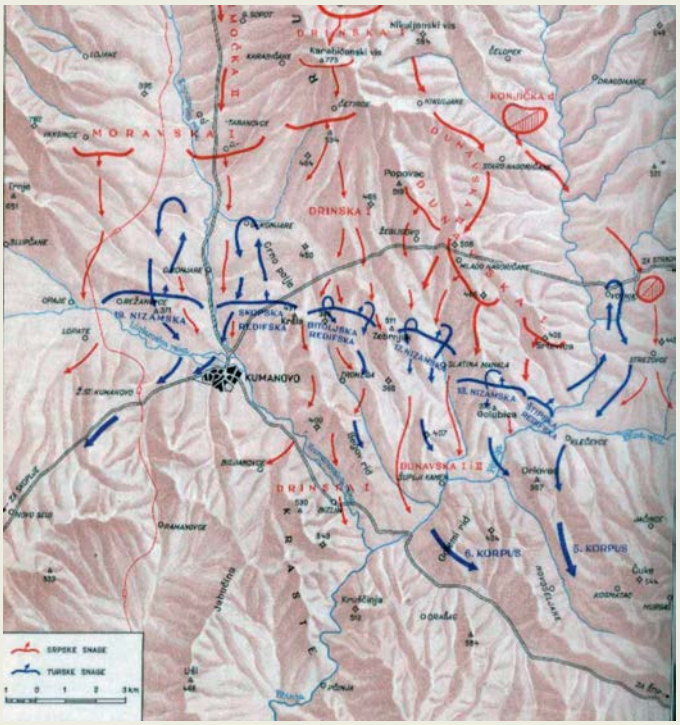
Do leševa stoje Krupovi golemi topovi. Ostavljeni, prezreni, nemoćni, zevaju u suncu kao napušteni starci vatrom opaljeni. A do njih tek načete kare pune sjajnih, ubojitih granata – ubojitih, ali kukavički izneverenih u naponu snage. Samo oni u ovome lomu imaju još živi ratnički izgled...

A svugde uokolo, sa svetlim ašovima švrljaju vojnici, kopaju rake, sahranjuju. Nikada kraja. Drugi, prebirajući, kupe svakojake stvari iz bojišta, a neki, spremajući ručak, čuče uz vatru.

Mene do sada prožima nigda do sada neslućena radoznalost, osećam da se moram da, silnoj volji, koja me osvaja i od mene traži da sve vidim, zapazim, osetim.

KUMANOVSKA BITKA (23. i 24. X 1912)

Nastupajući koncentrično ka Ovčjem polju, gde se pretpostavljalo da će biti glavne turske snage srpske armije su 22. oktobra zanosile: 3. armija (komandant general Božidar Janković) u rejonu Prištine, 2. armija (komandant general Stepan Stepanović) s prethodnicom Timočke I (pukovnik Vladimir Kondić) kod Stražina, a Prva armija (komandant prestolonaslednik Aleksandar; na položajima severno od Kumanova sa divizijama u dva ešelona – u prvom Moravska I (pukovnik Ilija Gojković) na liniji Vaksince–Tabanovce, Drinska I (pukovnik Pavle Jurišić Šturm) kod Suševa, jedan puk na predstraži na Nikuljanskom visu i Dunavska I (pukovnik Miloš Božanović), sa 9. i 18. pukom u Mladom Nagoričanu, a 7. i 8. pukom u Starom Nagoričanu.

Na levom armijskom krilu, na Srtevici, bio je četnički odred vojvode Vuka (Vojin Popović); u drugom ešelonu, Timočka II (pukovnik Dragutin Milutinović) kod Maminaca i Dunavska II (pukovnik Mihailo Rašić) kod Bugarinja, dok se Konjička divizija (knez Arsen Karađorđević) nalazila pozadi predstraže Dunavske I; samo dva njena eskadrona bila su ispred armijskog fronta.

Zbog pogrešne procene da su glavne turske snage na Ovčem polju, slabe izviđačke i obaveštajne službe i nepravilne upotrebe Konjičke divizije, I armija se uoči bitke našla udaljena od susednih krilnih armija, na neorganizovanom položaju i slabom organizacijom veza sa svojim divizijama. U Štabu I. armije verovalo se da slabije turske snage, uočene toga dana u rejonu Kumanova kod Novoseljana i Murgaša, imaju samo zadatak da usporavaju njeno nastupanje ka Ovčem polju...

Nasuprot neizvesnosti koja je vladala u srpskoj vojsci, zahvaljujući dobrom radu isturenih odreda na granici, Turci su imali gotovo tačne podatke o jačini i pravcima kretanja srpskih armija. Na osnovu toga se Zeki-paša komandant Vardarske armije (5. korpus – 13, 15. i 16. nizamska i Štipska redifska divizija; 6. korpus – 17. nizamska i Bitoljska redifska divizija i 7. korpus – 19. nizamska, Skopska redifska i Konjička divizija) odlučio da napadne srpsku i. armiju sa 5. i 6. korpusom s linije Novoseljane–Orašac obuhvatno u levi bok, a 7. korpusom, prikupljenim od Kumanova, da je frontalno zadržava, radi čega se solidno utvrdio na položaju Režanovce – Crno polje.

Zbog slabe izviđačke i obaveštajne službe Srbi nisu bili svesni da su u direktnom sudaru potukli Vardarsku armiju Zeki paše i dobili bitku, pa su se umesto energičnog gonjenja zadržali na osvojenim položajima, još uvek pod pretpostavkom da će se tek na Ovčem polju sudariti sa glavnim turskim snagama, što je dalo mogućnost Turcima da odstupe prema Skoplju i Velesu...

Kumanovska bitka je dobijena zahvaljujući grupisanju jakih snaga na južnomoravskom pravcu koje su bile u stanju da biju bitku s glavninom turske Vardarske armije i bez pomoći krilnih armija (2. i 3). Njome je podignuto samopouzdanje srpskog naroda i vojske, što je bila moralna podloga njenih kasnijih pobeda. Vest o srpskoj pobedi primili su s naročitim simpatijama jugoslovenski narodi u Austrougarskoj.

Srpski gubici: 723 poginula, 3441 ranjen 603 nestala. Turski gubici nisu poznati. Zarobljeno je oko 2000 vojnika, a zaplenjen 21 top, 6 mitraljeza, veća količina municije.

(Vojna enciklopedija, 1972)

Žuri mi se da vidim značajna događajna mesta: Buzinska Mala, Mlado Nagoričane! Te položaje jedan odred srpske pešadije, dunavske divizije, u početku napada, 10. oktobra, lavovski je branio i svojom vrelom krvi zalio. Sa svih strana, sa Plajevca, Zebrenika, Zubovca, Šupljega Kamena, javi se silna srpska vojska. I pešadija i artiljerija navali, da taj odred uništi, satre...

Ceo dan srpski pešak, nezaštićen vatrom svojih topova, odolevao je divljoj sili. red samu noć, nasta kolebanje... Ali on, onaj srpski kapetan, neće da umakne ni za stopu. Dohvatio, je pušku jednog poginulog vojnika i pribrano, hladnokrvno gađa. A kad vide, da bi mogao pasti ►

Istočno pitanje

Povodom nacionalističkog pokreta protiv stranaca okupirala je Engleska vojnički Egipat (12/7–14/9 1882), ostavivši kediva i suverenost sultanovu, a postavivši svoju finansijsku kontrolu, i održala je vlast u prkos dugog otpora Porte i Sila. Porta nije provela reforme, zagarantovane Armeniji i Kritu na Berlinskom Kongresu. Hrišćanski Armenci ustadoše protiv tlačitelja Turaka, Kurda i Čerkeza. Turci odgovoriše pokoljem Armenaca u Carigradu i unutrašnjosti (1895). Kritska buna, ugušena 1889, izbi ponovo 1896. Proglas ujedinjenja o Grčkom doveo je do tursko-grčkog rata 1897. Grčka vojska je provalila u Makedoniju, ali je potučena. Posretstvom sila Krit je dobio autonomiju, a Grčka ispravku granice. Time se utvrdilo načelo, da Turska ne može dobiti zemlju, koju je jednom izgubila, makar je i ponovo osvojila. Grčki princ Đorđe imenovan je komesarom Krita. Ujedinjenje je sprovedeno u balkanskom ratu 1912.

Bugari međutim počeše svojatati područje, za koje ožive stari naziv Makedonija bez preciznih granica, Bugarski egzarhat preote od patrijaršije i eparhije Strumicu, Bitolj i Debar (1894–1897). Posle krvavih sukoba (1897) dobiše Srbi za eparhiju Skoplje administratora (Firmilijana).

Naskoro se razvi komitska akcija u Makedoniji i buna 1902. Car Nikola II i Franjo Josif I sporazumeše se na sastanku o zajedničkom reformom predlogu za Makedoniju (mircšteski sporazum, 1903). Makedonija bi podeljena u strane policajne srezove.

Međutim je Nemačka dobila jak uticaj u Turskoj. Ona i Austro-Ugarska predvidele su tursko područje za srednjo-evropsku ekspansiju. Građenjem železnica u Anatoliji, Siriji i Mesopotamiji podizala se ekonomska i vojnička snaga Turske. Nemačka Krupova fabrika liferovala joj je topove, a nemački instruktori obrazovali vojsku. To, ugrožavanje Indije, panislamistički pokret i nemački uticaj, odbili su Englesku od Turske. Ser Edvard Grej i Izvolski sklopiše u Petrogradu sporazum (31/8 1907) o podeli interesnih sfera u prednjoj Aziji. Rusija, poražena na krajnjem Istoku (1904/05), okrenu ekspansivne težnje prema bližem Istoku. Na sastanku Nikole II sa Edvardom VII u Revalu (u junu), sa francuskim pretsednikom Falijerom (u julu) 1908, stavljeno je na dnevni red makedonsko pitanje. Mladoturci, proganjani od 1897 nastavili su akciju za liberalno uređenje države i oslobođenje od evropskog tutorstva. Vojničkom revolucijom (julu 1908) iznudiše oni uspostavljenje Midat-lašina Ustava. Novi režim istaknu parolu: Otomansko carstvo Otomanima.

Uvođenje parlamentarnog režima u Turskoj dade povoda Bugarskoj da proglasi nezavisnost, a Austro-Ugarskoj (ministar Erental) da anektuje Bosnu i Hercegovinu (5/10 1908). Porta je protestovala i oglasila bojkot austro-ugarske robe. Srbija i Crna Gora uzbuniše se protiv aneksije. Erental je umirio Italiju, odrekavši se Novopazarskog Sandžaka, ali je ipak veza ove u Trojnom savezu oslabila. Đoliti, Titopi i Izvoljski sklopili su na sastanku cara Nikole II i kralja Vitora Emanuela III u Rakoniđiju (oktobra 1909) sporazum: Italija će pomagati nastojanje za otvaranjem Dardanela, a Rusija priznati talijanske pretensije na Tripolis, održavaće integritet Turske, a pri eventualnim promenama na Balkanu primeniće načelo narodnosti. Ako Austrija predloži jednoj od obe sile sporazum o Istoku, moći će se pregovarati samo uz sudelovanje i Rusije i Italije. U aneksionoj krizi Trojni sporazum, nespreman vojnički podlegao je diplomatski. Turska, Srbija i Crna Gora priznadoše promenjeno stanje (1909). Srbija nije postigla ni minimum, teritorijalni ili železnički spoj, s morem.

ZAROBLJENIK: Fuad Bet na Kumanovu

u ruke neprijatelju – ubio se. On je jedini osetio tragiku trenutnoga uzmicanja!.. A onaj drugi, iz 18. puka, kad vide da komandant pade, junački napred stavi se na čelo pešadiji i žrtvom svoga života povede svoj puk u pobedu... I treći, četvrti... oficir, što u kiši kuršuma kao siva litica stoji na mestu i sokolskim pogledom prati svaki dušmaninov kret... I gomila njih snažne, plamene momčadi, što ne čekajući zapovesti za napad srljaju u juriš...

Noć, strahovita noć, puna tutnjave, rike, zvižduka ubojite vatre, spušta se na bojno polje. U toj noći iz Klančevačke Reke, natčovečnom snagom, savladavši sve prepone, kao grdne nemani, vuku se srpski topovi... I kad ih pešadija oseti i vide, dobi još jedno srce: drugo junačko srce!

Sviće! Po uzvišicama naziru se turski položaji... Odjednom, kao pobesneli vulkan, srpska artiljerija riga ubojitu vatru: proždire, lomi, goni... Zakriljena tom paklenom vatrom, srpska pešadija odmereno, hladno nastavi da nastupa... A iz jesenje sive magle i kiše pomalja se drinska divizija. Talasaju se gomile srpskih vojnika, u sivim odelima, i sa maglom stapaju se u jednu sivu suru boju – suru kao nepobedive litice vekovnih planina.

– Na juriš, na juriš!

Uz riku topova i paljbu plotuna, osvetljena ubojitom, paklenom vatrom, siva srpska vojska, elementarnom snagom, kao nabrekla bujica, jurnu: i lomi, i prevaljuje i goni i osvaja... I sve je osvojila!... I sada je sve sivo. i polja i vojska i nebo. Ispred te sive, strašne boje, vekovni neprijatelj beži, beži!..

A oni što ne pobegoše ostadoše tu na bojnom polju!

U šumarku žive jesenje, bakaraste boje, jedna do druge nauznačce,

Na revoluciju Staroturaka odgovoriše Mladoturci vojničkim pohodom pod Mahmud Šefket-pašom i osvojenjem Carigrada, svrgnućem Abdul Hamida (–1918) i proglašenjem Muhameda V (27/4 1909). Ustanci u Libanu, Jemenu i Albaniji, rat sa Italijom u Tripolisu 1911–1912 (branitelj Enver-beg), iscrpli su sasvim vojna i finansijska sredstva Turske. Talijanskom napadaju na Albaniju oduprla se Austro-Ugarska, a na Dardanele ove Sile. Italija posednu Dodekanez (Rodos i dr. ostrva). Pritešnjena balkanskim ratom sklopila je Turska s Italijom mir u Lozani (Ušiju) 18/10 1912. Turska dade Tripolisu potpunu autonomiju, a Italija se obveza davati godišnje odštetu Turskoj za izgubljene prihode te zemlje. Dodekanez ostade privremeno u posedu Italije. (Italija je 1919 ustupila Grčkoj ostrva Dodekaneza sem Rodosa.)

Posle aneksione krize nastojali su panslavisti da otvore sporazum među balkanskim hrišćanskim državama za podelu Turke po načelu narodnosti: Prednjačio je Hartvig (–10/7 1914), od oktobra 1909 ruski poslanik u Beogradu. On je bio duša Balkanskog saveza, celog niza saveznih ugovora i vojnih konvencija, koje su od februara 1912 sklopljene između Srbije, Bugarske, Grčke i Crne Gore. Rat u Tripolisu i unutrašnji nemiri u Turskoj davali su poticaj balkanskim državama, da navale na Tursku. Pri pojavi ratne opasnosti uputile su Velike Sile Turskoj i balkanskim državama notu od 8/10 1912. za održanje mira ili bar za status quo.

Balkanske države nisu verovale u iskrenost note i slogu Velikih Sila: 8/10 objavila je Crna Gora, a 17/10 Srbija, Bugarska i Grčka rat Turskoj. Srbi pobediše kod Kumanova, osvojiše Staru Srbiju i Makedoniju, i izbiše na more kod Drača i severno. Grčka (na čelu vlade Krićanin Venicelos, od 1910) zauze Solun, u koji uđoše i bugarske trupe, ali su docnije bile izbačene. Pre objave rata proglasi Krit sjedinjenje s Grčkom (14/10). Posle uspeha kod Janjine (6/3 1913) prodreše Grci do Valone i Berata. Bugari pobediše Turke kod Kirk-Kilisa (22 i 23/10), opsedoše Jedrene i pomoću Srba osvojiše ga (26/3 1913). Na Čataldži i Galipolju razbiše se bugarske navale. Austrija, pomognuta Italijom, oduprla se uspešno pretensijama Srbije, pomognute Rusijom, za jadranskom obalom. Ustanovljena je samostalna Albanija. Novi veliki vezir Ćamil-paša (od 30/10) zamolio je Velike Sile za posredovanje i dobi primirje (3/12 1912–3/2 1913). Pod pretsedništvom Sir Edvarda Greja otvorena, je londonska konferencija za mir (16/12 1912–30/5 1913) i – sklopljen je preliminarni mir u Londonu, kojim je Turska ograničena do linije Enos–Midija.

Srbija je tražila kompensaciju za Albaniju i za svoj vojni rad, koji je preko obaveze izvršila, i predlagala je u ugovoru predviđenu arbitražu cara Nikole. Bugari mučki otvoriše drugi balkanski rat, težeći za celom Makedonijom, ali ih Srbi potukoše na Bregalnici. Rumuni prodreše u Bugarsku, a Turska, u kojoj su ponovo zavladali Mladoturci (Enver-beg reorganizator vojske) zauze Jedrene. Kralj Ferdinand zamoli posredovanje kralja Karola. Pod votstvom rumunskog ministra pretsednika Majoreska potpisan je 10/8 1913 u Bukureštu mir. Bugarski ministar pretsednik Radoslavov (19/7 1913–16/6 1918) uzalud se uzdao u reviziju ugovora od strane Velikih Sila. Bugarsko-turski ugovor bi sklopljen u Carigradu 29/10, grčko-turski 14/11 1913, srpsko-turski tek 9/3 1914. Turska se ograniči u Evropi na područje od 19.000 km2, istočno od Enosa-Čermena sa Jedrenom.

Posle raspada evropske Turske, po načelu narodnosti dolazila je na red Austrija. Nerešena nacionalna pitanja u celoj Evropi sazrela su za rešavanja. Imperijalističke težnje Nemačke i Austrije izazvale su najvažnije države sveta protiv sebe. Ubistvo naslednika prestola Franje Ferdinanda u Sarajevu (28/6 1914) iskoristi Austrija da objavi Srbiji rat. To dovede do rata između Austrije i Nemačke o jedne, i Sila Antante s druge strane. Turska proglasi najpre neutralnost. Docnije zatvori moreuze, i 13/11 1914 proglasi sveti rat (džihad) protiv Antante. Bugarska zarati na Srbiju 11/10 1915. Posle jakog pritiska i blokade i abdikacije kralja Konstantina (12/6 1917), oglasi grčka vlada (Venicelos) rat Bugarskoj i njenim saveznicima...

(Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, Stanoje Stanojević Bibliografski zavod d. d. Zagreb, 1928)

ukočenih ruku leži gomila lešina. Gledam te lešine nekim gluvim, mrtvim osećanjem kao utučen. Na prvi mah gledam ih kako sam po bojištu gledao ćorfišeke i prazne granate. Oko lešine, u bakarastome šumarku povlači se svetla pošarica lepoga jesenjega dana. Vlažna zemlja u laganome isparenju, oseća sunčevu toplotu i rosna trava odiše svežošću, a neke šarolike bube zuje, letaju, i odbljeskuju se na suncu... I gledam ovu gomilu lešina skoro kao, u šumi, u gomilu starih, trulih panjeva, koji su svoj vek proživeli...

Šta je tome uzrok? Biće što lešine nisu tako odvratne i strašne kako sam ih ja u svojoj uobrazilji zamišljao. Nisu onako iznakažene, izgubljenih mrtvih očiju: nisu otsečenih nogu, ruku, glave... Ili možda što sam, opijen pobedama svoga naroda, pred sobom gledao vekovnoga dušmanina, pa jaki plemenski, osvetni ponos i svest ubiše za čas svaki humani osećaj: ili možda zato što je sunce grejalo i u njegovoj svetlosti sve se, uokolo, osećalo jako živo i lagodno!

Ali kad naiđoh na plitko zakopane lešine, čije noge, ruke virijahu iz zemlje, osetih teskobu i užas. Učini mi se kao da te u pola ukopane lešine još žive i razumedoh sebe: ja žalim ono što trpi dok živi!

A nigde traga krvi! Svu vrelu krv lakomo zemlja popi, i kiša isprva, i sada ta zemlja bezazlena na suncu se greje!...

A dalje pored visoke trave lahor povija svetlosti, vijuga bistra rečica. I tamo se ašovi u rukama vojnika odbljeskuju na suncu, i tamo dalje sahranjuju mrtve.

Sit sam lešina... Ne mogu više da ih gledam; žurim ka šapatljivoj rečici, žurim njoj čistoj, nasmejanoj... Nije kriva, što me svojim veselim žuborom razgaljuje...

Ali odjednom ustuknuh. Eno do same vode neke lešine. Odevena u sivo: to je naš poginuli vojnik! Grudi mi se stegnuše kao olovom okovane. Od kuda on ovde među turskim lešinama? Biće da je čineći čuda od junaštva, daleko zadro u dušmanske redove... Leži ničice na mladoj, tek nikloj pšenici, kao da htede poslednji put da zagrli zemlju za koju je život dao. Ali to što je nadneo glavu nad rečicu i pustio ruku u vodu? Da nije ranjen, instinktivno pohitao k vodi da vrelu krv s rane spere? Da nije osetio ljutu žeđ i pohitao da se poslednji put, sit napije hladne vode?.. I njegove isplakane, beskrvne, mrtve ruke lome se u svetloj bistroj vodi...

Sunce greje, ali je smrt jača i od sunca. I gledajući ga u sivome odelu odvojena od svoga jata, dušom mi prođe mlaz ljubavi i žaljenja. Bilo je toliko blagoslovenih žrtava, toliko slomljenih snaga!.. Ali ovaj ovde – samac!

I zamišljam selo s belim poređanim kućama ispod koga, u polju, ispod visoke trave što je lahor leluja, teče svetla hitra rečica kao i ova ovde. Sa praga njegove kuće vidi se voda i njegova deca skoro svakoga dana skakuću preko njiva i livada i žure k njoj...

Ali kada je on pošao na vojsku deca, čuvajući stoku, ćutke zamišljeno ogledaju se u bistroj vodi, a kad se kući vraćaju osvrću se uokolo hoće li bata otkuda da bane... Bata se ne vraća, a deca ga sa tugom jednako iščekuju... Dok ih majka teši, pitaju: gde je pošao, te se tako dugo kući ne vraća?..

I ja se setim kako, kada kroz sela prolazim i naiđem na bezazlenu decu, u belim košuljicama, uprljanu od zemlje i trave, što bezazleno prolaznike gledaju, kad ih upitam vole li više majku ili batu, redovno odgovaraju: batu! Ali bata više neće doći, i deca više neće čuti njegovu milostivu reč... A rečica će ispod kuće, kao i ova ovde, između visokih trava, da i dalje poljem krivuda...

I on i njegovo selo, ostaće i dalje neznatni i zaboravljeni. Neće o njima da priča svetska istorija i narodno predanje. Neće ih svaki Srbin s ponosom da pominje kao Bugarinje. I mene je žao njega i njegova sela...

Ali šta će oni prema Pobedi Naroda! Malo i mlado Nagoričane! Eno predamnom tih sretnih mesta, koja su preko jedne kišne noći slavna postala. Sa njihovih visova naša Zavetna Misao polete daleko, u nedogled. Tu su jače zakucala naša odabrana srca, grčili se naši mišići. Tu u našoj vreloj krvi zapečaćen je početak propasti jedne vekovne imperije!...

Zna li za to ono dete, što plašljivo u me viri iza oškrinutih vrata u

Rat s Turskom 1912/13.

Početkom 20. veka nesnosno stanje srpskoga življa u Staroj Srbiji i Makedoniji sve se većma pogoršavalo. Mešanje evropskih sila u turske stvari (reorganizacija uprave u evropskoj Turskoj, međunarodna žandarmerija) ostalo je bez rezultata, Mladoturski pokret ne samo što nije raskrstio sa feudalnim imperijalističkim idejama, već je bio nosilac još opasnijeg, čisto nacionalnog turskog, režima. Anarhija, koja je vodila istrebljenju hrišćanskog življa u Turskoj, nagnala je balkanske države, da se stave u zaštitu svojih sunarodnika. Sem toga, Srbija je, da bi dobila ekonomsku nezavisnost i oslobodila se nesnosnog položaja, u koji je stavljena na Berlinskom Kongresu, morala tražiti izlazak na more.

Interesi balkanskih kraljevina bili su opšti i zajednički. Ali su srpsko-bugarske diferencije dugo ometale sporazum. Međutim, osnovni uslov za uspešan rad protiv Turske bio je prethodan sporazum, na prvom mestu Srbije i Bugarske, pa po tom Grčke i Crne Gore. Rusija i Francuska bile su neposredno zainteresovane za stvaranje balkanskog saveza, koji bi bio uperen protiv trojnog saveza, odnosno Austro-Ugarske. Otuda je sa znanjem i potporom Rusije sklopljen između Srbije i Bugarske sporazum za akciju protiv Turske 29/2 1912, a na osnovu toga sporazuma potpisan je ugovor o savezu za rat protiv Turske. Između Srbije i Bugarske potpisana je 19/6 1912. vojna konvencija, koja je sadržala vojničke, kao što je ugovor od 29/2 sadržao političke uslove saveza. Oba sporazuma predviđena su za vreme od 8 godina, Ovaj savez poslužio je za osnovu akcije Srbije, Bugarske, Grčke i Crne Gore protiv zajedničkog neprijatelja, Turske. U maju 1912. sklopila je Bugarska politički savez i vojnu konvenciju sa Grčkom, a pristupanje i Crne Gore savezu bilo je tada već svršen fakat. U toku leta 1912. savezne kraljevine izvršile su pripreme za rat.

Savezne balkanske države predale su 6/8 1912. u Carigradu kolektivnu notu sa zahtevanjem zavođenja nove administrativne, autonomne, podele u Evropskoj Turskoj u duhu § 23 Berlinskog Ugovora o miru, i to na četiri oblasti:

pola porušene kuće? Ono će docnije za to da dozna, i time će da se ponosi. A sada mu je njegovo rodno mesto sami užas i strahota! Još miriše na barut, još mu u ušima grmi rika topova, još su mu oči zasenute od paklene vatre... Ali ne sme, strepi, sumnja... Ne vidi uokolo nikoga poznatog: ni žene što svako jutro s krčagom na vodu idu, ni krda po polju, ni svojih drugara na rudini? Gde su? A selo sa svojim belim kućama, između rasturenih jablanova, čije žuto, bakarasto lišće vetar još nije razneo u suncu daje iluziju mira i zadovoljstva.

Pun je jesenji vedri dan. Razdragana uzbudljiva, po osenčenom polju, krišom kao iz busije, prate me olovaste mrtve oči nesahranjenih lešina... Dok nastojim da se tih očiju otresem, predamnom, preko druma što vodi za Kumanovo vuče se duga kolona ljudi, konja, magaraca – vuče se lagano, obazrivo. Ljudi i životinje idu i u zemlju gledaju... Životinje pretovarene sa raznolikim kućnim stvarima, i svakidašnjim ljudskim namirnicama, između kojih ističu se crveni, meki jorgovani, smeđa ćebad i detinja šarolika turska odela, jedva se na nogama drži. Ljudi mrki, u godinama, zgrbljeni, sa zgrčenim kožusima, sa uvezanim maramama oko vrata i glave, izgledaju kao da ih jednako zima bije – a sunce tako lepo sja!

– Od kuda dolazite? – pitam ih.

Ćute...

Ponovo upitam. Za čas zgledaše se između sebe, pa poplašeni zverajući očima, gledaju u zemlju. Nikako da im pogleda uhvatim...

Pljačkaši! setih se. Sigurno dolaze iz onih arnautskih sela, gde još ►

Makedoniju, Staru Srbiju, Epir i Arbaniju, pod zaštitom velikih sila i sa autonomijom (parlamenta, milicija, guverner-hrišćanin). Porta je kategorički odbila predlog balkanskih kraljevina i, pod izgovorom držanja manevara, 10/9 naredila je delimičnu mobilizaciju svoje vojske u Evropskoj Turskoj – koncentraciju četiri korpusa oko Jedrena. I ako zamorena ratom sa Italijom u Tripolisu (od 1911) i unutrašnjim nemirima (u Arbaniji, Arabiji i Kurdistanu), finansiski iznurena, tek što je u avgustu 1912. otpustila iz Evropske Turske oko 120.000 isluženih vojnika Anadolaca, Turska je naredila mobilizaciju, verujući da se Srbija i Bugarska ne mogu sporazumeti, i da će sa svojim sredstvima u Evropskoj Turskoj izaći na kraj sa saveznicima. Na to su 17/9 saveznici objavili opštu mobilizaciju. onda je i Turska 18/9 naredila opštu mobilizaciju. Evropske sile su intervencijom 25/9 u Beogradu, Sofiji, Atini i na Cetinju i 27/9 u Carigradu zadocnile da otklone sudar. Austro-Ugarska je držala, da će Turska tući saveznike, te je izjavila, da će biti neutralna, pod uslovom, da se rat na Balkanu lokalizuje, misleći da time zaustavi intervenciju Rusije u korist saveznica.

Za to vreme izbili su i pogranični sukobi, koji su dali povod za objavu rata. Na srpskoj granici bili su se od 2/10 krvavi bojevi na Merdarima i kod Vasiljevačkih karaula, 4/10 uveče srpski poslanik u Carigradu predao je deklaraciju srpske vlade, koja je bila isto što i objava rata. Istoga dana i Bugarska je objavila rat Turskoj, a 6/10 i Grčka. Crna Gora objavila je rat Turskoj još 25/9, i otpočela je neprijateljstva.

Turska je onda, nalazeći da su zahtevi balkanskih kraljevina u noti od 6/9 neprijemljivi, takođe objavila saveznicima rat. Pod pritiskom ovih zapleta na Balkanu, Turska je 5/10 zaključila sa Italijom mir u Lozani, po kome je Italija dobila Tripolis, ali je u Libiji, i pored toga, produžila mali rat.

(Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, Stanoje Stanojević Bibliografski zavod d. d. Zagreb, 1928)

JURIŠ: Srpska pešadija

Srpska i turska mobilizacija

Srbija je mobilisala 10 pešadijskih i 1 konjičku diviziju, sa brdskom i teškom artilerijom van sastava. Ukupna je jačina (sa jednom bugarskom divizijom od 35.000 ljudi) bila: 184 bataljona, 47 eskadrona i 100 baterija, sveta 283.860 ljudi. Svi saveznici mobilisali su ukupno 725.000 ljudi, od kojih 553.000 boraca. Turska je mobilisala ukupno 307.000 ljudi od kojih u Vardarskoj Armiji (protiv Srbije) 5, 6 i 7 armijski korpus (8 nizamskih i 1 vojničku diviziju), dve redifske divizije I klase i 4 redifske divizije II klase. Ukupno oko 145 bataljona, 24 eskadrona i 200 topova, sa osiguravajućim delovima i Arnautima oko 104.000 ljudi.

Mobilizacija srpske vojske bila je još u miru izrađena do detalja i čestim vežbama i probnim mobilizacijama dovedena gotovo do savršenstva, tako da je i izvedena potpuno po planu. Mobilizacija je objavljena 17/9 tim, da je prvi dan (mobilizacije bio) 20/9, ali već od 18/9 stizali su vojnici na mobilizacijska mesta, tako da je pešadija operativne vojske (I II poziva) završila mobilizaciju za 4 dana, konjica i artilerija za 6 dana. III poziv, određen za zaštitu granice bio je mobilisan odmah, i postavljen na granici za zaštitu koncentracije. 4/10 počela je dejstvovati Vrhovna Komanda, a 5/10 premestila se u Niš.

Mobilizacija turske vojske u Evropi bila je uslovljena blagovremenim prevozom ljudstva iz Male Azije, koje je po planu za mobilizaciju trebalo da popuni divizije evropske Turske. Kako se ovaj uslov nije mogao ispuniti zbog dejstva grčke flote, a s druge strane nije mogla biti savladana obest Arnauta, koji nisu hteli da idu daleko od svojih sela, to je i mobilizacija turske vojske bila izvršena vrlo rđavo. Od 29 divizija sa 277.000 ljudi (II inspekcije), koliko je planom bilo predviđeno, moglo se mobilisati svega 16 divizija, i to nepotpunog sastava.

(Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, Stanoje Stanojević Bibliografski zavod d. d. Zagreb, 1928)

Šta se govori?

Jedan ranjeni oficir priča mi: Seljak i seljanka sa Homolja pošli da potraže sina, koji je bio u mojoj četi. Našli u nas pred Bitoljem.

Doneli mu jednu pogaču, malo tvrdog planinskog sira i, valjda, nekoliko groša. Vojnik, sedeći s njima dohvatio hleb iz očinske kuće pa odvaljuje krupne zalogaje i guta ih još nesažvakane. Majka ga gleda punim očima. Otac ga takođe dugo gleda, pa onda skoro stidljivo kaže:

– Daj i nama malo! Dva dana nismo ništa okusili! *Politika 1. januar 1913.*

dim suče iz popaljenih kuća.

Hteo bih da zametnem s njima razgovor.

– Gde uzeste te stvari?

– Mi smo... Hrišćani smo... Srbi...

– Ja pitam za te natovarene stvari...

– Bile bi ionako nagorele – odgovori jedan od njih, i pogledavši u stranu potera svog konja.

Na njihovim licima, u njihovim očima, ne videh ni jednog znaka radosti zbog darovane im slobode... Zar je još ne osetiše? Mišljah: kliktaće od veselja, a oni poplašeni, pogrbljeni, odševrljaše, ne rekavši ni zbogom... Jesu li se poplašili od kazne. Zar se pretvaraju? Ili im je vekovno ropstvo utuklo dušu, nerve, krv... Učini mi se da je njima u duši kao zarobljenicima, koje su iz podzemnih tmina odjedared izveli na žarku sunčevu svetlost. Ne veruju sami sebi, strepe, sumnjaju: je li moguće da ih je najedanput našla tolika sreća?

Gledam za njima. Sa pljačkom vraćaju se svojim kućama. Pored njih vuku se njihove kratke, zgrbljene, isprekrštane senke? Gde sam video slične senke? Premišljajući, dosetih se: takve senke prate primorske ribare kad, u suncu, nategom, vuku teške mreže...

Iziđoh na drum. Eno tamo stare crkvice svetog Đorđa. U njoj je sahranjen potpukovnik Glišić. Sa nekim osobitim poštovanjem prilazim crkvici. Kao dete silno sam voleo ovakve usamljene, zapuštene crkvice: to su bili hramovi moje detinje religije. Kod njih, slušajući zujanje šarolikih buba, osećao sam u vazduhu miris tamjana, voska i starih odežda. Te bele blagoslovene crkvice!

Ali sada moje misli, osećaji, čežnje, ne ustavljaju se kod ovoga hrama: u njemu im je tesno, bune se i beže daleko u nedogledan prostor... I čini mi se, naši heroji trebaju više svetlosti, prostora... I ne mogu da se pomirim s mišlju da naša snaga, polet, misao nije nego sahranjena lešina... I zanosim se mišlju: trebalo bi da se sakupe sva blagoslovena mrtva tela naših junaka koji svoju krv dadoše majci zemlji, i da se zajednički, u čistom plamenu spale, i njihov sivi pročišćeni pepeo, sahrani za sva vremena u sure litice na visovima naših, večitim snegom pokrivenih Car Planina.

Drum vodi u Kumanovo. Preda mnom između žutih vitkih jablanova, vire bele kućice lepoga zaseoka. Ispred njega, na rudini, pored bistroga potoka, odmara se zamorena komora. Pored šatora vreva, užurbanost... Konji pasu. Neki od komordžija vrte se oko vatre i srču kavu. Jedan brkajlija znoji se od vrućine: na ražnju peče za ručak debela ovna.

U ovome užurbanom i veselom životu, ko mari za napušteni zaselak! U njegovoj ulici nema živa stvora. Neka širom otvorena kapija – zeva. Negde prozori razlupani; sa njih kapci vise, rekao bi da će da padnu... Na kraj sela jedno zgarište još se dimi... A samo nekoliko dana ranije, na ovoj jedinoj arnautskoj ulici deca skakutahu, ljudi, ne sluteći osvetu i strahotu, iđahu za svakidašnjim poslovima, a iza gustih rešetaka virahu turske kadune... A danas? Ovo je groblje, bez mrtvaca, mrtvi zaselak. Vetar u vrhovima jablanova pevuši i beli vitki minaret, ostavljen, zapušten, strči u nebo i – ćuti, ćuti...

– Povratiće se – tešim se povratiće se. Ululiće se i osetiće našu reč, polje, krv... što je negda i njihovo bilo i povratiće se majci Zemlji.

Kao nepoznatoga, zapuštenoga groblja vraćali se na drum. Putem sretoh naša dva vojnika sa puškom: vode pred sobom nekoga zarobljenoga Arnautina. Vezaše mu otrag ruke njegovim crvenim pojasom. Kao uhvaćena neukroćena zver, strelja očima, škrguta zubima, i ide gordo i žurno – žurno ka da će nekoga da stigne.

Četnici, komite

Pre Prvog balkanskog rata u Makedoniji su delovale gerilske čete koje su ubacivane iz Bugarske, Grčke i Srbije – komite, četnici i andarti. Najviše je bilo bugarskih komitskih četa, oko 100. Srbija je imala oko 30 četa čiji su pripadnici nazivani komitama, a češće četnicima. Iza makedonski komiteta u Bugarskoj, stajali su vojni krugovi i dvor sa knezom Ferdinandom, snabdevali su bugarske komite oružjem i novcem, a akcijama na terenu rukovodili su oficiri bugarske armije.

Komitske čete vodile su ogorčenu borbu protiv Turaka i između sebe. Bugarska u ovim akcijama oslanjala na Egzarhat, a Grčka se koristila Patrijaršijom u Carigradu. U tim tenzijama stradali su popovi, trgovci i učitelji druge nacije.

Komitima se nazivaju i učesnici makedonskog Ilindenskog (Ilindensko-preobraženskog) ustanka 1903. i pripadnici VMRO čiju su jaču frakciju činili vrhovisti (Vrhovni makedonski komitet) i čija je delatnost smatrana pokušajem Bugarske da stvori Veliku Bugarsku asimilacijom stanovnika Makedonije, a drugu struju, koju su činili centralisti koji su bili za oslobođenje cele Makedonije. I njihovo suparništvo karakterišu brojne likvidacije pripadnika suparničke struje.

U Srbiji četničku akciju su inicirali i materijalno pomagali trebinjski trgovac beogradski dobrotvor i učesnik Nevesinjskog ustanka Luka Ćelović i valjevski lekar i nacionalni radnik dr Milorad Gođevac. Bugari su čak poslali atentatore da Ćelovića i Gođevca ubiju, ali ovi nisu stigli do Beograda. Posle 29. maja 1903. prišao im je i general Jovan Atanacković u čijoj je kući u Krunskoj ulici u Beogradu 1903. godine osnovan Srpski komitet. Članovi tog komiteta pored ostalih bili su ugledni političari i trgovci Ljubomir Davidović, Ljubomir Jovanović, Jaša Prodanović, Ljuba Stojanović, Dimitrije Ćirković, Luka Ćelović, Golub Janić, Nikola Spasić...

Srpska četnička akcija je finansirana iz dobrovoljnih priloga trgovaca, ali i iz poverljivih kredita Narodne skupštine. Inače lično štedljiv i škrt, Luka Ćelović sam, davao je 40.000 do 50.000 dinara godišnje za opremanje četa.

Prva četa vojvode Anđelka Aleksića poslata iz Srbije 25. maja 1905. izginula je na Čelopeku. Pošto su Turci zatvorili granicu čete su slate preko Kosova, ali tamo je okruženje za njihov rad bilo nepovoljnije. Literarni odjek imala je pogibija učitelja iz Orahovca Lazara Kujundžića i Savatija Miloševića u Velikoj Hoči. Ivo Konte Vojnović je napisao dramu o tome kako majka Lazara Kujundžića odbila da identifikuje svog mrtvog sina kako ne bi došlo do turske osvete. Savatije Milošević je zbog ubistva načelnika u Raškoj krajem onog pobegao u Tursku, bio je u vezi s albanskim kačacima Isom Boljetincem i Mulom Zekom, koji će ga na kraju odati Turcima. Posle majskog prevrata 1905. amnestiran je i upućen na službu u konzulatu u Bitolju odakle je radio na organizovanju četničke akcije u Makedoniji. Jedna struja u srpskoj politici se protivila takvoj akciji i zagovarala da se za sunarodnike otvaraju škole. O tome govori i jedno pismo konzula Branislava Nušića iz Prištine.

Čuveni četnici su bili Jovan Babunski, Gligor Sokolović, Vojin Popović-Vuk, Ilija Trifunović-Birčanin, Spasa Garda, Omilj Glišić, Kosta Milovanović-Pećanac. Pored dobrovoljaca iz Srbije bilo je dosta i onih koji su prebegli u Srbiju iz Bosne i Hercegovine, Vojvodine, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Prema Stanojevićevoj Narodnoj enciklopediji beogradska policija je tih godina zaustavljala i vraćala sa granice decu-gimnazijalce, koji su pošli u komite. Slabunjavi gimnazista Gavrilo Princip bio je sav očajan kada su mu u jesen 1912. saopštili da je nesposoban da postane komita. M. Subotić, mladi gimnazista iz Šapca izvršio je samoubistvo kada su ga izvestili da zbog nežnog zdravlja ne može u komite. Kao dobrovoljac u četničkim odredima u boju kod Merdara istakao se i Mustafa Golubić, kasniji šef beogradske ispostave obaveštajnog Crvenog orkestra i heroj SSSR-a koga su Nemci streljali u Dvorskom parku u Beogradu 1941.

– Uhvatili smo ga pod oružjem – dobaci mi uzgred jedan od vojnika. Pod oružjem.

I ne dovršivši, izastopce odmiče za zarobljenikom.

Pred Kumanovom naiđoh na ostavljeni turski logor. Mora da se bežalo, besvesno, bezobzirice, sa nesavladivim strahom u duši. Čega sve nema u ovome turskome logoru! Od najkrupnijih do najsitnijih vojničkih stvari: čitavo stovarište! Begunci spasoše sami svoj go život. I putem prati me po koja nesahranjena lešina, i puste bele arnautske kapice.

Njihovim tragom ulazim u nekadašnju tursku varoš. Po zidovima prvih pojata pored kojih prolazim, suši se duvan. Svugde taj žuti duvan. Zar ga niko nije dirao, ili ga je tolika sila bilo, da ga vojska ne mogaše da raznese? Pa prolazim pored kuća, potleušica, pored kojih, na ulici, u blatu, leži sila kućnih nevrednih upljačkanih stvari. U oči padaju šarena pocepana detinja odela, i sitne detinje igračke. Neki starac u sedoj neurednoj bradi, kao okamenjen gleda u mene. Vidi se, još nije na čisto da li je ono što gleda svojim sopstvenim očima san ili java. I dolaze pred oči kuće sa belim krstovima i ponosite srpske trobojke, i pogdekoji seljak koji, saginjući se, ponizno se s puta sklanja, vičan je još od prekjuče da to u ►

Četiri prijatelja

Gledam moja četiri prijatelja koji leže preda mnom i na telu mi se otvaraju četiri rane. Vidim glavu s plavom kosom i sa isusovskom bradom mog prijatelja Branka Lazarevića, koji je bio ponos mlađe srpske književne kritike. Danas je Lazarević mrtav, srećna je zemlja koja ga je rodila i grudi koje su ga mlekom othranile. Bio je kritičar i novinar, sad je junak. I moj Vladeta Kovačević, sin ministra i poznatog istoričara Kovačevića, rođak pesnika Rakića. I on je pao, Bože moj! Oblačio se kao dendi tamo u Parizu, ogledao se kao što bi se ogledala neka žena i mi smo ga voleli kao što bismo voleli neku lepu mladu devojku. Ja sam danas živ, a oni leže mrtvi, pored Miloša i Lazara. Sve te rane peku, ali ne za one koji znaju. Te rane su najbolji lek za veliku bolnu ranu Kosova.

Antun Gustav Matoš, *Živi i mrtvi*, prvo objavljeno u časopisu "Obzor", 3. novembra 1912, br. 303.

strahu radi pred svakim Turčinom! Ponegde vidi se i po koja turska bolja kuća sa zelenim rešetkama, iza kojih sada sigurno niko ne viri...

Zalazeći dalje u ulicu, ispod očiju mi nestaje sunca, teskoba me obuzima. Pa nailaze na red ćepenci – ti niski, mračni, tesni ćepenci, ispred kojih na ulici smradne kaljuge, u kojima zamišljam nabuhle deve bakalina, što ceo dan puše, srču kavu i zevaju... Sve prljavo, tamno, sitno kao da se navlaš sklanja od čistoće i svetlosti!

Dolazim do džamije: suro neukusno zdanje oštećeno i razrušeno. U njoj Arnauti, bežeći, nađoše poslednje zakonište i – smrt.

Izbivši na glavni trg, pred opštinu, otresoh se svojih sumornih misli, oživih. Trg vri našim bujnim životom. Žagor, vreva, užurbanost! Vojnici, komora, seljaci i došljaci, pazare, nose, traže, mole... Slušaš između nekih smernih glasova odsečnu nervoznu slobodnu beogradsku reč. Pune su mi uši tih glasova. Pa mi pada na pamet, da se nalazim u zemlji koja do juče bi u vekovnom ropstvu.

Iz tih snažnih misli otrgne me lik nekoga Turčina, zarobljenika, koga su kroz gomilu pratila dva naoružana seljaka. Ustaviše se u dvorištu pred opštinom. Na opštinski prozor izađe komandant, srpski oficir. Zarobljenikov poplašeni pogled, ne zaustavljajući se nigde, beži po gomili naroda. Malena je rasta, sitnih obraza, i mekih plavih očiju, čije trepavice jednako trepte. Očito ne zna šta se s njim zbiva. Desilo se tako.

Jedan od seljaka kaza komandantu:

– Našli smo ga gde luta po polju, sam, i dovedosmo ga...

– Pa šta tražite? – preseče komandant.

– Kaže da je hrišćanin, a nije nego Turčin... Poznaje se...

– Jesi li Turčin? – upita neko iz gomile sakupljenog sveta: – Kazuj!

Zarobljenik zatrepta jače trepavicama. Za čas stajaše neodlučan, pa potvrdi kretom glave pitanje.

– A jesi li hrišćanin? – pitaju drugi.

Zarobljenik, neodlučno, kretom glave potvrdi pitanje.

– Pa kad kaže da je hrišćanin, da ga privedemo u naše! – graknuše nekolicina seljaka.

Preko plavih, mekih očiju zarobljenikovih preleti siva senka, kao preko očiju slobodne ptice kad se rukom uhvati.

– Jeste li ga zatekli sa oružjem? – upita komandant nestrpljivo.

– Nema oružja! – odgovorim ja za sve ostale.

– Nema, nema! – potvrdiše drugi.

Pa pustite čoveka na miru! zapovedi komandant i otide sa prozora.

Meni čisto bi lakše kad videh zarobljenika na slobodi, kako polako, ne obazirući se, promiče kroz dolinu.

I dok njega sitna, pogužena, izgubih iz vida, čujem baktanje konjskih kopita.

– Konjica ide! – kaza neko do mene. – Konjica!

Ponosito, čvrsto, između naroda prolazi srpska konjica. Odmerenim ujednačenim korakom promiču vatreni konji kroz oslobođenu zemlju. Visoko u suncu, gordo, sa pobedonosnim osmehom na usnama i žarkim slobodnim očima u kojima se pobeda odbljeskuje, jaše srpski konjanik. Vazduh i zemlja puni su radosne jeke. Ja se opet zanosim žurnim, uzbudljivim mislima.

– Idite junaci da stignete drugove... Oni su već u Skoplju, Velesu... Žuri im se!... – čujem odsečne, nervozne glasove iz naroda.

– Žurite, žurite na more! – povikah ja živo.

– Na more! – radosno zaklikta nekolicina njih do mene. – Na more!

("Politika" 20. i 21. novembra 1912)

***

Na srpskom moru

PRVI NAŠ ESKADRON U DRAČU

Skoplje, 20. novembra

Srpski eskadron koji je prvi stigao u Drač oštrim kasom je prošao kroz varoš, izbio na morsku obalu i zaplivao u more.

Sa isukanim sabljama vojnici su klicali blažeći umor svoj i svojih konja u zračnoj vodi srpskog mora.

Tek posle tog pozdrava sa morem, eskadron se vratio u varoš i preduzeo potrebne poslove za red u varoši i ulazak ostalih naših trupa. ◂

("Politika", 20. novembar 2012)

Objašnjenja

Zavisno od izvora neki datumi su po starom, a neki po novom kalendaru.
Pravopisna pravila su ondašnja.
Nizam je turski redovni vojnik.
Redif je pripadnik turskog rezervnog sastava.
Kediv (turski *hidiv*, arapski *khidiwi*) je titula koju je otomanski sultan Abdul Aziz 1867. godine dodijelio Ismailu, naslednom egipatskom paši.

Oprema: Redakcija nedeljnika "Vreme"

Kod nas ne morate da birate benefite.

- ☒ 3 godine finansiranja bez kamate
- ☒ 3 godine garancije
- ☒ 3 godine besplatnog redovnog održavanja

Uz Mercedes-Benz ponudu za kupovinu Sprintera ne morate da birate. Mi Vam nudimo sva 3 benefita. Uživaćete u vožnji čitave 3 godine i nećete morati da brinete o kamati, garanciji i održavanju.

Najpovoljniji uslovi finansiranja u saradnji sa SOGELEASE

Sprinter

Mercedes-Benz

Beograd, Mercedes-Benz Beograd, Omladinskih brigada 33, tel: 011 30 19 253
Čačak, Jevtović Cars d.o.o, Prislonica bb, tel: 032 301 103
Krnješevci, Centar komercijalnih vozila, Industrijska zona bb, tel: 011 30 19 011
Niš, EuroStar d.o.o, Vojvode Mišića bb, tel: 018 512 064
Novi Pazar, Biševac d.o.o., Selo Ivanča bb, tel: 020 360 030
Novi Sad, AK MikoM d.o.o, Temerinski put bb, tel: 021 48 95 600
Šabac, I.S.N. Automotive d.o.o, Obilazni put bb, tel: 015 379 777
Ovlašćeni serviser:
Martinci, AS MB Ilić Đorđe, Vojvođanska 145, tel: 022 668 064

Podrivanje Vojvodine

U ustavnom tunelu

Problem sa budžetom Vojvodine sada je dobio na značaju najviše zbog toga što su u Beogradu i Novom Sadu na vlasti politički suprotstavljene koalicije, što ranije nije bio slučaj

Jedna naizgled potpuno jasna odredba Ustava Srbije, da "budžet Autonomne Pokrajine Vojvodine iznosi najmanje sedam odsto u odnosu na budžet Republike Srbije, s tim što se tri sedmine od budžeta Autonomne Pokrajine koristi za finansiranje kapitalnih rashoda" (član 184. stav 4. Ustava Srbije) – već tri godine se u Vladi Srbije "kreativno" tumači na štetu Vojvodine, jer se navodno iz Ustava ne vidi šta je osnovica za tih sedam odsto transfera Vojvodini.

Zbog te navodne "nejasnoće" u Ustavu, po proračunu Saveza vojvođanskih Mađara, Vojvodina je za te tri protekle godine ostala uskraćena za oko 70 milijardi dinara. Predsednik Vlade Vojvodine, Bojan Pajtić pak kaže da je ovogodišnjim rebalansom Vojvodina uskraćena za oko devet milijardi dinara transfera iz republičkog budžeta.

Pošto je prilikom nedavnog rebalansa državnog budžeta u Skupštini Srbije ponovo izveden manevar sa umanjenjem "osnovice" za sedam odsto budžeta Vojvodine, a pride je stavljen i u Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetskom sistemu, Vlada Vojvodine je Ustavnom sudu zvanično poslala predlog za ocenu ustavnosti novog zakona o budžetskom sistemu (3. oktobra), valjda i zbog toga da Ustavni sud istera na čistinu oko svih ustavnih pitanja u vezi sa Vojvodinom.

Oni koji brane spomenuto "kreativno" tumačenje Ustava Srbije, u pogledu osnovice za budžet Vojvodine, kažu da isti Ustav određuje da će se zakonom utvrditi finansiranje autonomije, a republičkim zakonom već šest godina nije određeno šta su "izvorni prihodi" Vojvodine i da li po Ustavu ona uopšte ima pravo na te "izvorne prihode", kad navodno nije jasno ni šta su njene "izvorne nadležnosti", mada su one zapisane u Ustavu, ali ih je baš letos kreativno problematizovao Ustavni sud Srbije, pa neke navodno važe, a neke su navodno protivustavno zapisane u Zakon o utvrđivanju nadležnosti AP Vojvodine iz 2009. godine.

GALIMATIJAS: Pri svemu tome, na zvaničan predlog poslanika DSS-a, Ustavni sud, posle već dve godine "proučavanja" te ustavne žalbe, tek treba da se izjasni o ustavnosti Statuta AP Vojvodine (obećavaju to do kraja ove godine), a već se izjasnio o potonjem Zakonu o nadležnosti AP Vojvodine, što bi moglo da znači da se za odgovor na prethodno, glavno pitanje – čeka neka nova generalna "narodnjačka" orijentacija prema pitanju autonomije Vojvodine uopšte, kojoj su u susret već krenule Dveri – zahtevom da se autonomija Vojvodine ukine.

Ovaj gotovo namerni pravni i politički galimatijas, koji od autonomije Vojvodine pravi lakrdiju, ima duboke uzroke, a dakako ima i imaće nepredvidive posledice, koje potcenjuju svi zaljubljenici u "organsku teoriju" država (jedna nacija, jedna vlast, jedan vođa, jedna kasa, jedna komanda, jedan pendrek, jedna crkva, jedna akademija, jedan seks, itd.), a koji nikako da shvate zašto su svi današnji državni susedi pobegli iz pokojnih država u kojima je srpska elita nametala "jedinstvo i sabornost".

Tužna priča o vojvođanskoj autonomiji nije završena, jer tek sledi ocena ustavnosti samog Statuta APV

Istina, problem sa budžetom Vojvodine sada je dobio na značaju najviše zbog toga što su u Beogradu i Novom Sadu na vlasti politički suprotstavljene koalicije, što ranije nije bio slučaj. Naime, protekle dve godine Cvetkovićev koalicioni kabinet je takođe "kreativno štedeo" na budžetu Vojvodine, ali su se tadašnji sporovi oko pokrajinskih para koliko-toliko krili od javnosti u okviru tradicionalne srpske "burazerske ustavnosti", koju je pokrivala koalicija sa Demokratskom strankom kao stožerom, ista i u državi i u Pokrajini. No, pare su pare, pa je sukob oko budžeta napokon izašao na glavnu scenu, jer se više nije mogao sakrivati unutar jedne stranke.

U obrazloženju predloga za ocenu ustavnosti novog zakona o budžetskom sistemu Vlade Vojvodine citira se sporni član 3. stav 2. tog zakona, koji glasi: "Ukoliko se pojedini prihodi i primanja, rashodi i izdaci, kao i budžet lokalne vlasti utvrđuju relativno, kao procenat budžeta Republike Srbije, njihov iznos, odnosno visina utvrđuje se primenjujući kao osnovicu rashode koji se finansiraju iz poreskih prihoda." Na prvi pogled, u ovom vešto formulisanom zakonskom stavu nema ništa sporno, to jest ne bi bilo ništa sporno da je tačka stavljena iza rashoda – no, ako osnovicu određuju samo rashodi koji se finansiraju iz poreskih prihoda, onda van nje ostaju svi drugi budžetski prihodi, uključujući one koji služe za pokriće budžetskog deficita (zaduživanje).

ZAČKOLJICE: Problem sa ovim članom je u tome što bi on bio "ustavan" samo ako bi se za 100 odsto budžeta uzeli samo poreski prihodi, to jest samo onaj deo rashoda koje oni pokrivaju. No, onda bi pojam budžetskog deficita postao besmislen, a on to nije ni u jednoj zemlji na svetu. To nije samo pitanje pravne i finansijske logike, nego i regulative Srbije. Čudno je doista da ni Cvetković, ni Dinkić, kao ministri finansija, nisu pokazali, u slučaju Vojvodine, da znaju šta je uopšte budžet Republike Srbije, iako je on definisan Zakonom o budžetskom sistemu (član 2, tačka 23) gde se kaže: "Budžet je sveobuhvatni plan prihoda i primanja i plan rashoda i izdataka, organizovan u dva odvojena računa: a) račun prihoda i primanja ostvarenih po osnovu prodaje nefinansijske imovine i rashoda i izdataka za nabavku nefinansijske imovine, i b) račun finansiranja; budžet je osnovni dokument ekonomske politike Vlade."

Na prvi pogled i ovo izgleda relativno jasno, pa deluje čudno što se navodno ne zna šta je osnovica za 7 odsto vojvođanskog budžeta. No, ima i tu začkoljica, jer se pravi distinkcija između rashoda i izdataka, pa bi svaki ministar finansija, po rešenju koje je smislilo Ministarstvo finansija i privrede, sa Mlađanom Dinkićem na čelu, teoretski mogao Vojvodinu ostaviti bez ikakvog budžeta, ako bi sve poreske prihode usmerio na izdatke, a rashode pokrivao neporeskim prihodima, itd. Takva manipulacija bila

PITANJE VOJVODINE:
Pregovori između nas
Foto: Tanjug

bi tim pre opasna zato što je ministar Dinkić, navodno zbog finansijske krize, praktično oduzeo svim lokalnim zajednicama (a kao takva tretira se i Vojvodina) njihove prihode, pa tako i prihod autonomne Vojvodine, koji je ona imala od 18 odsto poreza na plate i blizu 50 odsto od poreza na dobit preduzeća koja posluju na teritoriji Vojvodine. Pošto se još ne zna koliko će izneti, oni su prema izjavi Vlajka Senića, državnog sekretara u Ministarstvu finansija, "procenjivani", a ta procena je, valjda, zauzimala deo tih famoznih sedam odsto, što opet celu aritmetiku čini nesigurnom.

Dakle, prečanska saga o "podvaldžijskoj prirodi srbijanske birokratije" mogla bi se nastaviti u nedogled, kao što se i famozno prebacivanje imovine na AP Vojvodinu, po Zakonu o javnoj svojini, tragikomično otеže već godinu dana, čak i kada je u pitanju zgrada Banovine, u kojoj sedi Vlada Vojvodine. Toga nema ni u Tunguziji, kako bi rekao čika Jova Zmaj.

Prilikom javnog prepucavanja oko toga šta je to vojvođanski budžet, pale su mnoge jake reči, a izgovorene su i neke besmislice. Prvo je Ištvan Pastor, predsednik Skupštine Vojvodine i predsednik Saveza vojvođanskih Mađara oštro napao ministra Dinkića i čak pozvao premijera Dačića da ga "ili obuzda, ili zameni", a pritom je jetko ironisao Dinkićev navodni regionalistički program putem (u Vojvodini raširene) uzrečice da se "od kera nikad ne može napraviti slanina".

Nezgodnu ulogu da od Pastora brani Dinkića ovoga puta dobio je obično racionalni i odmereni Vlajko Senić. On je Pastorovu izjavu okvalifikovao kao uvredljivu i pritom je rekao da je osnovica za budžet Vojvodine 820 milijardi dinara (prihodna strana). To je, naravno, različito od osnovice rebalansiranog budžeta Srbije od preko 1020 milijardi dinara (rashodna strana). Seniću se u ovoj aferi otelo i nekoliko besmislica. Na primer, on je u intervjuu "Danasu" (29-30. septembar) rekao da "ne može rashodna strana centralnog budžeta služiti kao prihodna strana nekog drugog budžeta" (znači, staro pravilo da je svaki prihod nečiji rashod ide u istorijsku ropotarnicu). Uz to je stalno govorio da njegovo ministarstvo Vojvodini nudi "fer rešenje", zaboravljajući da se ne traži fer plej, nego poštovanje Ustava i zakona u pogledu para.

Na kraju početka ovog novog zapleta oko budžeta Vojvodine, Mlađan Dinkić posetio je Bojana Pajtića u Novom Sadu (4. oktobra) i oni su se saglasili da se zajedničkim stručnim snagama do polovine iduće godine sačini tekst zakona o finansiranju Vojvodine, kako bi se ubuduće predupredile nove nedoumice oko budžeta APV. Pajtić je rekao da to ne znači da će vojvođanska žalba Ustavnom sudu biti povučena (navodno to nije moguće iz procesnih razloga), a Dinkić je na brzinu obećao Vojvodini tunel kroz Frušku goru, kao deo autoputa Novi Sad–Ruma, koji bi zajednički finansirali Srbija i Vojvodina parama kineske Exim banke. Tako je zasijala zvezda i u vojvođanskom ustavnom tunelu, usred mraka.

Tužna priča o vojvođanskoj autonomiji, ovim navodnim sporazumom, naravno, nije završena, jer tek sledi ocena ustavnosti samog Statuta APV. Ustavni sud je letos (10. jula), kao što je već spomenuto, po žalbi Koštuničinog DSS-a, osporio 22 nadležnosti, a "prihvatio" 14 osporenih nadležnosti koje su upisane u Zakon o utvrđivanju nadležnosti APV.

USTAVNOST: U ovoj odluci, koja obuhvata 87 gusto kucanih stranica obrazloženja, onaj ko je imao strpljenja da sve to pročita mogao je naći pravu studiju o tome kako je Ustavom Srbije iz 2006. godine Vojvodini zapravo namenjena "nesuštinska autonomija" (kako je naziva Đorđe Subotić, predsednik Vojvođanskog kluba). Prostije rečeno, sudije Ustavnog suda su bolje od svih vojvođanskih autonomaša objasnile da Ustav Srbije zapravo ne daje Vojvodini nikakvu autonomiju, već samo odobrava zakone kojima bi se, ako centar države ima volje i interesa, to jest kad bi i ako bi imao ćefa, Vojvodini mogle poveriti neke nadležnosti, ali ne generički izvorne, već parcijalne, od prilike do prilike ("harmonikaška autonomija").

Dakle, svako ko ima osećaj da Srbija simulira autonomiju Vojvodine, treba da pročita obrazloženje Ustavnog suda o ispitivanju Zakona o nadležnosti APV i tamo će naći prave dokaze za svoj utisak. Zapravo, ta odluka Ustavnog suda, a verovatno i ona koja sledi o Statutu Vojvodine, dobro će poslužiti svakoj inicijativi za promenu Ustava Srbije, jer obrazloženja osporenih autonomnih prava dobro objašnjavaju anahrono centralističku koncepciju tog ustava, koja davi Srbiju.

Mišljenje Ustavnog suda zanimljivo je i za razmatranje odnosa Ustava Srbije prema svakoj vrsti autonomije, ne samo one "teritorijalne". Tu je ispoljena egzemplarna pravnička praznoslovna virtuoznost, na primer, kod osporavanja prava Vojvodini da može na bilo koji način učestovati u razvoju naučnog i umetničkog stvaralaštva (pa to je bar područje gotovo svih autonomija u modernom svetu), kao i prava na kontakte sa inostranstvom – mimo zvanične državne centrale, što je rešenje koje se već napušta i u najtvrdokornijim azijskim i afričkim despotijama. U tom smislu, kad je, na primer, reč o Vojvođanskoj akademiji nauka i umetnosti (VANU) i predstavljanju Vojvodine u sedištu Evropske unije u Briselu, a obe stvari poništava odluka Ustavnog suda, stiče se utisak da tu više nije na delu pravna diskusija, već strasna želja da se Vojvodini po svaku cenu ospori identitet (slučaj VANU) ili da Vojvodini crkne krava (slučaj predstavništva u Briselu). U tom smislu treba zapaziti da je Vojvodina do sada uspela da privuče 80 odsto projekata EU koji su odobreni Srbiji, a osporava joj se predstavništvo u Briselu, iako ga tamo već imaju i Niš i Kragujevac. Kao da će Srbija od EU dobiti više ako Vojvodina dobije manje?! ◂

Dimitrije Boarov

Popis poljoprivrede

Pogled na smrdljivi sir i još bolje

Reč je o ozbiljnom poduhvatu: pripreme traju više godina, a Republički zavod za statistiku je već sproveo Probni popis poljoprivrede 2009. i Pretpopisni test popisa poljoprivrede 2010. godine

Poslednji pravi popis poljoprivrede sproveden je u Srbiji 1960. godine; prvi sledeći 1969. pravljen je na uzorku: od tada popisa poljoprivrede nije bilo, već su u okviru popisa stanovništva prikupljani osnovni podaci o domaćinstvima koja imaju poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, takav način prikupljanja podataka na dobrovoljnoj bazi nije mogao da pruži pravu sliku stanja, što je jedan od razloga za sprovođenje ovog detaljnog.

Drugi razlog je što bez njega nema ni govora o pretpristupnim fondovima Evropske unije.

Popisom će biti prikupljeni svi relevantni podaci o poljoprivrednim gazdinstvima, bez obzira na status – da li je vlasnik pravno ili fizičko lice, da li je registrovano ili ne, da li je izvor osnovnih prihoda ili je "usputno". Upitnik se sastoji od više stotina pitanja: gde se gazdinstvo nalazi, sa koliko zemljišta raspolaže, koliko i kako se zemljište koristi, sve to po kategorijama zemljišta, da li i koliko se zemljište navodnjava, koje sve agrotehničke mere se primenjuju sa posebnim osvrtom na primenu mineralnog i stajskog đubriva, koliko ima domaćih životinja po vrstama i kategorijama, koliko je radne snage angažovano u procesu proizvodnje, šta poseduje od mehanizacije, opreme, objekata...

SRBIJA/JUGOSLAVIJA U EVROPI: Onaj prethodni popis, po obuhvatu sličan ovome, a za razliku od ovoga sad, sproveden je kad su takvi popisi vršeni u većini zemalja evropskog zapada – u Nemačkoj, Francuskoj, Beneluksu, Danskoj, Britaniji, Austriji... U to vreme, naime, evropska poljoprivreda je bila poprilično neefikasna, produkcija poljoprivrednih proizvoda je bila nedovoljna za "prehrambenu sigurnost" stanovništva, a Evropa je bila neto uvoznik hrane iz SAD.

Podaci dobijeni tim popisima bili su osnova za izradu strategije razvoja poljoprivrede u svakoj zemlji ponaosob, sa ciljem da proizvodnja bude efikasnija, a hrana jeftinija. Sve te strategije su sa manjim varijacijama ličile jedna na drugu: podrazumevale su jeftine dugoročne kredite za nabavku mehanizacije, za podizanje trajnih zasada, za prerađivačke kapacitete, a kratkoročne za zasnivanje proizvodnje. Ujedno, kreiran je sistem podsticaja i premija.

I tako, poput svih tih evropskih zemalja, u Jugoslaviji je napravljen Zeleni plan, kome je, ko veruje-veruje, u fokusu bio individualni poljoprivredni proizvođač. Slika dobijena popisom ne beše cvetna: recimo, prema rezultatima, prosečno poljoprivredno gazdinstvo u privatnom vlasništvu raspolagalo je sa 4,2 hektara obradivog zemljišta, što je primljeno kao "malo", da je mali individualni posed razlog što je poljoprivredna proizvodnja neefikasna, traktori u privatnom vlasništvu su bili retkost, što je takođe ocenjeno kao vrlo nepovoljno, o kombajnima i sličnim mašinama privatnici su mogli samo da sanjaju. Istina, ni državna poljoprivredna dobra nisu mogla da se pohvale bogzna kakvom mehanizovanošću: do sredine sedamdesetih u berbi kukuruza na njivama državnih/društvenih poljoprivrednih kombinata i zemljoradničkih zadruga pod obavezno su dobrovoljno učestvovali vojnici JNA i

Šta i kako

Podaci dobijeni popisom omogućiće pregled stanja poljoprivrede u Republici Srbiji na nacionalnom, lokalnom i nivou gazdinstava, kao i formiranje kvalitetnog okvira za sprovođenje istraživanja na uzorku, koja će, zajedno sa popisom poljoprivrede, predstavljati okosnicu sistema poljoprivredne statistike. Popis poljoprivrede biće osnova za obezbeđivanje informacija od značaja za vođenje ekonomske politike i za pridruživanje EU.

Obuhvat: Jedinica posmatranja u popisu poljoprivrede je poljoprivredno gazdinstvo, definisano kao tehnički i ekonomski samostalna proizvodna jedinica koja ima jedinstveno upravljanje i na kojoj privredno društvo, zemljoradnička zadruga, ustanova ili drugo pravno lice, preduzetnik ili porodično poljoprivredno gazdinstvo obavlja poljoprivrednu proizvodnju:

1. Porodična poljoprivredna gazdinstva koja imaju najmanje 0,5 hektara poljoprivrednog zemljišta na kojem obavljaju poljoprivrednu proizvodnju, bez obzira na to da li je poljoprivredna proizvodnja namenjena tržištu;
2. Porodična poljoprivredna gazdinstva koja imaju manje od 0,5 hektara poljoprivrednog zemljišta na kojem obavljaju poljoprivrednu proizvodnju namenjenu tržištu: ratarsku, stočarsku, voćarsku, vinogradarsku, povrtarsku proizvodnju uključujući i pečurke, proizvodnju cveća, ostalog ukrasnog bilja, kao i druge oblike poljoprivredne proizvodnje;
3. Privredna društva, zemljoradničke zadruge, i drugi oblici organizovanja sa statusom pravnog lica, kao i preduzetnici, koji su registrovani da pretežno obavljaju delatnosti poljoprivredne proizvodnje;
4. Privredna društva, ustanove i druga pravna lica, kao i preduzetnici registrovani u drugoj delatnosti koji imaju organizovane ogranke ili druge organizacione delove u kojima se obavlja delatnost poljoprivredne proizvodnje na teritoriji Republike Srbije.

Dobrovoljnost: Svako odbijanje davanja podataka ili davanje netačnih podataka povlači prekršajnu odgovornost i novčanu kaznu.

Tajnost: Svi su učesnici popisa, u skladu sa članom 20. Zakona o popisu poljoprivrede, dužni da čuvaju kao službenu tajnu sve podatke prikupljene od jedinica koje se obuhvataju Popisom, a koji se odnose na lične, porodične, imovinske i ekonomske prilike. Svako postupanje suprotno od postupanja definisanih Zakonom o popisu poljoprivrede 2011. godine povlači prekršajnu odgovornost i novčanu kaznu. Pojedinačni podaci prikupljeni Popisom u skladu s ovim zakonom mogu se koristiti isključivo u statističke svrhe, a objavljuju se u zbirnom (agregiranom) obliku.

Foto: A.Anđić

srednjoškolska omladina. Prosto, nije bilo dovoljno kombajna za kukuruz, odnosno prinos je bio preveliki za kapacitet mehanizacije.

Neka bude zabeleženo i primljeno na znanje i ravnanje: na prinos od četiri tone pšenice ili šest tona kukuruza po hektaru, koji se sad ocenjuju kao izvrsni, u to vreme se gledalo kao na smrdljiv sir i isticani su kao primer kako ne treba da se radi. Od tada je, takođe, ona legendarna vest da je "17. januara berače kukuruza iznenadio sneg", što se svako malo pominje sprdnje radi, mada može da se čita i ovako: malo je bilo ruku, malo je bilo mehanizacije, a kukuruza mnogo.

Kako god, otvorene su kreditne linije sa povoljnim kamatnim stopama za nabavku mehanizacije, za izgradnju ekonomskih objekata, za uzgoj goveda, svinja, pilića, za podizanje trajnih zasada – vinograda i voćnjaka. Tada se, recimo, u zapadnoj Srbiji započelo sa intenzivnom proizvodnjom malina, po Šumadiji i Pomoravlju nicale su štale za krave muzare i tov bikova, po Sremu svinjogojske farme. Značajna sredstva uložena su u fabrike poljoprivredne mehanizacije, petrohemijsku industriju: kilogram "veštaka" koštao je koliko kilogram pšenice, traktor je mogao da se kupi za vagon-dva kukuruza.

Nedugo zatim, Srbija je bila najveći izvoznik malina u svetu, govedina se izvozila na zapad, svinjetina na istok, a silosi u Luci Beograd radili su kao protočni bojler: iz železničkih vagona i kamiona pšenica i kukuruz u zrnu su sa jedne starne silose punili, sa druge strane su tovarene barže koje su žito prevozile u Konstancu.

AJD JOVO NANOVO: Šta je bilo, bilo je, sad je važno šta će da bude. Kao i onda, prvi korak je popis, da se konačno slovom i brojem zna čime se raspolaže. U onom (usputnom) popisu iz 2002. godine evidentirano je 778.891 poljoprivredno gazdinstvo u čijem posedu je bilo 1.844.768 hektara obradive zemlje ili 2,37 hektara po gazdinstvu: skoro dva hektara manje nego pre pola veka iako je onda privatni posed bio ograničen na deset hektara obradivog zemljišta po gazdinstvu, a 20 hektara ukupno, sa sve šumom i pašnjacima.

Razvrstavanje gazdinstava prema veličini poseda pokazalo je da čak jedna dvadesetina gazdinstava nema zemljište u vlasništvu, već ga iznajmljuje, da oko trećina poseduje svega (do) jedan hektar, malo više njih poseduje do tri hektara, da petina poseduje do pet, osmina do osam, a tek jedna pedesetina ukupnog broja gazdinstava poseduje preko 15 hektara obradive zemlje. U rezultatima tog popisa, međutim, nigde nije navedeno sa koliko poljoprivrednog zemljišta raspolažu veleposednici.

Od ukupnog broja tada evidentiranih gazdinstava, prosečna veličina poseda je u Vojvodini bila za (svega) trećinu veća od onog "centralnosrbijanskog", ali je četiri petine subvencija "po hektaru" završavalo baš u Vojvodini, s tim da prosečni prinos po jedinici površine u Vojvodini nije bio veći nego u "ostatku" Srbije. Naprotiv.

Do sredine sedamdesetih u berbi kukuruza na njivama su pod obavezno dobrovoljno učestvovali vojnici JNA i srednjoškolska omladina. Prosto, prinos je bio preveliki za kapacitet mehanizacije

Biće zanimljivo kad se budu čitali rezultati. Recimo, saznaće se koliko je poljoprivrednog zemljišta preteklo, koliko se koristi za proizvodnju, a koliko je samo podloga za dobijanje subvencija, kakva je struktura vlasništva, koliko zaista ima poljoprivrednih proizvođača i šta oni, zapravo, proizvode. ◂

Zoran Majdin

Nagon bez realnog osnova

Pol Krugman: *Okončajte ovu depresiju. Odmah!* Helix i Interkomerc, Beograd, 2012, str. 262, prevod: Ana Imirović-Đorđević

Lepo je što se knjige Pola Krugmana prevode na srpski jezik (ako dobro pratim, ovo je već treća Krugmanova knjiga koja je prevedena na srpski). Ali bilo bi još lepše kada bi se njegove knjige čitale. Moj utisak je da Krugmanove knjige ne čitaju ni oni koji podržavaju Krugmanove ideje, a ni oni koji ga žestoko kritikuju.

Ovde želim da se osvrnem na dve Krugmanove ideje u ovoj knjizi: jednu koja je eksplicitna i drugu koja je implicitna, tj. izvedena iz prve. Prva se odnosi na ekspanzivnu fiskalnu politiku koju već duže vreme kritikuju ekonomisti ponude, i tiče se domaćih rasprava o stanju ekonomske nauke. Druga se odnosi na trenutnu ekonomsku politiku koju vodi Vlada Srbije.

Većina kritičara Krugmana nekako olako uzima da je Krugman kejnzijanac koji smatra da privredna depresija može da se pobedi ako se reši problem opšte štednje. Rešenje je veća agregatna tražnja koja u vremenu krize može da se stvori samo većom javnom potrošnjom (tj. većom potrošnjom države). Za razliku od njega, ekonomisti ponude (ili klasični ekonomisti) tvrde kako je rešenje za privrednu depresiju veća ponuda. Da bi to bilo moguće, država mora da smanji poreske stope, jer to privredi ostavlja više sredstava koje može da uloži u proizvodnju. Činjenica da većina štedi zapravo ne bi trebalo nikoga da zabrinjava na duži rok. Svaki nepotrošeni dinar završiće u nekoj banci ili će ga direktno uložiti onaj kome je ostao u džepu. U oba slučaja dinar ide u investicije. Pad agregatne tražnje, po ovom shvatanju, ne može da ima negativne posledice po privredu, jer on na duži rok jednostavno ne može da se desi.

Ekonomisti ponude ovu logiku zasnivaju na teoriji racionalnog izbora (neki domaći ekonomisti je pretenciozno nazivaju "ekonomija zdravog razuma"). Za racionalnog pojedinca, štednja predstavlja investiciju. (Štedi se u banci, a banka pozajmljuje novac privrednicima koji će tim novcem moći više da proizvedu.) Međutim, Krugmanov argument za veću potrošnju oslanja se na Dž. M. Kejnza, koji je smatrao da se ljudi u doba privredne depresije ne ponašaju racionalno. Ekonomsku aktivnost, po Kejnzu, objašnjava životinjski nagon (*animal spirit*), tj. veliko samopouzdanje i velika sklonost prema riziku koji se javlja zajedno sa racionalnom analizom troškova i koristi na koju se oslanja teorija racionalnog izbora. Životinjski nagon postaje prenaglašen kako se ide ka ekstremima – kada privredi ide jako dobro, ljudi dobiju veliko samopouzdanje, pa rizikuju i troše više nego inače; kada privredi ide loše, ljudi gube veru u sebe i ređe preuzimaju rizik.

Ekonomisti ponude nisu zabrinuti zbog činjenice da svi štede, jer sva štednja ide u potrošnju. To je upravo zabluda u koju padaju mnogi ekonomisti koji olako prelaze preko Kejnzovog psihološkog argumenta. U vremenima privredne depresije ljudi štede u dušecima, a ne u bankama. To je upravo razlog teškog izlaska iz depresije. Ali čak i ako pretpostavimo da su ekonomisti ponude u pravu, tj. da sve što ljudi uštede u vreme krize ide u banke, što potencijalno postaje izvor novih investicija, u vremenima krize nemaju samo potrošači krizu životinjskog nagona i samopouzdanja, već i bankari i preduzetnici. Tako nastaje psihološki fenomen koji se naziva "paradoks štednje": kada svi štede (potrošači, bankari, privrednici), nema čime da se kupuju dobra; a kada niko ne traži dobra, niko ih neće ni proizvoditi.

Krugman otuda predlaže veću javnu potrošnju u Americi i Evropskoj uniji, uključujući inflaciju od tri-četiri odsto u evrozoni. U okolnostima u kojima ne postoji zajednička valuta, evropske ekonomije koje imaju problem jednostavno bi devalvirale nacionalne valute, i postale ponovo konkurentne. Međutim, pošto više nema lokalnih valuta, neophodno je da evro devalvira (samo kada bi Nemačka na to još pristala), što je jedan od mogućih načina da svi troše više.

Sada bih hteo nešto da kažem o drugoj, implicitnoj strani Krugmanovog kejnzijanskog argumenta. Veća potrošnja može da ima pozitivan efekat na privrednu depresiju ako je problem psihološki (tj. ako je neophodno probuditi životinjski nagon kod potrošača i preduzetnika). Ali to znači da je struktura privrede dobra, a radnici i preduzetnici kompetentni za poslove koje obavljaju. Ali tamo gde problem nije psihološki, tj. tamo gde se slabo proizvodi, jer je privreda nereformisana, nekonkurentna, opterećena porezima, i do guše u monopolima, tamo veća potrošnja nije rešenje. Naprotiv, tamo je veća potrošnja problem, jer se time (kako tvrdi sam Krugman u jednoj od svoje tri knjige prevedene na srpski) uvećava deficit na tekućem računu, a može, pre ili kasnije, da državu odvede u bankrot.

Ne znam šta domaći ljubitelji Krugmanovih ideja misle o njegovoj argumentaciji kojom brani javnu potrošnju, ali rekao bih da su prilikom Krugmanove nedavne posete Srbiji svi prećutali činjenicu da problem privrede Srbije nije psihološki, već strukturalni. Domaća privreda je nekonkurentna, jer nema šta da ponudi domaćem i svetskom tržištu. Problem konkurentnosti privrede Srbije ne može da se reši još većom potrošnjom, kursnim prilagođavanjem ili drugim fiskalnim ili monetarnim merama, već reformom privredne strukture koja, umesto na mitu o velikim stranim investitorima koji će doći iz daleka, doneti velike pare i rešiti sve naše probleme, počiva na malom investitoru koji može da pokrene i ugasi preduzeće u roku od pola sata, a da ga to malo košta. Jedina državna aktivnost u tom slučaju treba da bude unapređenje poslovnog okruženja i sprečavanje rasipanja javnih para.

Da zaključim. Lepo je što se Krugmanove knjige prevode u Srbiji. Ali ono što predlaže Krugman nije rešenje za Srbiju. Ne zato što je po sebi loše, već zato što je *neprimenjivo* na Srbiju. ◂

Dušan Pavlović

VREME USPEHA!
Klub dobrih poslovnih ideja
REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

DRUŠTVENI MEDIJI I BIZNIS

Poverenje – ključ uspešnog poslovanja

SAVETI IZ OSIGURANJA

Osiguranje stana i stvari u domaćinstvu

FREDERIK KUEN, SOCIETE GENERALE

Neizvesnost odbija investitore

Intervju: Frederik Kuen, predsednik Izvršnog odbora Societe Generale banke

Neizvesnost odbija investitore

"Došlo je vreme preispitivanja opravdanosti daljeg postojanja potrebne rezerve banaka. Sa njenim ukidanjem ili postepenim smanjivanjem, uporedo sa nastavkom sprovođenja relaksacije ostale regulative, došlo bi do optimizacije kapitala uz pozitivan uticaj na kamatne stope na kredite"

U martu 2012, nakon višegodišnjih dužnosti u filijalama Societe Generale banke u Egiptu i Polineziji, Frederik Kuen je postao predsednik Izvršnog odbora Societe Generale banke u Srbiji. U razgovoru za "Vreme", gospodin Kuen govori o stanju i problemima sa kojima se suočava bankarski sektor, neophodnim reformama i planovima Societe Generale banke, koja je svoje predstavništvo u bivšoj Jugoslaviji otvorila još 1977. godine, a 1991. postala prva banka u zemlji sa većinskim stranim kapitalom.

"VREME": Kakvi su poslovni rezultati Societe Generale banke u prvoj polovini 2012. godine i kako ih ocenjujete u odnosu na isti period 2011?

FREDERIK KUEN: Societe Generale banka u Srbiji posluje 35 godina. Od samog početka razvijala se isključivo kroz organski rast i stalne investicije. Čak i u sadašnjem, prilično nepovoljnom ekonomskom okruženju ne prestaje da investira. Naravno, to je uticalo na naše finansijske rezultate u ovoj godini, koji nisu na istom nivou kao u istom periodu prošle godine. Ipak, naš osnovni cilj je da nastavimo da jačamo tržišno učešće kako u radu sa privredom tako i u radu sa stanovništvom.

Naša strategija je do sada bila uspešna. Četvrta smo banka na tržištu po obimu kreditiranja građana i privrede, sa učešćem koje je u navedenom periodu znatno povećano i dostiglo nivo od gotovo 8 odsto. Lideri smo na tržištu stambenih kredita, a u ovom trenutku i subvencionisanih kredita privredi. Možda najveći uspeh između prvog polugodišta prošle i ove godine jeste značajan rast depozita, što je banku sa jedanaeste dovelo na četvrtu poziciju po prikupljenim depozitima privrede i stanovništva.

Banke su zamerale bivšem guverneru Šoškiću što je kapitalna adekvatnost banaka u Srbiji višestruko veća nego što je međunarodni standard. To je, po bankarima, bio i jedan od razloga što uslovi kreditiranja ne mogu da se poboljšaju. Kakav je vaš stav po ovom pitanju?

Međunarodni standardi poslovanja u finansijskom sektoru prolaze kroz značajne reforme, u smislu pooštravanja pravila bankarskog poslovanja i viših zahteva kada je u pitanju adekvatnost kapitala. Akcenat je na politici upravljanja rizicima, kako poslovanje banaka ne bi bilo ugroženo zbog izloženosti ne samo kreditnim, već i tržišnim i operativnim rizicima, a posebno u slučaju dodatnih nestabilnosti u ekonomskom okruženju. I pored navedenih promena, propisana adekvatnost kapitala u Srbiji je na nivou koji je i dalje viši od zahteva koji se stavljaju pred banke na evropskom tržištu. U skladu s tim, mislim da ima prostora za relaksaciju regulacije u vezi sa adekvatnošću kapitala, što bi omogućilo bankama da odobravaju kredite pod boljim uslovima.

U vezi s tim, u proteklih godinu dana, prema podacima NBS, adekvatnost kapitala banaka je snižena za 2,5 procentna poena, sa 19,7 na 17,2 odsto. Da li očekujete da ova brojka ide i dalje naniže, i šta će to značiti za cenu kredita?

Banke u Srbiji su, prema propisima centralne banke, u obavezi da pokazatelj adekvatnosti kapitala održavaju na nivou koji ne sme biti niži od 12 odsto, što je već daleko iznad međunarodnih standarda. Zbog toga je srpski bankarski sektor još uvek visoko kapitalizovan. Tako visok racio adekvatnosti predstavlja zaostavštinu iz prošlosti i sve je manje razloga za njegovo održavanje na istom nivou, posebno ako imamo u vidu nastavak harmonizacije sa principima Bazela 2 i unapređene tehnike i procedure u upravljanju kreditnim rizikom. Razlog za zadržavanje sadašnjeg nivoa adekvatnosti je, između ostalog, u postojanju takozvane potrebne rezerve kao odbitne stavke osnovnog kapitala, za koju čvrsto verujemo da je došlo vreme preispitivanja opravdanosti njenog daljeg postojanja. Sa njenim ukidanjem ili postepenim smanjivanjem, uporedo sa nastavkom sprovođenja relaksacije ostale regulative, pre svega u domenu poreza i otpisa, došlo bi do optimizacije kapitala, bez ugrožavanja bankarskog sektora, a uz pozitivan uticaj na kamatne stope na kredite.

Kakvo je stanje u Societe Generale banci

Egipat – Srbija

U Egiptu ste bili direktor sektora za poslovanje sa stanovništvom i malim preduzećima. Da li možete povući neke paralele u odnosu na stanje i potrebe malih preduzeća u Srbiji?

Egipat sam napustio pre pet godina i mnogo toga se promenilo u tom periodu. Na kraju krajeva, Srbija i Egipat se dosta razlikuju. Ipak, postoji jedna zajednička tačka koja predstavlja kočnicu kada govorimo o potrebama i uslovima u kojima posluju male kompanije u obe zemlje: nedostatak sredstava za razvoj proizvodnje i investicije. U ovom trenutku, Societe Generale banka namerava da ponudi rešenja za ovaj problem: završili smo sa realizacijom ozbiljnih organizacionih promena kako bismo omogućili stručnjacima iz naše banke zaduženim za ovaj segment da pruže efikasnu podršku malim kompanijama u celoj mreži banke u svakom delu Srbije.

Frederik Kuen, predsednik Izvršnog odbora Societe Generale banke

Foto: A. Anđić

kada je reč o nenaplativim kreditima? Mislim na podatke o njihovom nivou, promeni u proteklih godinu dana, kao i o njihovoj strukturi.

Procenat nenaplativih kredita na tržištu se kreće iznad 25 odsto kada su u pitanju krediti privredi, a preko 9 procenata kod zajmova stanovništvu. U Societe Generale banci procenat je daleko niži u oba sektora, više nego dvostruko, pre svega zahvaljujući dobro koncipiranoj politici rizika, ali i solidnoj klijentskoj bazi. S jedne strane, pažljivo analiziramo svaki upit klijenta kako bismo mu omogućili da se zaduži u meri u kojoj njegovi prihodi to dozvoljavaju, posebno vodeći računa o tome da kredite odobravamo ne samo na osnovu kolaterala već realnih mogućnosti klijenta. Kada je reč o klijentu koji otežano servisira svoje obaveze, gde god je to moguće pokušavamo da zajedno nađemo rešenje za njegovu situaciju, prihvatljivo za obe strane.

Neizbežno pitanje za svakoga ko posluje u Srbiji jeste kurs dinara: kako je na poslovanje Societe Generale banke uticao pad dinara, koji je u jednom trenutku iznosio skoro 20 odsto na godišnjem nivou?

Pitanje uticaja kretanja kursa na poslovanje banaka je kompleksno. Već smo govorili o adekvatnosti kapitala, a njeni pokazatelji uvek se menjaju usled promena vrednosti domaće valute jer je kapital banaka iskazan u dinarima, dok je najveći deo aktive vezan za kretanje kursa. Važno je napomenuti i da kreditni rizik trpi uticaj kretanja kursa, jer su prihodi klijenata najvećim delom u domaćoj valuti, a ukoliko su zaduženi sa valutnom klauzulom, njihove rate rastu, kao i njihovo kreditno opterećenje. Iz tog razloga, struktura kredita, posebno u sektoru za poslovanje sa stanovništvom, znatno se izmenila u odnosu na period od pre par godina. U periodu kada je domaća valuta bila stabilnija, građani su se više opredeljivali za kredite sa valutnom klauzulom, zbog nešto niže kamate. Danas, gotovinski i krediti za refinansiranje se odobravaju isključivo u dinarima, jer klijenti žele da se zaštite od kursnog rizika.

Početkom avgusta, matična Societe Generale banka u Francuskoj je objavila da je u drugom kvartalu 2012. godine zabeležila pad profita od 42 odsto. Na koji način poslovanje matične banke utiče na njenu filijalu u Srbiji?

U teškom i nestabilnom okruženju, Societe Generale iz kvartala u kvartal nastavlja da dokazuje svoju otpornost i ostvaruje značajan napredak u sprovođenju svoje strategije transformacije, a u skladu sa ciljevima ostvarenja solidnih finansijskih rezultata. U drugom kvartalu ove godine grupa je imala solidne poslovne rezultate, nastavljajući da podržava svoje klijente i finansira privredu, uz uspešno upravljanje rizicima. Neto profit grupe iznosi 433 miliona evra u drugom kvartalu. Naša bankarska grupacija je među najjačim u Evropi i naglasio bih da, među deset najvećih banaka u Srbiji, naša matica ima najviši rejting. To nam omogućava da nastavimo da razvijamo svoje poslovanje, istovremeno pružajući podršku svojim klijentima.

U Srbiju ste došli pre oko pola godine. Šta ste do sada uspeli da zaključite o ovdašnjem poslovnom okruženju? Po vama, šta bi najpre trebalo popraviti da bi ovo okruženje postalo bolje i konkurentnije?

Još uvek mi je teško da govorim o aktuelnom stanju i potrebnim promenama, jer sam relativno kratko ovde, a u Srbiju sam došao pred izbore, kada je sve što se dešavalo u zemlji bilo podređeno izbornom procesu. Taj proces je u velikoj meri uticao na sve aktivnosti u zemlji, uključujući i aktivnosti bankarskog sektora, izazivajući generalno neizvesnost.

U svim sektorima bez razlike, kompanijama je potreban stabilan, transparentan i jasan zakonski okvir kako bi mogle da investiraju i razvijaju svoje poslovanje. Neizvesnost kako će izgledati neka buduća regulativa ili po kojim pravilima će se raditi već danas, predstavlja najveću smetnju investitorima. U tom smislu, čini mi se da, na primer, ima mesta za dodatne reforme u vezi sa imovinskim pravima ili pravosuđem, da ne govorimo o pitanju korupcije.

Približava se Nedelja štednje. Možete li reći nešto više o aktivnostima i uslugama koje Societe Generale banka namerava da ponudi klijentima u tom periodu?

Briga o depozitima klijenata jedan je od najstarijih, osnovnih poslova banaka, a Societe Generale banka se u proteklom periodu potvrdila kao stabilna institucija u koju građani imaju poverenje kada odlučuju o tome kome će poveriti svoj novac. Svakako ćemo obezbediti sigurnost svojim štedišama, kao i mogućnost da štede na različite načine, u zavisnosti od svojih potreba, ali i mogućnosti. Lični bankari u ekspoziturama ponudiće svakom klijentu rešenje koje najviše odgovara njegovim potrebama, pod najboljim uslovima.

Poverenje – ključ uspešnog poslovanja

“Za onog ko otvoreno komunicira sa svojim tržištem nije problem što su društvene mreže veoma otvorene, a komunikacija je transparentna i dvosmerna. Na drugoj strani, šta je opcija, da ne komunicirate na internetu? Jedino što ćete u tom slučaju postići, jeste da ‘internet’ komunicira o vama, ali bez vas”, kaže za “Vreme” Nataša Bojanić, izvršni direktor korporativnih komunikacija Delta Holdinga

Prema poslednjem godišnjem istraživanju “The Edelman Trust Barometer” (ETB), u kome je učestvovalo oko 25.000 (visokoobrazovanih) ispitanika širom sveta, od svih medija najveći rast poverenja (od 75 odsto) zabeležili su društveni mediji. Ispitanici su davali odgovore o nivou poverenja u vlade i korporacije svojih zemalja i o činiocima koji to poverenje grade. Ovako visokim rezultatom se poverenje u društvene medije kao pouzdan izvor informacija gotovo izjednačilo sa poverenjem u korporativne medije.

“TRI METRA FACEBOOKA I 2,5 KILOGRAMA TWITTERA”: Po pravilu, dobar način upotrebe društvenih medija u poslovanju podrazumeva neprestanu interakciju sa korisnicima i otvorenost ka stalnoj promeni. Postavlja se pitanje: da li kompanije u Srbiji razumeju prirodu ovog novog medija i da li pravilno koriste njegove platforme, poput Facebooka, Twittera ili mnogobrojnih foruma? Retko koja, smatra Dragana Đermanović, internacionalni onlajn PR praktičar i predavač, savetnica za strateško onlajn komuniciranje agencije *PRpepper*. Ona kaže da nakon pedesetak godina dominacije masmedija, i komunikacije “jedan prema mnogima”, kad je reč o diseminaciji informacija, novi društveni mediji omogućavaju prilično objektivan razgovor “mnogih sa mnogima”, uz mogućnost provere informacije na više različitih kanala.

“Kada kompanija, bez obzira na to da li pričamo o brendu, internacionalnoj organizaciji ili političkoj stranci, razume šta društveni mediji suštinski donose društvu, onda mogu da ispravno koriste te alate društvenih medija. A šta je suština? Prvenstveno, davanje pozicije pojedincima da polemišu, da plasiraju i utiču na proizvod i usluge koje koriste, bez filtera koji je do sada postojao, uglavnom u obliku ili nekog PR menadžera iz samih kompanija koje

Nataša Bojanić, izvršni direktor korporativnih komunikacija Delta Holdinga

su filtrirale informacije, ili medija koji su bili posrednici u tom procesu. Aktivna uloga pojedinca je nešto što je za nas korisnike gotovo opojno, jer imamo osećaj veće kontrole, i zbog toga i koristimo društvene medije. I sad, zamislite, u taj proces, koji je, po mojem dubokom uverenju, suštinski ojačavanje javnog dijaloga, kompanije se uključuju ne zbog dijaloga, već zbog forme. I onda poruče tri metra Facebooka i 2,5 kilograma Twittera i misle da su odradile ono što se od njih očekuje. Od njih se očekuje promena, a oni nove medije koriste na stari način. Ispunjavaju puku formu, najčešće koriste nagradne igre ili slične stvari i okupljaju, da tako kažem, jednu marginalnu kategoriju korisnika društvenih medija, koji te medije koriste da bi dobili besplatne ulaznice, besplatno pivo i slično. A zapravo je reč o promeni, jer svi ti inputi koji dolaze spolja su sve jači, zahtevaju reakciju kompanija, ako ne i proaktivnost, a to će doći u nekoj

Kampanja Nike Running uspešnija u Srbiji negu u Španiji i Francuskoj

“Brendovi u okviru naših kompanija imaju razvijene stranice na društvenim mrežama”, kaže Nataša Bojanić. “Kada pričamo o društvenoj mreži Facebook, šoping centar Delta City Beograd ima 85.000 fanova, Delta City Podgorica oko 35.000, stranica Nike Running Srbija blizu 90.000. Delta City primenjuje integrisan pristup sa stranicama na mrežama: Facebook, Twitter, Pinterest, Foursquare, Youtube, a komunikacija je prilagođena specifičnostima svakog medija i ciljnoj grupi kojoj se obraćamo. Za Delta City Podgorica razvili smo i aplikaciju za pametne telefone.

Iz naše prakse izdvajamo i kampanju Nike Running Srbija za Nike City Run, trku koja je organizovana u maju 2011. godine i koja je promovisana isključivo preko društvenih mreža. Za kratko vreme, aktiviranjem Facebook stranice, Delta Sport je okupio više od 60.000 fanova, a samoj trci je prisustvovalo preko 2500 trkača. Interesantno je poređenje da su daleko veća tržišta Španije i Francuske imala manji broj fanova, i to 17.000 i 15.000, a kao što je spomenuto, Nike Running Srbija trenutno ima blizu 90.000 fanova.

I ostale članice kompanije intenzivno koriste društvene mreže kao kanal komunikacije, a često u realizaciji novih projekata, primeni novih trendova i ideja sarađujemo sa onlajn zajednicom Srbije koja je vrlo aktivna i radi na promovisanju ove ideje i koncepta.”

fazi. A kompanije to ne rade – primaju stvari, ne reaguju s njima u vezi i nastavljaju na svoj stari, prepoznatljiv način. One su na smrt preplašene od interneta i ljudi koji se tamo muvaju – zbog promena koje moraju da naprave, zbog onoga što će im oni reći, i zbog njihove nesposobnosti da prihvate promenu. Jer, ne mogu pred tim da zatvore oči – promena se događa i dijalog se događa, i to što će oni da ga ignorišu, ne znači da će da ga uguše. Kompanija mora da primeti šta je ljudima zaista važno, a šta im zaista smeta; na koji način korisniku treba da prilagodi svoje određene servise i da, zahvaljujući tome, promeni svoje interne procedure, možda i način na koji posluje, a možda i sam proizvod", kaže Dragana Đermanović.

RAZLIČITE KOMPANIJE – RAZLIČIT NASTUP NA DRUŠTVENIM MREŽAMA: Nataša Bojanić, izvršni direktor korporativnih komunikacija Delta Holdinga, ističe da se moraju praviti razlike u nastupu kompanija na društvenim medijima u odnosu na različite identitete firmi. "Sigurno je da su društvene mreže komunikacija i sadašnjosti i budućnosti. Možda ukupna populacija nije ravna najgledanijim TV programima i najčitanijim novinama, ali već danas se može preko društvenih mreža napraviti veoma značajna aktivacija publike. Posebno je velika prednost društvenih mreža u vrlo preciznom segmentiranju ciljne grupe. Facebook, kao najpopularnija društvena mreža, omogućava nam da lakše i sa većom verovatnoćom dođemo do korisnika, klijenta, potrošača. Brzina postavljanja i pregleda vesti na društvenim mrežama je bez konkurencije upravo zato što omogućava pravovremeno informisanje, dinamičnu komunikaciju i interakciju sa korisnicima. To su činjenice koje su bitne za svaki brend i njegovu ciljnu grupu, jer pružaju mogućnost da interaktivnim odnosom povećavamo poverenje u brend i dobijemo lojalne korisnike. Moć Facebook društvene mreže oslikava Delta City stranica, gde svaku objavu u prvih 5 minuta pogleda preko 5000 korisnika! Delta Holding, kao naš krovni brend, sve kompanije članice i pojedinačni brendovi imaju različit identitet, različite ciljne grupe, samim tim i sasvim različite načine i intenzitet komuniciranja sa javnošću. To važi i za društvene mreže, na kojima je nastup svakog brenda prilagođen njegovim vrednostima i publici do koje želi da dođe. Delta Holding i kompanije članice su prisutne na društvenim mrežama, ali je učestalost njihovog pojavljivanja i uopšte način komuniciranja bitno drugačiji od brendova koji, recimo, komuniciraju sa najširim slojem potrošača, sa tinejdžerskom ili mladom populacijom", kaže Nataša Bojanić.

KLJUČNI ELEMENTI POVERENJA: Prema već pomenutom istraživanju ETB-a, za izgradnju poverenja prema nekoj kompaniji potrošačima su u podjednakoj meri važni kvalitetan proizvod (usluga), ali i osluškivanje korisničkih potreba i reakcija. Ujedno, po ETB-u, prepoznavanje korisničkih potreba i reakcija na njih je i najznačajnija osobina za građenje budućeg poverenja u neku kompaniju, dok je stavljanje potrošača ispred profita na četvrtom mestu po značaju. Jedan od važnih faktora u izgradnji poverenja jeste i iskreno i često komuniciranje kompanije o svom poslovanju.

"Društvene mreže jesu mnogo otvorenije jer je komunikacija transparentna i dvosmerna, ali za onog ko otvoreno komunicira sa svojim tržištem – to ne predstavlja problem. Na drugoj strani, šta je opcija, da ne komunicirate na internetu? Jedino što ćete u tom slučaju postići jeste to da "internet" komunicira o vama, ali bez vas", kaže Nataša Bojanić.

"Ove i naredne godine sve veći broj kompanija će pokušati da se priključi dijalogu na internetu, ali na stari način, i videće da nema rezultata, dobijaće samo kritike, ili će ih internet javnost ignorisati. Ali, onda će doći faza prihvatanja, kada će krenuti od početka – prvo naučiti sve o suštini promene koja se događa, razumeti na koji način ona može da doprinese javnom dijalogu, jer ona mora biti, kao kompanija, ravnopravan učesnik tog dijaloga, i onda početi da kreira različite sadržaje, različite interakcije, sve do trenutka procesa kolaboracije, kada će zajedno sa zainteresovanim stranama stvarati bolji proizvod, i bolji svet, na kraju krajeva. A to će se po mojoj proceni dogoditi tokom iduće godine, krajem 2013, kada ćemo moći da pričamo o ozbiljnijem fundusu kompanija, organizacija, NVO-a, političkih stranaka, medija, koji će razumeti da novi mediji podrazumevaju novi način komuniciranja, i suštinske promene iznutra prema spolja, a ne spolja prema unutra", kaže Dragana Đermanović. Ona objašnjava šta je to što odvraća kompanije od ovakve vrste otvaranja: "Plaše se negativnih reakcija, napada, kritika, to posebno važi za finansijske institucije koje operišu po principu poverenja i reputacije – kod njih je ugrožavanje reputacije jednako smanjenju profita. Međutim, oni ne treba da smanje reputacione rizike, već probleme zbog kojih su uopšte i izloženi rizicima. Jer, dokle god oni posluju po principima *fair tradea*, dobre poslovne prakse, nemaju previše razloga za zabrinutost. Uvek je pitanje zašto se plašiš dijaloga, a ne šta dijalog može da ti donese. Ne treba svako na internetu da bude idealna slika sebe, ali treba da pokaže da radi najbolje što može, da se popravi, prilagodi i postane bolji. I to je ono što će šira zajednica ceniti."

Radmilo Marković

Kad društveni mediji postanu previše uticajni

"U poslednjih godinu dana za našu zemlju je tipična jedna situacija, za koju smatram da predstavlja veliki problem", kaže **Dragana Đermanović**. "Mislim, na primer, na mobilne operatere koji su i najaktivniji i najagresivniji oglašivači i inače komunikaciju doživljavaju bolje i brže joj se prilagođavaju. Ukoliko postavite pitanje na primer na Twitteru, prozovete, kritikujete ili zatražite pomoć od bilo koje kompanije mobilnih operatera, dobićete odgovor u roku od 15-20 minuta, možda i kraće. Zašto? Zato što kao aktivan korisnik Twittera sa hiljadu ili dve hiljade pratilaca ("folovera"), vi ste za njih strah i trepet i oni reaguju veoma brzo. Ono što sam ja postavila kao pitanje je da li je jedan aktivni korisnik Twittera značajniji od jedne žene koja je ostavila kod kuće dvoje dece i prošla kroz pola grada da dođe do vaše poslovnice kako bi dobila određene informacije, izgubila pet sati i na kraju nije dobila željenu informaciju. Dakle, ne treba vi da se prilagođavate društvenim medijima, već da promenite poslovanje tako da svaki vaš korisnik, bez obzira gde se nalazi i koji kanal koristi, ima važno mesto. Dakle, to je suština stvari, i onda ako razumete i prilagođavate se korisnicima, bilo koji alat možete i ne morate koristiti, suština je u tome da postanete bolja kompanija. Iako je to veoma jednostavno kada se izgovori, znamo da je složeno, ali ta promena mora da se dogodi, i njoj vode društveni mediji – da sve postane bolje."

BOSCH GRUPA

Fabrika u Pećincima

Proizvodni pogon, deo divizije Elektro pokretača, gradi se u Pećincima, oko 25 kilometara od Beograda. Vodeći svetski dobavljač tehnologije i usluga uložiće oko 70 miliona evra u narednih sedam godina i planira da zaposli 620 ljudi.

Bosch je u decembru prošle godine potpisao ugovor za izgradnju fabrike za proizvodnju sistema brisača za automobile proizvodnog kapaciteta oko 22.000 metara kvadratnih.

“Izuzetno smo zadovoljni dosadašnjom saradnjom sa našim lokalnim partnerima, i uvereni smo da će projekat uspešno biti završen”, izjavio je Jerg Hofman, rukovodilac poslovne oblasti Sistema brisača.

“Proizvodi iz ove fabrike moraće da zadovolje visoka očekivanja u pogledu tehničkih performansi i kvaliteta. Intenzivnim i detaljnim obukama zaposlenih obezbedićemo da ova očekivanja budu i ispunjena”, dodala je Jovanka Jovanović, generalna direktorka Boscha u Srbiji.

ORION TELEKOM

Novi PDV – nema podizanja cena

Beograd, 25. septembar 2012. – Orion telekom, kao najveći nezavisni internet operator i drugi operator fiksne telefonije u Srbiji, konstatuje neminovnost promena na tržištu roba i usluga, izazvanih promenom zakonske regulative u domenu poreza na dodatu vrednost, odnosno unificiranog povećanja PDV stope sa 18 na 20 odsto.

Po usvojenom tržišnom automatizmu privrednih subjekata očekuje se generalno povećanje cena usluga za 2 odsto

Orion telekom, kao društveno odgovorna kompanija, sa preko 120.000 korisnika, a u cilju zaštite svojih korisnika, zaštite potrošačke korpe stanovnika Srbije, ali i radi promocije kvaliteta usluga i društveno odgovornog ponašanja, doneo je odluku o zadržavanju, tojest *nepodizanju* cena svojih usluga.

“Ovo je trenutak kada društveno odgovorne kompanije treba u praksi da demonstriraju svoju odgovornost, i da u teškim ekonomskim okolnostima ne prebace sav teret na potrošače”, ističe Slobodan Đinović, generalni direktor kompanije Orion telekom.

ROSA

Lider na tržištu

Prirodna negazirana voda Rosa je lider na tržištu negaziranih voda u Srbiji.

Zahvaljujući dosadašnjim investicijama koje su premašile 5 miliona evra i ostvarenim rezultatima, Rosa zauzima blizu 30 odsto na tržištu negaziranih voda u Srbiji. Od kada je 2005. godine akvizicijom fabrike “Vlasinka” Rosa postala deo Coca-Cola sistema, prodaja na domaćem tržištu se uvećala za više od dva puta. Istovremeno, izvoz na okolnim tržištima je višestruko uvećan, tako da danas Rosa izvozi oko 20 odsto svoje proizvodnje, čime je postala jedan od glavnih izvoznih artikala sa ovog područja Srbije.

“Ponosni smo što je Rosa lider na tržištu i što zahvaljujući posvećenom timu iz godine u godinu ostvarujemo sve bolje rezultate. Iza rasta ovog brenda stoji mnogo uloženog truda i znanja, a naše namere su da se taj trend i ubuduće nastavi, da uvedemo još inovacija, održimo kvalitet i pažljivo čuvajući ovaj dar prirode, uz brigu o okruženju, potrošačima pružimo samo najbolje”, izjavio je Milija Magdelinić, brend menadžer vode Rosa.

VIP

HSPA+

Nakon što je u februaru 2011. godine prvi u Srbiji korisnicima ponudio mobilnu širokopojasnu (*broadband*) mrežu zasnovanu na naprednoj HSPA+ tehnologiji koja podržava brzine do 42 Mbit/s, Vip ubrzano radi na širenju njenih kapaciteta i pokrivenosti. Vip pruža najveću 3G HSPA+ pokrivenost u Srbiji koja u ovom trenutku obuhvata čak 72 odsto populacije Srbije, to jest sve gradove sa više od 10.000 stanovnika kao i određeni broj manjih mesta.

“Prosečne brzine prenosa podataka u Vip mreži su, u realnim okolnostima, 6.42 Mbit/s preko USB modema od 21 Mbit/s, i čak do 20 Mbit/s sa najjačim modemom iz ponude koji podržava brzine do 42 Mbit/s. Nastavićemo da unapređujemo našu tehnologiju kako bismo na najbolji mogući način odgovorili na rastuće potrebe mobilnih korisnika”, rekao je Dejan Kastelic, direktor Vip mobile.

Ilustracije radi, uz prosečnu brzinu od 6.42

Mbit/s korisnik može da preuzme film veličine 700 megabajta za nešto više od 14 minuta, dok bi mu za istu aktivnost u okviru 2G mreže bilo potrebno 11 sati.

ALPHA BANK

Preuzimanje Emporiki banke

Alpha Bank je stupila u ekskluzivne pregovore sa Credit Agricole S.A. u vezi sa preuzimanjem Emporiki banke. Važan korak u restrukturiranju grčkog bankarskog sektora

Očekuje se da transakcija bude okončana do 31. 12. 2012, po pribavljanju neophodnih saglasnosti nadležnih regulatornih tela i poštujući proceduru koja predviđa pregovore sa predstavnicima zaposlenih Credit Agricole S.A.

Po obavljenoj transakciji, Alpha Bank će kupiti Emporiki banku rekapitalizovanu za 2,85 milijardi evra. Pre zaključenja transakcije, Credit Agricole S.A. će ubrizgati dodatnih 0,5 milijardi evra kapitala povrh 2,3 milijarde evra koliko je uplaćeno u julu 2012. godine. Credit Agricole S.A. će, takođe, kupiti konvertibilne obveznice u visini od 150 miliona evra izdate od strane Alpha Bank, a koje, na osnovu diskrecione odluke Credit Agricole S.A., može konvertovati u obične akcije Alpha Bank. Alpha Bank će preuzeti celokupan akcijski kapital Emporiki banke u skladu sa uslovima koje je odredio Helenski fond za finansijsku stabilnost. Ova transakcija će dovesti do konsolidovane neto rekapitalizacije u visini od tri milijarde evra i doprineće postojećem planu rekapitalizacije same Alpha Bank.

SOCIETE GENERALE

Krediti za preduzetnike

Societe Generale banka Srbija počela je sa odobravanjem kredita iz ovogodišnjeg programa subvencija, namenjenih preduzetnicima, malim, srednjim i velikim preduzećima. Reč je o kreditima za likvidnost, finansiranje obrtnih sredstava i izvoznih poslova, a kreditima sa subvencijom moguće je reprogramirati postojeća zaduženja.

Preduzetnicima i malim preduzećima dostupni su krediti u iznosu do 30 miliona dinara, srednjim preduzećima do 200 miliona, dok velike kompanije mogu da apliciraju za iznos od 400 miliona za likvidnost i obrtna sredstva, odnosno do 600 miliona dinara za finansiranje izvoznih poslova. Krediti će se odobravati kao čisto dinarski i indeksirani u evrima, sa rokom otplate od 18 i grejs periodom od 5 meseci, tokom kojih klijent plaća samo kamatu. Kamatna stopa na dinarske plasmane biće na nivou referentne kamate NBS, a na kredite indeksirane u evrima iznosiće 3,5 odsto godišnje. Korisnik kredita ima obavezu da broj zaposlenih zadrži na nivou kvartala koji je prethodio dobijanju kredita.

ERSTE BANKA

Investicioni krediti

Erste banka je dosad sa 12,5 miliona evra finansirala izgradnju postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije, ukupne snage 8 MW.

Pet malih hidroelektrana kompanije Eco Energo Group, izgrađenih na reci Vlasini u okolini Crne Trave i sufinansiranih investicionim kreditom Erste banke 2010, počele su ove godine da rade.

Najnoviji projekat kompanije W&W iz Kragujevca, male hidroelektrane Rečica (instalisana snaga 1400 KW) i Crkvina (instalisana snaga 960 KW) na reci Bistrici u mestu Bistrica kod Nove Varoši, ušao je u fazu izgradnje. Investicija u malu hidroelektranu Crkvina iznosi 1,25 miliona evra, od čega je 80 odsto sredstava obezbeđeno kroz projektno finansiranje Erste banke.

U Vrbasu uskoro počinje da radi biogas postrojenje kompanije Mirotin Energo, takođe finansirano investicionim kreditom Erste banke.

ERSTE BANK
Kod nas ste uvek prvi.

SAVETI IZ OSIGURANJA

Kako postupati u slučaju nastanka štete kod osiguranja stana i stvari domaćinstva?

Osiguranje stalno nastanjenih kuća i stanova u stambenim zgradama najčešće obuhvata rizike požara, udara groma, oluje, tuče (grada), eksplozije, kao i rizik od izliva vode iz instalacija zbog oštećenja ili začepljenja.

Takođe, stvari domaćinstva smeštene u stalno nastanjenom stanu mogu biti osigurane od sledećih rizika: požara, udara groma, oluje, tuče (grada), eksplozije, poplave i bujice, izlivanje vode iz instalacija, provalne krađe, razbojništva, odgovornosti članova domaćinstva za štete pričinjene trećim licima i loma stakla.

U slučaju nastanka štete osiguranik treba da preduzme aktivnosti koje ograničavaju štetne posledice nastalog osiguranog slučaja. Nastalu štetu potrebno je prijaviti nadležnoj službi MUP-a (u slučaju požara ili krađe) uz navođenje stvari koje su uništene i oštećene ili ukradene. Osiguravača bi trebalo o štetnom događaju obavestiti u roku od tri dana, a ukoliko je osiguravač obavešten usmeno, u naredna tri dana treba potvrditi prijavu štete pismeno u poslovnici Wiener Städtische osiguranja. Obrazac za prijavu štete može se preuzeti i na internet strani kompanije, a prijava poslati imejl stete.im@wiener.co.rs. Do dolaska predstavnika osiguravača ne bi trebalo menjati stanje nastalo posle nastanka štete, izuzev ukoliko to nije neophodno radi javnog interesa, sprečavanja povećanja štete i slično.

Nakon prijave nastanka štete, stručni procenitelj odlazi u osiguranu stambenu jedinicu i u prisustvu osiguranika sastavlja zapisnik o proceni kojim utvrđuje uzrok, obim i visinu nastale štete.

Obaveza Osiguravača je da u roku od 14 dana od dana dobijanja kompletne dokumentacije isplati opravdane zahteve za naknadu štete.

Nebojša Vasović,
rukovodilac službe za imovinu, nezgodu i PO Wiener Städtische osiguranje

HENKEL

Godišnjica uspešnog poslovanja

Kompanija Henkel Srbija je proslavila 10 godina poslovanja u Srbiji. Tom prilikom, gospodin **Ginter Tumser** (Günther Thumser), predsednik Henkela za centralnu i istočnu Evropu, i gospodin **Georg Grasl** (Georg Grassl), predsednik kompanije Henkel Srbija, predstavili su uspešne poslovne rezultate kompanije, kao i investicije u vrednosti od 130 miliona evra koje su realizovane u Srbiji u poslednjih 10 godina.

"Sa ukupno 130 miliona evra investicija u Srbiji, odličnim strateškim pristupom i izuzetnim timom, Henkel Srbija je važan deo ekonomske snage Srbije. Ove godine ćemo investirati 7,5 miliona evra u dva nova projekta u Kruševcu i otvorićemo najmanje 30 novih radnih mesta. U 2002. godini smo postavili sebi cilj da postanemo centar za snabdevanje 55 miliona potrošača u regionu. Ponosni smo što možemo da kažemo da je ovaj cilj ostvaren. Danas izvozimo naše brendove, iz naših srpskih fabrika, na 15 regionalnih i evropskih tržišta", rekao je gospodin Georg Grasl, predsednik kompanije Henkel Srbija.

BANCA INTESA

Krediti sa subvencionisanim kamatama

U skladu sa Uredbom Vlade Republike Srbije o uslovima za subvencionisanje kamata za kredite za održavanje likvidnosti i finansiranje obrtnih sredstava i izvoznih poslova u 2012. godini, Banca Intesa je počela da odobrava zahteve za ovu vrstu zajmova.

U odnosu na prošlu godinu, maksimalni iznosi sredstava kredita za finansiranje tekuće likvidnosti i trajnih obrtnih sredstava za preduzetnike i mala preduzeća povećani su na 30 miliona dinara, za srednja preduzeća iznose 200 miliona dinara, a za velika preduzeća 400 miliona dinara, odnosno 600 miliona dinara za izvozne poslove. Krediti sa subvencionisanim kamatama odobravaće se na rok do 18 meseci u koji je uključen grejs period od 5 meseci, po kamatnoj stopi u visini referentne stope Narodne banke Srbije za kredite koji se odobravaju u dinarima, odnosno 3,5 odsto na godišnjem nivou za kredite koji se odobravaju uz primenu valutne klauzule. Krediti za finansiranje izvoznih poslova odobravaće se isključivo uz primenu valutne klauzule.

VICTORIA GROUP

Rekordan izvoz

Victoria Group, jedan od najvećih poslodavaca i proizvođača u regionu, lider je u agroindustriji i izvozu srpskih poljoprivrednih proizvoda višeg stepena prerade.

Victoria Group ima deset kompanija članica i izvozi u 40 zemalja na četiri kontinenta. Nedavnim otvaranjem novog pogona fabrike za proizvodnju tradicionalnih sojinih proteinskih koncentrata u svojoj članici Sojaprotein, kompanija je uvećala vrednost ukupnog izvoza za 70 miliona evra godišnje. Kompanija Sojaprotein je jedan od najvećih izvoznika u grupaciji. Kontinuiranu stopu rasta ova kompanija beleži otkako je, pre deset godina, postala članica Victoria Group. Još 2007. godine su njeni izvozni brendovi predstavljeni na 45. međunarodnoj privrednoj manifestaciji "Pomurski sajam" u Gornjoj Radgoni u Sloveniji, ponevši oznaku "Najbolje iz Vojvodine", koju dodeljuje Pokrajinski sekretarijat za privredu, poštujući stroge kriterijume Evropske unije.

UNICREDIT BANKA

Program subvencionisanog kreditiranja privrede

UniCredit Banka se i ove godine, potpisivanjem ugovora sa Fondom za razvoj Republike Srbije, uključila u Vladin Program subvencionisanog kreditiranja privrede. Veliki broj klijenata, domaćih preduzeća i preduzetnika podnosi zahteve za kredite za održavanje likvidnosti, kao i za kredite namenjene finansiranju obrtnih sredstava i izvoznih poslova.

Branislav Radovanović, direktor Sektora za korporativno, investiciono i privatno bankarstvo, u vezi sa uključivanjem UniCredit Banke u Program subvencionisanog kreditiranja privrede izjavio je: "Već nekoliko godina mere Vlade za pružanje podrške srpskoj privredi, među kojima su i subvencionisani krediti, imaju veoma značajnu ulogu u održavanju kontinuiteta poslovanja brojnih preduzeća u Srbiji. Veoma smo ponosni što je, kada je o ovom programu reč, UniCredit Banka uvek bila među prve tri banke prema ukupnom broju odobrenih kredita. Kao integralnom delu srpske ekonomije, namera nam je da istim, ako ne i pojačanim intenzitetom, nastavimo da pružamo podršku našim klijentima, istovremeno podstičući razvoj lokalne ekonomije."

VREME USPEHA je redovni podlistak nedeljnika "Vreme", izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, uređuju: Aleksandar Aleksić i Radmilo Marković

piše: Teofil Pančić

Siledžije na trežnjenju

Ustavni sud je ukinuo meru „prohibicije“ koja ne samo da je bila nepravna i neustavna, nego su i oni koji su je doneli znali da je baš takva, a ipak su je uveli, i to je ono najstrašnije

Dakle, deco, hajde da na brzinu pređemo već obrađeno gradivo: zakoni i propisi u jednom civilizovanom ljudskom društvu postoje zato što je ljudska priroda takva – malčice prokleta i pusta – da ne može uvek i u svemu baš u potpunosti da se „samoreguliše“, pa joj gdegde valja malko i *pomoći* da ne pravi belaj sebi i drugima. Zato postoji država: ona svojim građanima gdekad ponešto i zabranjuje (na primer, ne mogu nekažnjeno da ubijaju druge građane koji im se zbog nečega ne dopadaju) ili ih u ponečemu ograničava (recimo, ne da im da voze „pogrešnom“ stranom druma, da se ne bi bezglavo sudarali), u ime nekog prečeg i većeg dobra. Za koje je, pak, vrlo poželjno da bude što većem broju ljudi vidljivo, osetno i razumljivo. To vam je ona famozna dijalektika „prava i obaveza“: jedno bez drugog ne ide. Bar ne na duži rok.

E sad, demokratska se od tiranske države razlikuje upravo po tome što ograničava svoje građane *samo tamo i samo dotle* dokle je to baš apsolutno i nedvosmisleno neophodno. I opsesivno pazi da ne pređe tu granicu; toliko opsesivno da će radije i da „podbaci“ sa represijom, nego da s njom pretera. Otuda država i vlast (uključujući i lokalnu) neće ni pokušati zadirati ni u jedno pravo građana koje je bilo kojim makar rudimentarno demokratskim ustavom zagarantovano, niti će se petljati u stvari koje život sam najbolje reguliše. U protivnom, država ne bi bila racionalno organizovan servis građana nego nekakva tiranska, posesivna Svemajka koja guši i ubija sopstvena čeda sve se zaklinjući da ih silno voli i brine se za njih.

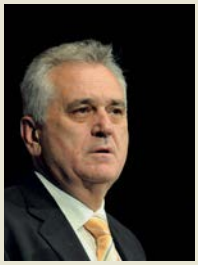
Sigurno ste shvatili: sve vreme govorim o slučaju noćne „prohibicije“ kupovanja alkoholnih pića u trgovinskim objektima na teritoriji Beograda posle 22h, a koju je Ustavni sud pre neki dan (napokon) proglasio neustavnom, te je dotična momentalno prestala da važi. Ako se dobro sećam, ova imbecilna orgija bespravne represije trajala je oko tri godine. Od samog početka – i pre: od same najave! – tog čina, pisao sam i upozoravao, uporno i uzalud, da je stvar, osim što je nezapamćeno drska, bezobrazna i glupava, još i otvoreno neustavna, i da naprosto mora da padne pred USS. Oh, jesam li ja to stručnjak za ustavno pravo? Daleko od toga, ali radilo se o stvari toliko očigledno posvađanoj sa elementarnim postulatima pravnog uređenja (ratna noga sa zdravim razumom na stranu) da niste morali biti baš neki pravnički genije da to (u)vidite. Da skratimo, suština je u ovome: kako ovo nije Iran ni Saudijska Arabija, alkoholna pića su legalna roba. Takođe, prodavnice gde se ista mogu nabaviti su legalni trgovinski objekti, sa svim dozvolama. Naposletku, punoletni građani koji ih kupuju takođe su *legalni* – njima niko i nikada ne može vremenski ili kako drugačije ograničavati pravo da za sopstveni novac pazare šta god žele. Kako zbir tri legalna može rezultirati nečim nelegalnim?! Analogije sa zabranom pušenja ovde su sasvim promašene: tzv. zabrana pušenja je samo zabrana *konzumiranja* cigareta u izvesnim prostorima, a ne zabrana ili vremensko ograničavanje (punoletnim licima) njihovog kupovanja!

Namera da se uvede ovakva zabrana, a pravdana razlozima iz tipičnog repertoara neokonzervativne „moralne panike“ („da nam se ne opijaju deca“... Pa što deci prodajete alkohol?!) sama je po sebi bila dovoljno opasan znak nedopustive autoritarnosti i arbitrarnosti Đilas-Ožegovićevog „gradskog režima“, ali je najalarmantnije u njoj bilo otvoreno, bezobrazno i siledžijsko ignorisanje njima inače jako dobro poznate činjenice da je isti taj Ustavni sud Srbije proglasio neustavnom istovetnu „noćnu prohibiciju“ u Novom Sadu baš onda kada je ista u Beogradu bila u proceduri uvođenja. Umesto da, poučeni time, makar i u poslednji čas odustanu od očigledno protivustavnog i nepravnog siledžijstva, gradski glavari su ležerno izignorisali celu stvar i terali dalje kao da ništa nije bilo. Pri tome je svakome, pa i njima, moralo biti jasno da će to kad-tad pasti, jer naprosto *nije moglo da ne padne*: bilo bi doslovno nezamislivo da USS presudi na jedan način u novosadskom slučaju a na drugi u beogradskom, jer se radi o istovetnoj stvari. E, ali do tada može da se zabeleži poneki sladak politički poen kod „tetki s 'ladnim trajnama“...

Pa dobro, reći ćete, bilo pa prošlo. Svi su valjda naučili lekciju, pa neće više praviti sr... nevolje gde im nije mesto. Međutim, možda i nije prošlo!? Izgleda da bahatom siledžijstvu i sistematskom iživljavanju nad građanima ovde nije kraj. Đilas Dragan evo već najavljuje kako je problem samo u tom prokletom Zakonu o trgovini koji ne da lokalnim samoupravama da uvode ovakva ograničenja, ali on će, Đilas, evo to da sredi s ministrom Ljajićem, zakon će biti promenjen u korist lokalnijeh samouprava, i eto nama prohibicije opet! To je spektakularno *mašenje celog fudbala*, a pitanje je samo da li je posledica fundamentalnog nerazumevanja stvari ili ipak namerne siledžijske bahatosti i arogancije. Nije „prohibicija“ sporna zbog (inače očigledne) neusklađenosti sa Zakonom o trgovini, i ne bi prestala da bude neustavna kada bi se „uskladila“ sa Zakonom o trgovini, nego bi onda sam Zakon o trgovini postao neustavan! Radi se – elementary, dear Watson! – o tome da se „prohibicijom“ krše ustavna prava i trgovaca i kupaca, a to ne može da ispegla bilo kakav Zakon o trgovini. I potpuno je otuda svejedno da li takvu meru donosi cela država ili neka od gradskih i lokalnih uprava – u oba je slučaja sama ta mera podjednako neustavna.

Ne radi se ovde samo o tome hoće li ili neće neko u ponoć moći da kupi jebenu flašu piva. Život u ovoj zemlji naučio me je svakovrsnoj „tolerantnosti“ i ne baš jako visokim kriterijumima kada je politika u pitanju. Otuda mogu do neke mere da podnesem i tolerišem i demagoge, i lopove i razne druge dežurne mutivode u politici, ali siledžije – e, to baš nikako ne mogu da podnesem. Siledžije se moraju privesti k poznaniju prava, i tačka. ◂

"Nijedan Srbin ne priznaje genocid u Srebrenici, pa ni ja."

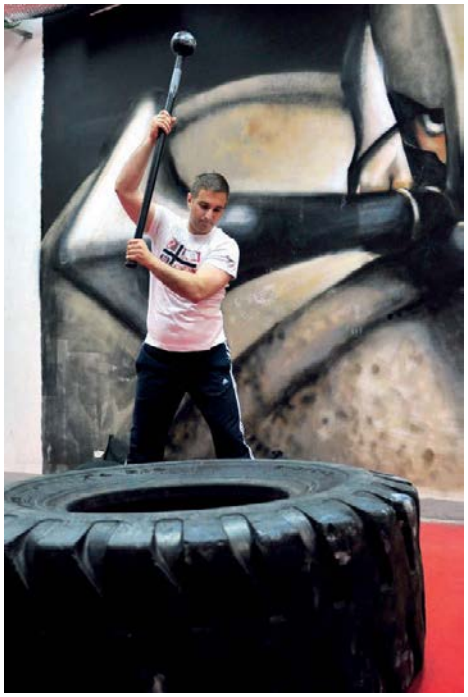
TOMISLAV NIKOLIĆ, predsednik Srbije, u intervjuu italijanskom listu Korijere dela sera (B92)

Jovana Vukojević,

voditeljka kviza "Put oko sveta", otkriva koliko su redovan san i dobri snovi važni: "Za koji dan putujem na Sardiniju. O tome sanjam intenzivno poslednjih nekoliko dana. A posle toga ću da sanjam Bliski istok. Možda mi se i ostvari san." ("Večernje novosti")

Nebojša Stefanović,

predsednik Skupštine Srbije iz redova SNS-a, mlad i ambiciozan ne samo u politici već i u očuvanju zdravog tela, strastveni pobornik krosfita, otkriva da mu dolazak na vlast nije doneo nikakve privilegije u klubu "Spartanac", u kome trenira: "U krosfitu nema povlašćenih! Što nisam umeo, vežbao sam dok nisam naučio. Kao u politici – kad u nešto kreneš, nema odustajanja! Uvek sam se bavio sportom. Dugo sam trenirao aikido, a evo sada sam redovan ovde. Ljudi ponekad ne razmišljaju koliko je fizička aktivnost važna za držanje, pravilan razvoj i opšte stanje organizma. Mislim da smo tu oblast zanemarili, pogotovo kada su đaci u pitanju, i smatram da bismo fizičko vaspitanje morali da pojačamo kod osnovaca i srednjoškolaca."

Od deset zapovesti krosfita ispisanih na zidu sale u kojoj vežba, strogo se pridržava dve: "'Bez mašina, bez ogledala, bez ega' i 'Ako još uvek možeš da dišeš ne radiš pravilno'."

Na treninge odlazi tri puta nedeljno, a kako bi ih uklopio u gust radni raspored, odrekao se još malo sna. Dok uzima malj i njime snažno udara po traktorskoj gumi, priča: "Zbog mnogo obaveza dolazim na trening nešto ranije, mada sam i ustajanje u cik zore već savladao uz ćerkicu Ninu. Kao što vidite, ovo nije neka fensi teretana, akcenat je na kondiciji, sve se odvija brzo, serije su kratke i važno je da puls sve vreme bude podignut. Nema klasičnih sprava, koriste se i nekonvencionalni rekviziti." ("Alo")

Zoran Miladinović,

pastir iz potkopaoničkog sela Sagonjeva, u opštini Kuršumlija, "moraće da plati kaznu od 3000 dinara jer ga je policija zatekla kako na planini čuva stoku bez lične karte". On kaže da je još dobro prošao jer su policiji i psi bili sumnjivi: "Poterao sam stoku kao i svakog dana na ispašu prema Crnoj čuki. Tada su naišla dva policajca koji su nekim svojim poslom došla u selo. Posle kraćeg razgovora jedan od njih me je upitao da li imam ličnu kartu. Začudio sam se i objasnio da sam ja čobanin i da često za stokom pokisnem i da ne nosim ličnu kartu sa sobom da se ne bi raspala od vode."

Jedan od policajaca otišao je do kola, doneo svoju ličnu kartu i pastiru dokazao da lična karta mora da se nosi i na planini. Međutim, to nije bilo sve: "Da je vrag odneo šalu, shvatio sam kad mi je policajac rekao da će osim za ličnu kartu da mi napiše prijavu i što moji psi nemaju zaštitne korpe i što čuvam stoku na državnom zemljištu. Rekao sam im da psi štite i mene i stoku od vukova i da ako im stavim korpe, mogu samo da se slikam s njima!" ("Kurir")

Aleksandra Meljničenko,

"najbogatija Srpkinja", supruga ruskog milijardera, posle rođenja kćerke i organizacije glamuroznog krštenja, ide u nove pobede, kako neimenovani izvor otkriva za "Blic": "Tačnije, Sandra će se, kako saznajemo, okušati u modnoj industriji. Privatno, najveću podršku pružio joj je suprug Andrej, dok najvažniju stručnu pomoć dobija od dobre prijateljice Eve Kavali, supruge modnog maga Roberta Kavalija."

Odkud joj ideja za biznis: "Sandra se izuzetno razume u modu i prati sva dešavanja na svetskim pistama. Ima omiljene kreatore čije modele najradije nosi, ali prati i druge. Još kao devojčica je imala ideje kakve haljine bi volela da ima u garderoberu, a sada joj se ukazala odlična prilika da svoj san dosanja". ("Blic")

Isidora Bjelica,

"književnica i putnica", skromna kao i uvek, na pitanje da li igra šah, kaže: "Da, naravno, nekada sam igrala sa svojim bejbisiterima Taljom, Spaskim, Fišerom, sada sa tatom, sinom, mužem..."

Da li voli udobnu obuću: "Obožavam visoke potpetice, ali moj život je takav da uglavnom ne izlazim iz baletanki. To vam je usud žene kojoj su, nažalost, noge češće na zemlji nego u vazduhu." ("Story")

Jelena Bačić Alimpić,

čuvena TV voditeljka sa "Pinka", ima problem sa vratnim pršljenovima. O svom problemu kaže: "U sredu sam jedva dovezla *auto* iz Beograda do Novog Sada i muž mi je zapretio da će me vezati kako ne bih mrdala iz kuće. Pred emisiju skinem kragnu, pa je vratim kada se ugase kamere. Ja sam i pre tri godine imala sličan problem, kada mi je iskočio diskus ali u lumbalnom delu kičme, nakon čega sam još neoporavljena otišla na skijanje. Doktor mi je tada rekao da veću budalu nije video u životu. Na sve to ja sam na stazi pala i diskus se vratio sam. Šta ću kada i sa 44 godine živim nemirno."
Kako namerava da se izleči: "Nisam mala i shvatam koliko je situacija ozbiljna i da je moj vratni deo jako loš, ali neću da padam u depresiju. Radiću sve što mi doktori kažu, čak ću pokušati da se pridržavam i tih medicinskih vežbi svako jutro po 15 minuta, ma koliko me bolelo, ali skijanje ni ove godine neću da otkažem." ("Kurir")

Dragica Damnjanović,

vlasnica pogrebnog preduzeća "Sale vrana" iz Petrovca na Mlavi telefonom je primila narudžbinu za pogrebnu opremu koju je trebalo isporučiti u selo Osanicu u opštini Žagubica: "U četvrtak pozvao me je mobilnim telefonom neki gospodin, predstavio se kao suprug pokojnice i posle raspitivanja o cenama pogrebne opreme naručio kovčeg i opšivke za njega, krst, 10 venaca sa 10 neispisanih traka koje će oni sami ispisati i okačiti na vence, barjak sa ispisanim imenom i prezimenom pokojnice i rekao da to sve donesemo do prodavnice 'Tanja' koja se nalazi na ulazu u selo i da je preko puta i kuća pokojnice."

Miomir Ilić,

vozač u pogrebnom preduzeću, priča šta je bilo kada je stigao u selo Osanicu i potražio prodavnicu "Tanja": "Kada sam prišao prodavnici, ugledao sam ispred nje više ljudi koje sam pozdravio sa 'Dobar dan' i oni su mi otpozdravili. Upitao sam ih da li je tu preko puta umrla neka baka, ali su mi oni rekli da nije. Ušao sam u prodavnicu i zapitao da li je to prodavnica 'Tanja', na šta je prodavačica potvrdila. Kada sam je upitao da li je tu umrla neka baka i izgovorio njeno ime, prodavačica mi je rekla da je to ona, ali da nije umrla. U tom trenutku u prodavnicu je ušlo mnoštvo ljudi koji su stajali ispred i bila je strašno neprijatna situacija. Gledao sam prodavačicu kako je drhtala od uzbuđenja, žuta kao sveća. Ime i prezime bilo je njeno, jedino se godina rođenja nije slagala sa onom na krstu jer je prodavačica rođena 1979. godine. Bilo je strašno, bojao sam se za svoju bezbednost jer su ljudi ulazili u prodavnicu i pitali ko je to umro, a onda ljutiti izlazili napolje. Objašnjavao sam da ja nisam kriv, a onda je pozvana policija."

Olivera Jović Venčić,

"pokojnica" i prodavačica, pod stresom je i želi da policija što pre završi svoj posao, otkrije vinovnika ove neslane šale, pa će onda da ga tuži sudu: "Ja imam dvoje dece, ćerku koja je na školovanju u Beogradu i sina koji se školuje u Žagubici, i zamislite kakav bi šok doživelo dete da sam ja slučajno bila na njivi a pogrebna oprema stigla u kuću pred dete." ("Alo")

Nikolina Bojić,

nova mis Srbije koja će nas predstavljati na izboru za mis sveta, otkriva čime je bila motivisana da se prijavi za učešće na ovom takmičenju: "Motiva ima mnogo. Jedan od motiva je takmičarski duh, koji gajim kroz sport, pošto godinama treniram fitnes, a iza mene su mnogi uspešni nacionalni i internacionalni rezultati."
Na pitanje šta joj je prolazilo kroz glavu u trenucima nakon proglašenja, ova 25-godišnja lepotica s osmehom je priznala: "Proveravala sam pola sata da li mi je kruna na glavi. Nisam bila svesna šta se zapravo dešava."
Pored toga što namerava da svoje školovanje nastavi u Kanadi i da studira nutricionizam, otkriva i da je sport njeno životno opredeljenje: "Ja sam kondicioni trener u tenisu. Često sam angažovana i u zemlji i u inostranstvu. To zahteva česta i duga putovanja, koja ću sada zbog nove titule morati da smanjim. U slobodno vreme pored stručne sportske literature volim da čitam klasike, a upisala sam časove gitare jer me taj instrument posebno privlači." ("Blic")

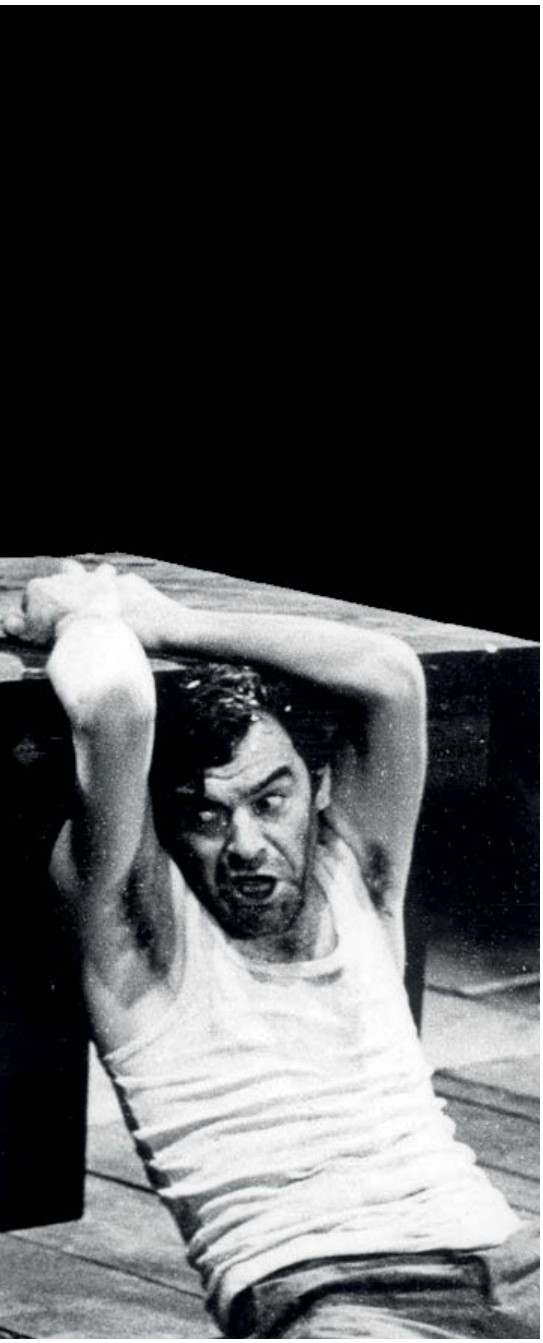

Kultura sećanja: *Golubnjača*, 30 godina posle

Kraška jama usred Nov

Tačno tri decenije su prošle od premijere koja će postati jedna od najvećih i najmučnijih umetničko-političkih afera posttitovske Jugoslavije, i jedan od simptoma njenog raspada

Beše li sunčan ili kišan taj deseti oktobar hiljadu devetsto osamdeset i druge, to valjda više niko ne pamti: biće da su oktobri i tada bili varljivi kakvi već jesu u pojasu "umerene kontinentalne klime". Dinamo je bio aktuelni fudbalski prvak Jugoslavije, *Tren 2* laureat NIN-ove nagrade, a ono što se

Scena iz predstave, 1982, SNP Novi Sad Foto: Miomir Polzović

og Sada

zvalo novi talas/novi val polako je već zamiralo ili se barem razvodnjavalo u srcima i toplim, zadimljenim, sumračnim zakucima naših gradova, praćeno grmljavinom tek formirane *Discipline kičme*: "Sviđa mi se da ti ne bude prijatno"... Eh, imao sam sedamnaest godina. Te rane osamdesete, uopšte uzev, bile su dobre i značajne za Novi Sad, evo nas gde i danas uživamo u njihovim tekovinama: među ostalim SPENS, Most slobode, i ne naposletku, Srpsko narodno pozorište, nova i velelepna zgrada po projektu poljskog arhitekte, belo ultramodernističko zdanje ubrzo prozvano *šampita*, s onom sve-kao-uzgrednom novosadističkom ironijom. Nikada to nije bilo baš šik reći, ali ja negde volim tu *nemoguću* zgradu; s druge strane, istina je i da je zarad nje grešno porušeno pola stare Jevrejske ulice, cela jedna strana njezina, koja danas još samo postoji u *Knjizi o Blamu* Aleksandra Tišme, preseljena u taj veliki roman, prenesena i sačuvana kuću po kuću, da ne nestane dok ima nas koji umemo da je čitamo. A ta zgrada, *šampita*, kao da je ukleta još od tada, od same izgradnje ili bar od jedne njene vrlo rane premijere...

NE U NAŠEM SOKAKU: Tog je, dakle, desetog oktobra, u Srpskom narodnom praizveden komad *Golubnjača* Jovana Radulovića, u režiji Dejana Mijača. Nisam bio ni na premijeri, ni na nekoj od osam ili devet potonjih novosadskih repriza, ni na kojoj od više desetina beogradskih: Mijačeva *Golubnjača* nekako mi je ostala nedohvatljiva, biće zato što sam tada živeo predaleko, mada sam stalno navraćao ovamo, ali eto, nisu nam se poklopili satovi i kalendari, šta li. Kako god, premijera je *uspela*, ubrzo su usledila i izjašnjavanja pozorišne kritike, mahom vrlo povoljna, a onda... onda je Nepoznat Neko (najviše se sumnja na Dušana Popovića, tadašnjeg svemoćnika, danas sasvim zaboravljenog asa pokrajinske komunističke vrhuške) zaključio da, majka mu stara, u toj *Golubnjači* "oživljavaju aveti nacionalizma", a i sve čudnija se i sumnjivija publika vrzma oko nje i "pravi neku čudnu atmosferu". Ne može to tako, drugovi, u našem sokaku! Ubrzo su, po uzusima epohe, "subjektivne snage" preuzele "odlučnu društvenu akciju" i predstava je politički gromko osuđena kao primer "dejstvovanja najcrnje reakcije"; svako ko se u Novom Sadu i Vojvodini imao nazivati komunistom imao je i ritualno osuditi komad i predstavu, bez prava na izgovaranje trivijalnom činjenicom da nije gledo/čito. Izjasni se ti, druže, i ne beri brigu, ima ko da gleda i čita za tebe...

Uzavreli su bili ta jesen i zima, ne samo zarad napada na konkretno umetničko delo (ta, bar toga smo se već bili nagledali), nego zato što je *Golubnjača* postala osnov za do tada javno nezamislive javne sporove: u Novom Sadu i Vojvodini gotovo unisono napadana, u Beogradu je *Golubnjača* bila gotovo unisono branjena, pa i veličana od pozorišnog i uopšte intelektualnog sveta, i relativno blagonaklono tretirana od političkog vrha. Kada je, posle svega deset izvođenja, politički iznuđenom odlukom proterana iz SNP-a, nastavila je pozorišni život na sceni beogradskog SKC-a bez ikakvih političkih poteškoća u glavnom gradu. U Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini takođe se nije dobro gledalo na nju, s retkim izuzecima, dok je u Sloveniji gostovala, štaviše i pobedila na značajnom festivalu, i dobila mahom dobre kritike. Nešto je bilo *raspuklo* (baš kao kakva kraška jama koja guta i krije strašne tajne) u Jugoslaviji tih dana, a da je malo ko kanda bio svestan dalekosežnosti tog simptoma...

SAVIJANJE KIČME: Ko je premlad da se živo seća tog vremena teško da može i pojmiti kako je sve to tada izgledalo; oluja koja se sručila na *Golubnjaču* bila je zaista gromovita, mada je, doduše, i njena odbrana bila snažna i mnogobrojna, i sa doslovno neuporedivo uglednijim imenima na svojoj strani. Nije zgorega, i nije tek nekakav preklanjski sneg iz kojeg se danas tobože nema šta naučiti, probijati se i probiti se, s olovkom u ruci, kroz preko 800 strana (!) kao cigla teške knjižurine *Golubnjača – za i protiv* (Filip Višnjić, Beograd 2008), koju je sam Jovan Radulović priredio od svekolike dokumentacije koja mu je bila dostupna: od bezbrojnih novinskih tekstova, kritika, napada i apologija, pa do zapisnika sa kojekakvih novosadskih i pokrajinskih "ideoloških komisija" i sličnih zaumnih institucija jednog, pravo govoreći, mašala bizarnog društvenog ustrojstva. Vredi čitati i podsećati se tog drvenog, mrtvosanog i mrtvozornog jezika kojim se obračunavalo s dramom i predstavom ("idejno sumnjivo"; "ideološka nebudnost"; "šire akciono jedinstvo"... uf. Kad god pomislite da vam nije jasno zašto je To naprosto moralo propasti, samo se setite tog strašnog, neljudskog jezika...), i vredi ne zaboraviti da cela ta stvar nipošto nije bila samo "načelne naravi": mnoge su se ljudske sudbine tu lomile, mnogim je ljudima savijana kičma da "osude" nešto o čemu ništa ne znaju, ili ako znaju, ne smeju da se javno slože sa sopstvenim mišljenjem, mnogi koji su istrajavali u ▸

"pogrešnom mišljenju" trpeli su konsekvence – recimo, kritičarke Dnevnika (Darinka Nikolić) i Radio Novog Sada šikanirane su i degradirane na niže, neprimerene poslove; da i ne govorimo da je Nikola Petrović, direktor dramskog centra SNP, prozivan kao "najodgovorniji za ideološku diverziju", preminuo ubrzo nakon cele fertutme, u pedesetoj godini života – a mnogima, bogme, nije bio nikakav problem da se javno brukaju tercirajući jednoj dirigovanoj histeriji i dobacujući poneku suvu grančicu za lomaču. Tako je to bilo tada, a kada su se prilike promenile, eh... Neki od njih, gle, u narednoj će dekadi postati mnogo glasnije "patriote" i nacionalisti od onih koje su, glede *Golubnjače*, optuživali baš za to zastranjenje sa Linije...

GLUMATANI RAJ: Predstavu, velim, nisam nažalost mogao da gledam, ali čitao sam dramu, takođe i zbirku pripovedaka kojoj je bila predložak: prvi put tada, u to vreme, drugi put nedavno, valjda prošle ili pretprošle godine, "sa ovom pameću". I, šta? Pa dobro, može vas, i sa sedamnaest i sa četrdeset i sedam godina, privatno mnogo više zanimati *Disciplina kičme* nego atavističko životarenje u nekoj dinarskoj selendri bogu iza leđa, ali ako se čita iole trezveno i pošteno, sine ira et studio, nešto se mora reći: *Golubnjača* je odlična pripovedačka zbirka, i solidan dramski tekst. Opora, trpka, teška i mučna – to da, ali i delo vrlo nadarenog i beskompromisnog pripovedača, onog koji ne pripoveda "da mu prođe vreme" nego zato što to mora. *Golubnjača* je zapravo priča o detinjstvu i odrastanju u uslovima u kojima nema ni traga bilo kakvoj idili (socijalističkoj, kapitalističkoj ili kojoj već) koju kičasto asociramo sa detinjstvom, nego je život poprilična muka i neprestano nanošenje i trpljenje nasilja, u beskrajno siromašnom, bezvodnom i surovom kršu, među ljudima vrlo skučenih vidika, čak "primitivnim" ako hoćete, ali zbog toga ništa manje ljudima, ništa manje sposobnim za ceo dijapazon ljudskih stanja, osećanja, ponašanja: od najbestijalnijih do najuzvišenijih. Pri čemu je onih prvih, ispada, mnogo više jer im nekako sve ide naruku... U takvom je okruženju sve puno patrijarhalne represije, prikrivene i potisnute seksualnosti koja se nema gde i na čemu "prirodno" isprazniti, sve je puno neke tmaste, jarke, "životinjske" fizičkosti življenja u najogoljenijem vidu. I nekog dubinskog (a)istorijskog beznađa, kojemu ni projektovani, od lokalnih podobnika beskrajno loše glumatani "komunistički raj" ne može ništa suštinski da ponudi i ništa suštinski da izmeni. Ti ljudi malo toga znaju, ali se utoliko čvršće i tvrdokornije drže onoga što misle da znaju o sebi i svetu; svoje predrasude gaje s velikom ljubavlju, svoju nemogućnost empatije s Drugačijim poimaju kao jedini mogući oblik i način ljudskog postojanja. Doduše, ništa bolje od toga ni od Drugih ne očekuju. U tome se, naravno, ne razlikuju od bilo koje druge zatvorene, izolovane, žestoko patrijarhalne ljudske zajednice. Nisu ti Radulovićevi Milokusi, ako ćemo pravo, ništa bitno drukčiji od Poskokove Drage Ante Tomića, samo su ispripovedani u bitno tamnijem, naturalističkom registru...

Autori *Golubnjače* o ovoj predstavi, danas

Jovan Radulović, pisac:

Posledice golubnjača

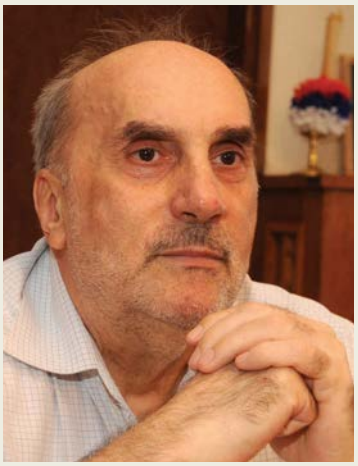

Foto: V.Danilov

"Rekao sam nedavno da bih voleo da nagrađivani i provokativni reditelj Oliver Frljić režira *Golubnjaču* u nekom zagrebačkom kazalištu. Nisam se šalio. Zaista mislim da je došlo vreme za to. Da je doslovno režira, da ne izostavi ni jednu jedinu reč."

"Šta bih to danas mogao reći o *Golubnjači* a da nisam već rekao u silnim intervjuima i nekim drugim tekstovima od 1982. godine do danas, a da se ne ponavljam?

Kao relativno mlad dramski pisac brutalno sam na startu zaustavljen, nikada više ništa moje nije igrano u pozorištu, iako sam napisao još dve drame, štampao ih kao knjige, i mnogi smatraju da nisu loše. Ali pozorišta nisu želela *sumnjivog pisca*. Kad je *Golubnjača* zabranjena u Novom Sadu, padale su veoma oštre reči, i od onih koji su je branili, i od onih koji su je napadali. Ja sam, uglavnom, ćutao. Neki od umetnika iz predstave *Golubnjača* zaklinjali su se da nikada više neće preći prag Srpskog narodnog pozorišta, vraćali ranije dobijene nagrade sa Sterijinog pozorja, a nakon godinu-dve dana vratili su se – glumili, režirali, ponovo primali nagrade. Jedini koji više nije prešao prag Srpskog narodnog pozorišta, a niti ga je ko zvao, je autor *Golubnjače*. Za ovih trideset godina – kako se Jugoslavija raspadala, vodili se ratovi, svako svakoga mrzeo i ubijao, izvukla bi se s vremena na vreme *Golubnjača* – kako je ta predstava sve to predvidela, a njen autor, poput Tarabića, bio zao prorok. Drskiji i bezobrazniji išli bi još dalje: sve zlo na ovim prostorima počelo je s *Golubnjačom*. U intervjuu, povodom izlaska moje nove knjige pripovedaka, rekao sam da bih voleo da nagrađivani i provokativni reditelj Oliver Frljić režira *Golubnjaču* u nekom zagrebačkom kazalištu. Nisam se šalio. Zaista mislim da je došlo vreme za to. Da je doslovno režira, da ne izostavi ni jednu jedinu reč. Naravno, pre toga gledaoci se moraju pomiriti s tim da su postojale istinske golubnjače, i da su, ne samo nakon dvadeset godina, kod potomaka žrtava, i te kako prisutne posledice golubnjača. O svemu tome govori moja drama. Ona nije kriva za breme koje joj je natovareno. Da li je tema moje drame mogla u to vreme *proći* u pozorištu, kod gledalaca? Mogla je i prolazila je u Novom Sadu (dok je nisu zabranili), u Beogradu, u Sloveniji (u Novoj Gorici, gde je proglašena za najbolju predstavu), u Ljubljani. *Golubnjaču* je trebalo pustiti da bude pozorišna predstava, da odživi svoj život, i ništa više. Nisam ja kriv što je *Golubnjača* čitana i gledana kao nagoveštaj buduće jugoslovenske krize.

Pozivam i preko nedeljnika 'Vreme' još uvek žive i politički agilne Žiku Berisavljevića i Dušana Popovića da se nakon trideset godina od premijere *Golubnjače* jave i kažu koji su im bili motivi i namere da proizvedu jedan od najbesmislenijih slučajeva u politici i kulturi ondašnje Jugoslavije."

Dejan Mijač, reditelj:

Mržnja u ljudima

"Predstava je govorila da postoji jedno selo u kome bratstvo-jedinstvo nije uspelo da pobedi. I to je tada smatrano opasnim. U predstavi je bio niz detalja koji su govorili o jednom, a bilo je shvaćeno da govore o nečem sasvim drugom, što mi nikako nije išlo u glavu. Sećam se da mi je tada jedan visoki vojvođanski političar besno rekao: ako je to tako, šta je onda Partija radila 40 godina"

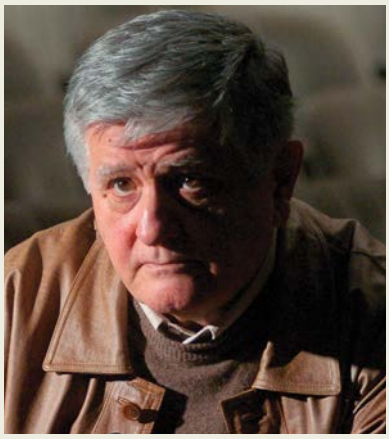

Foto: A. Anđić

"Jeste, ja sam inicirao da Jovan Radulović napiše dramu, smatrao sam da je zgodno da se od njegove proze napravi dramatizacija. Znao sam da je zbirka *Golubnjača* dobila tada važnu jugoslovensku književnu nagradu, 'Sedam sekretara SKOJ-a'. Nagrada se dodeljivala za širenje bratstva-jedinstva, što se docnije pokazalo kao ironija zbog svega što je predstava urađena po toj zbirci izazvala. Radulović do tada nije napisao nijedan dramski tekst – pisao je televizijske scenarije i dobri su bili, ali nije imao nijednu dramu. Zato sam pokušao da ga nagovorim da mu neko pomogne u pisanju, ali je odbio. Umeću sam – rekao je, i dobro je napisao.

Golubnjača se pojavila uoči tragičnih događaja pa je bilo nemoguće da ima nekog ko ne zna šta se iza brda valja. Ja, naravno, nisam mogao da pretpostavim šta će se sve iz toga desiti, ali da sam znao šta je u osnovi *Golubnjače* – znao sam. Sebe ne mogu da krijem kao da nisam bio tu. Bio sam, i to kao jedan od direktno odgovornih za tu predstavu.

Da li je predstava bila potrebna u ono vreme ili ne, na meni je bilo da prosudim. Ja, politički nepripremljen, pretpostavio sam da – jeste. Nije mi se sudilo nikome, hteo sam da uz pomoć pozorišta nešto kažem, da ukažem na ono što osećam da je opasno. Radeći je, nijednog trenutka nisam posumnjao da moram da progovorim o pojavi koja je nazvana nacionalizam. Tada nacionalizam nije bio ono što se docnije izrodilo iz njega, samo je ukazivao da može to da bude. Nije mi bila namera, sigurno nije, da se bavim nacionalnim pitanjem Srba i Hrvata. Na fonu tog pitanja moguće je izraziti antropološko pitanje o mržnji usađenoj u ljude, i ispričati kako ta mržnja traje i u šta se pretvara. Time sam hteo da se bavim na primeru Radulovićeve priče.

Predstava je govorila da postoji jedno selo u kome, duboko, iskonski, nije uspelo da pobedi bratstvo-jedinstvo. I to je tada smatrano opasnim. U predstavi je bio niz detalja koji su govorili o jednom, a bilo je shvaćeno da govore o nečem sasvim drugom, što mi nikako nije išlo u glavu. Sećam se da mi je tada jedan visoki vojvođanski političar besno rekao: ako je to tako, šta je onda Partija radila 40 godina? Ja sam mu odgovorio da ne znam šta je Partija radila, ali to jeste tako, i da bi bolje bilo da vidi gde je greška i da je ispravi.

Predstava je optužena da je namerno ubačena iz mračne srpske sredine u Vojvodinu da je zatruje. To što je naišla na gostoprimstvo s ove strane Save i Dunava doživljeno je kao da smo mi krivci, a u stvari nišanilo se u nešto drugo. Jedan je nišanio u drugog, a pojavio se treći: Vojvodina je nišanila u Stambolića, a pojavio se Milošević i uspeo da zakuva to što nije ni pripremao – jer on politički nije ni postojao u vreme *Golubnjače*. Stambolić je bio mudar čovek, i znao je s koje strane vetar duva. Da je ostao na vlasti, mi sigurno ne bismo imali istoriju kakvu imamo.

Gostovali smo i u Sloveniji. U Ljubljani je predstava imala tri izvođenja, i dobila prvu nagradu na internacionalnom festivalu u Novoj Gorici. I to je dolilo ulje na vatru. Slovenci su ozbiljno razmatrali predstavu. Uzeli su snimak probe, snimak s jednom kamerom koji sam tražio kako bih lakše radio (kasnije je taj snimak analiziran na sednicama CK pa sam ga nazvao špijunski), preveli su dramu, pa je posle svega organizovana i diskusija o predstavi. Njihovo 'Delo' je objavilo u posebnom dodatku tekst te diskusije.

Organizovali su i grupu speleologa koja se spustila u jamu Golubnjaču s kosturima. Slovenci su tome ozbiljno pristupili, vrlo trezveno i analitički. I pobegli iz tog ludila koje nije njihovo. Zaključili su da tu razuma više nema. Da je to mračni atavistički nacionalizam.

Predstava je bila takva kakva je bila, nisam stigao ni da je sagledam. Ukoliko je bila loša, nije ni mogla da izazove sve to što su rekli da je izazvala." ◂

Sonja Ćirić

Godine zbivanja same su najranije šezdesete (dakako da nije slučajno i bez značaja da je baš to vreme piščevog detinjstva), ratne su rane još vrlo duboke, "pola sela" poklale su ustaše, a susedno je selo, jebiga, hrvatsko... A između njih nalazi se jama Golubnjača, deci zatajivano stratište ustaških žrtava, mesto istovremeno privlačne i užasavajuće Misterije za neodraslog naratora i ostalu "poludivlju" decu koja su zapravo glavni pokretači ovih priča (a i drame), decu koja začarani krug nasilja i mržnje nastavljaju u novom obliku, kao da se drugačije ne može, kao da izlaza odatle nema. E sad, možemo mi teoretisati kako tog izlaza mora biti sa gledišta našeg *lepo vospitanog* humanizma & renesanse, i s tim bih se prvi složio, ali to ne mogu i nisu dužni tako da vide akteri Radulovićevog pripovedačkog i dramskog sveta; njihova je skučenost njihova autentičnost. Oni ne postoje zato da bi bili *politički korektni* i da bi "nam" se "dopadali". Nad njom se, otuda, valja ▸

zamisliti, pa i uplašiti, ali nema nikakvog smisla egzorcirati je.

ZAMENA TEZE: Radulović je mnogo bolji pripovedač nego dramatičar, otuda i drama *Golubnjača* ne doseže kvalitet svog proznog predloška, ali sve ono što se prevashodno drami stavljalo na teret (mnogo se čak pokušavalo da se "prljav" dramski komad veštački odvoji od "čistih" pripovedaka) monumentalna je zamena teze. *Golubnjača* je, naime, u oba svoja izdanja duboko uronjena u jedan mučan, tesan svet u kojem je nacionalna i verska netrpeljivost sastavni i podrazumevani deo egzistiranja, ali ona tu netrpeljivost ne slavi i ne perpetuira: ona je samo naturalistički, a umetnički gotovo besprekorno ogoljava, sa dozom brutalne neposrednosti kakva je u tim vremenima (rane osamdesete) bila gotovo nepojmljiva, otuda valjda i dolazi tolika "šokiranost" njome. I prikazuje je kao ključan konstitutivni element *muke življenja*. Pišući (odličan) esej o ovom Radulovićevom tekstu, Zoran je Gluščević dobro primetio da bi, sa stanovišta nekog klasičnog nacionalizma, pre "srpske patriote" trebalo da se osete uvređenim, jer su protagonisti *Golubnjače* (dakle, Srbi) mahom prikazani kao ljudska stvorenja puna mržnje i zlopamćenja, osvetoljubivosti i ostalih "nehrišćanskih" osobina... Ključna, katarzična scena komada upravo je ona u kojoj nasilni, neobuzdani srpski dečak Mićuka (i sam, dakako, žrtva druge vrste zlostavljanja) muči i maltretira Hrvata Škoravka terajući ga da kaže da je ustaša, što ovaj, plačući, uporno odbija. A Mićuki je takvo Škoravkovo "priznanje" potrebno baš zato da bi mržnja kojom je zatrovan dobila nekakav "zadovoljavajući" referentni okvir, da se ne bi ugušila u sopstvenoj grdobi... Ali, to ne uspeva, niti može uspeti. Ni u *Golubnjači*, ni bilo gde drugde.

Trideset je godina mnogo vremena, naročito kada preko vas protutnje ratovi i strašni zločini, raspad države i sistema koji je u terminalnoj fazi svoje autodestruktivne tupavosti proizveo "slučaj 'Golubnjača'". Lenjost uma je čudo, i mnogi stvarni i tobožnji "borci protiv nacionalizma" sa zakasnelom pameću reći da je, dođavola, ipak moralo biti nečega dubinski kvarnog u toj *Golubnjači*, i da mora da je od nje i njojzi sličnih "sve ovo počelo", pa je onda valjda retroaktivno nekako i u redu sve to što se njenim akterima dešavalo. Znam da bi nam svima tako bilo lakše i komfornije, ali – nije tako. Čak ni uprkos tome što je njen pisac docnije u životu, u osvit Zlih Vremena, i sam prihvatio neke postulate sveta o kojem je pisao, kao da je bio rešio da svojim progoniteljima naknadno da za pravo (pa je stigao da bude i ministar informisanja u vladi farsične i tragične RSK tvorevine). Ali, to ipak tako ne biva, bar ne sa književnošću. Nije retkost da delo bude superiornije od svog stvoritelja, pa je tako i *Golubnjača*, čitana danas, na koncu ispala mnogo mudrija od svog pisca. Bilo bi možda u nekom smislu bolje da je bilo drugačije, ali tako to ponekad biva u dobrih i darovitih pisaca, čiji ljudski i građanski format može, ali bogme i ne mora da bude dostojan njihovog talenta. Loši pisci su, naprotiv, uvek pametniji i bolji od svojih dela, ali od toga nema nikakve vajde ni za koga. ◂

Teofil Pančić

Nova klasika

Pod sloganom "Opsada Beograda" na ovogodišnjem BEMUS-u održaće se petnaest koncerata nove i stare klasične muzike

OVOGODIŠNJI BEMUS BI se mogao opisati sledećom rečenicom: 15 koncerata različitih žanrova s vrhunskim umetnicima, koju će od 11. do 20. oktobra izvršiti muzičku "Opsadu Beograda", kako glasi slogan pod kojim se 44. Beogradske muzičke svečanosti održavaju. Ovaj slogan je izabran po naslovu istoimene opere Stivena Storaćea premijerno izvedene u Londonu 1791. godine, čiju je realizaciju BEMUS planirao za ovo svoje izdanje, uz pomoć Teatra i Opere "Madlenianum". Saradnja nije ostvarena, ali je slogan ipak zadržan zato što asocira na zaposedanje Beograda muzikom, kako je objasnio Boško Radojković, v.d. direktora "Jugokoncerta", producenta BEMUS-a. Koncerti ovogodišnjeg Bemusa održaće se, kao i do sada, u Dvorani Kolarčeve zadužbine i u Sava centru, ali i u Kulturnom centru Beograda, Domu omladine, Bitef teatru, pozorištu Atelje 212 i u Skupštini grada. Ovu "Opsadu Beograda" počinje i završava maestro Bojan Sudić pozdravnim govorom, odnosno koncertom Simfonijskog orkestra RTS-a.

NOVA MUZIKA: Aduti Zorana Erića, umetničkog direktora Bemusa (kompozitor i profesor Fakulteta muzičkih umetnosti u Beogradu) kojima namerava da obogati muzički život grada su mnogi: atraktivni muzičari, premijere, neklasična izvođenja... Najatraktivniji od njih je svakako slavni Pako de Lusija, sinonim za flamenko gitaru, koji će nastupiti sa bendom i flamenko plesačem. Očekuje se da će veliko interesovanje biti i za francuski vokalno-instrumentalni sastav "Les arts florisants" (na slici) , jedan od najpoznatijih ansambala za ranu muziku u Evropi i svetu, zato što će, između ostalog, izvesti i komplikovani oratorijum *Cecilija*. Neubičajeno za BEMUS biće i plesni performans *M. – solo za tri uma (dijalozi sa Marselom Prustom)* Miloša Sofrenovića u kome su spojeni sećanja, pokret i monolog.

BEMUS je za ovogodišnje izdanje naručio dve kompozicije, od Srđana Hofmana i njegovog studenta Ivana Brkljačića. Kompozicija Srđana Hofmana *Ogledalo – refleksija za trio i kamerni gudački ansambl*, napisana je na tekst verbo-voko-vizuelnog dela *Reflections* Dejvida Tejlora i nekoliko stihova iz pesme *Ogledalo* Silvije Plat. Izvođači Hofmanove refleksije su Gudači sv. Đorđa i Ansambl za novu muziku "Gradilište". Ivan Brkljačić je trenutno na trećoj godini doktorskih studija u klasi Srđana Hofmana, a postdiplomske studije je završio u klasi Zorana Erića. Njegovu kompoziciju *Veliki kazan* izvode perkusionisti "Music masters on air / MusMA" . Inspirisana je autorovom idejom da je Dunav kod Velikog kazana najbrži put Srbije u Evropu. U *Velikom kazanu* će se čuti i fragmenti Devete Betovenove simfonije, zvanične himne Evrope, a broj udaraljki u ovoj kompoziciji analogan je trenutnom broju država članica Evropske unije.

BEZ GRANICA: Izbor Zorana Erića da pozove kompozitorke Anu Mihajlović i Anu Sokolović i pijanistu Aleksandra Madžara na ovogodišnji festival moguće je tumačiti kao poruku da su naši umetnici afirmisani u inostranstvu dobrodošli na BEMUS-u, kao i da je BEMUS mesto na kome se treba pohvaliti njihovim uspesima. Naime, Ana Mihajlović je Beograđanka, diplomirala je kompoziciju na FMU u klasi profesora Zorana Erića, živi u Holandiji, a njene kompozicije su izvođene i nagrađivane na inostranim festivalima. Izvođenje njene *Sujeverne minijature* na BEMUS-u je beogradska "prva repriza": kompozicija je naručena za 4. Prolećnu klavirsku feštu održanu ovog marta, kad je i premijerno izvedena. Srpska premijera, kako je objašnjeno u BEMUS-ovom programu, jeste *Svadba*, opera Ane Sokolović za šest ženskih glasova *a cappella*. Ana Sokolović je Beograđanka, diplomirala je kompoziciju na FMU u klasi profesora Zorana Erića i Dušana Radića, živi u Montrealu u Kanadi, ima mnoge tamošnje nagrade, a kanadski parlament proglasio ju je nacionalnim blagom Kvebeka. Aleksandar Madžar, Beograđanin, profesor na Kraljevskom flamanskom konzervatorijumu u Briselu, redovno nastupa u Evropi i često u Beogradu – za BEMUS je odabrao da svira svih šest Bahovih partita za klavir, što je svojevrsni kuriozitet.

Najmoćniji među Erićevim adutima je "Orkestar bez granica" kojim diriguje Premil Petrović: njegovi članovi su najbolji muzičari bivše Jugoslavije (svih devet violinista, na primer, su koncertmajstori u svojim sredinama), pa je razumljivo zašto njihovim koncertom počinje BEMUS-ova opsada Beograda. Birani su audicijom, od Prištine do Ljubljane (vidi "Vreme" 1083) sa željom da se, kako objašnjavaju, "oformi regionalni profesionalni simfonijski orkestar i da se kreira projekat koji poziva na novu vrstu komunikacije, dekonstrukciju stereotipa, prevazilaženje nacionalizma, rasizma, ksenofobije, homofobije, krvavog nasleđa iz prošlosti, kroz afirmaciju kulturnih vrednosti koje su u potpunom rasulu u ovdašnjim tranzicionim društvima". ◂

Sonja Ćirić

Intervju: Bojan Sudić, dirigent

Sudoku ozbiljne muzike

“Savremena klasična muzika, posle mnogih, umalo kobnih eksperimenata poslednjih nekoliko decenija tokom kojih je gubila sopstvene osnovne gradivne elemente – melodiju, harmoniju i ritam, našla se otuđena kako od publike tako i od muzičara-izvođača. Ipak, primetan je pozitivan pomak ‘unazad’ – ka komunikativnosti. Čini se da je doba kompozitorskih revolucionara, koji su koncipirali svoj sistem na uništavanju svega što mu je prethodilo, iza nas”

Beogradske muzičke svečanosti u četvrtak 11. oktobra otvara maestro Bojan Sudić pozdravnim govorom, ali ga i zatvara 20. oktobra koncertom Simfonijskog orkestra Radio-televizije Srbije kojim diriguje poslednje dve decenije.

Bojan Sudić je šef-dirigent i umetnički direktor ansambla Muzičke produkcije RTS-a i profesor dirigovanja Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu. Prvi celovečerni koncert dirigovao je sa devetnaest godina. Na 41. Jugoslovenskom takmičenju muzičkih umetnika 1989. u Zagrebu dobio je Prvu nagradu u disciplini dirigovanja koja je tada, zbog njega, ustanovljena prvi put u istoriji tog takmičenja. Dirigovao je poznatim orkestrima u Rusiji, Nemačkoj, Grčkoj, Belgiji, Švedskoj, Finskoj, Danskoj, Bugarskoj, Portugalu, Brazilu i Kini. Kritičari ga smatraju prirodnim talentom i dirigentom koji “vaja muziku”. Poslednjih 20 godina Sudić je stalni dirigent Hora i Simfonijskog orkestra RTS-a. Raspon repertoara ovog ansambla obuhvata dela od Palestine i Monteverdija do Stravinskog i Pulenka. Pod njegovim vođstvom premijerno su izvedene desetine horskih, simfonijskih i vokalno-simfonijskih dela savremenih autora, ali i prva izvođenja i prvi snimci značajnih dela srpske baštine.

Za koncert kojim je početkom oktobra proslavljen 75. rođendan Simfonijskog orkestra, Bojan Sudić je odabrao Sedmu simfoniju Dmitrija Šostakoviča, *Lenjingradsku*, koja je premijerno izvedena 1942. godine u gradu pod opsadom. S publikom BEMUS-a Simfonijski orkestar RTS-a će proslaviti rođendan uz *Iberiju* Kloda Debisija, *Koncert za orkestar* Bele Bartoka i *Sujevernu minijaturu* Ane Mihajlović, a sve, naravno, pod dirigentskom upravom Bojana Sudića.

“VREME”: Vi i Simfonijski orkestar RTS-a ste završnica ovogodišnjeg BEMUS-a. Odlučili ste se za savremene domaće snage i inostrane klasike. Zašto ste odabrali baš ovakvu strategiju za kraj BEMUS-ovog pohoda na našu svakodnevicu?

BOJAN SUĐIĆ: Naš program, kojim zatvaramo i ovogodišnji BEMUS, težio je da ispuni nekoliko uslova: da obeleži godišnjicu Debisijevog rođenja, da promoviše domaće delo, omogući orkestru novu potvrdu visokog kvaliteta, vodeći pre svega računa o veoma osetljivom “slaganju” kompozicija – što je možda i najdelikatniji deo svake programacije. Ukoliko se na istom programu nalaze sjajne kompozicije koje su stilski nekompatibilne, dobija se bućkuriš, što se danas često dešava zbog nedostatka odnegovanog ukusa. Mislim da našim ovogodišnjim programom, nastalim u saradnji sa selektorom Zoranom Erićem, možemo da budemo veoma zadovoljni. Mihajlović–Debisi–Bartok je program koji zahteva veliku rafiniranost, kako izvođača tako i publike.

Smatra se da ste među retkima koji afirmišu savremenu muziku. Kako je ocenjujete? Da li današnji kompozitori mogu da parirаju našim klasicima?

Savremena klasična muzika, posle mnogih, umalo kobnih eksperimenata poslednjih nekoliko decenija tokom kojih je gubila sopstvene osnovne gradivne elemente – melodiju, harmoniju i ritam, našla se otuđena kako od publike tako i od muzičara-izvođača. Ipak, primetan je pozitivan pomak “unazad” – ka komunikativnosti, koja je sve prisutnija u “novokomponovanim” delima (bez pežorativnog značenja). Čini se da je doba kompozitorskih revolucionara, koji su koncipirali svoj sistem na uništavanju svega što mu je prethodilo, iza nas. Vraćamo se upoznavanju i korišćenju kompozicionih postupaka slavnih kompozitora iz prošlosti, što ne znači da nova dela ne mogu imati izraženu originalnost. U svetu, a i kod nas, je već par decenija primetan talas slušljive, čak i dopadljive savremene muzike, nastale kao posledica vapaja izvođača kompozitorima, koji sam i lično čuo na evropskom simpozijumu pre desetak godina: “Molimo vas, pomozite nam, ne pišite toliko đubreta, niko to ne želi da sluša.” Naravno, dopadljivo ne znači i dobro, ali takođe ne mora da znači ni loše.

Koje vaše kriterijume mora da zadovolji savremeno delo pre nego što ga postavite na repertoar Simfonijskog orkestra?

Savremeno delo mora da bude pre svega profesionalno urađeno, po zanatskim standardima esnafa. Sve ostalo se ocenjuje sudom vremena.

Muzika Gorana Bregovića, s kojim ste sarađivali, danas je cenjena u svetu i u klasičarskim krugovima. U Srbiji, osim retkih slučajeva (predlog Aleksandra Mandića da Bregović zbog svojih zasluga postane član

Foto: A. Anđić

SANU) u njemu vidimo uglavnom kompozitora popularnih pesama. Šta mislite o njegovoj muzici?

Slabljenje uticaja i uloge savremene klasične muzike u svetu poklapa se sa rađanjem i jačanjem pop(ularne) muzike i kulture za neke nove konzumente, od kojih se nije tražila edukovanost, već čisto uživanje u konzumaciji. Čak se i tradicionalno klasična publika okretala popu, bivajući odgurnuta neslušljivim eksperimentima na području klasike. Danas smo svedoci čestog preplitanja žanrova, a klasika i pop stoje na dva kraja, slično aristokratiji i buržoaziji nekad. Pop muzici imponuju aristokratsko držanje i tradicija klasike, dok su klasici neophodni publika i tržište pop kulture, tako da se iz zajedničkog interesovanja rađaju i interesantni rezultati koji se ne mogu strogo klasifikovati, kao što je to slučaj i sa muzikom Gorana Bregovića. Njegov nepogrešivi instinkt hit mejkera obogaćen je živim interesovanjem za klasiku, i to upravo za savremeni izraz koji je usvojio i primenio u kompozicijama klasičnog zvuka. Međutim, strogo gledano, za klasičnog kompozitora je neophodno i značajno formalno obrazovanje. Saradnja s njim je bila veoma inspirativna, a njegov talenat i rad sa mnogim mojim kolegama, kao što je naš akademik Isidora Žebeljan, omogućili su mu stvaranje dela koja su izvodili svetski renomirani klasični ansambli. Drago mi je da i dalje nađe vremena da posluša neki od koncerata kojim dirigujem.

Program prošlogodišnjeg i ovogodišnjeg BEMUS-a nije nastavio dotadašnjom stazom kojom dominira klasična muzička forma. Kako ocenjujete tu promenu? Da li i vi mislite da "BEMUS silazi u narod", da postaje prihvatljiv i muzičkim analfabetama?

BEMUS mora da prati duh vremena, kao što to čine i drugi festivali u svetu. Danas je ohola nedodirljivost nekadašnjih najvećih solista i ansambala gotovo iskorenjena, svi se trude da "regrutuju" neku novu muzičku publiku koja će se postepeno edukovati i usvajati sve komplikovanije kompozicije. Zato se i pribegava mešovitim programima, u okviru jedne sezone ansambla ili u okviru festivala. Tu ne podrazumevam usko profilisane festivale ili ansamble, koji imaju i specifičnu publiku. S obzirom da je BEMUS najveći muzički festival u sredini koja ne može da se pohvali prevelikim konzumiranjem kulturnih sadržaja prosečnog građanina/građanke, time je naglašenija neophodnost borbe za svakog novog slušaoca, kroz različite kvalitetne i atraktivne sadržaje.

Šostakovičeva simfonija *Lenjingradska*, koju ste izabrali za rođendanski koncert Simfonijskog orkestra RTS-a, ima simboličko značenje. Šta ona poručuje današnjoj publici?

Bilo je dirljivo koliko su svi u sali bili "prodrmani" tokom i po završetku *Lenjingradske* simfonije. Kako brojna publika tako i izvođači, iskusni profesionalci. Svedoči to o vanvremenosti ovog dela, nastalog pre sedamdesetak godina, a tako živog i aktuelnog dan-danas. Bez obzira što je ovo delo nastalo za vreme opsade Lenjingrada i programski bilo vezano za borbu protiv nacista, ono donosi daleko složenije emotivno-misaone slojeve. Rizikujući banalizaciju, mogao bih da u najkraćem uporedim sadržaj sa Njegoševim "svijet je ovaj tiran tiraninu, a kamoli duši blagorodnoj"... Ova simfonija svakako ne ide u red popularnih i poznatih, u Beogradu se nije čula četiri decenije, Šostakovič svakako nije lak i dopadljiv u izrazu, pa ipak, u Sava centru je bilo 3500 slušalaca na koje je simfonija izuzetno delovala, čak preko svakog mog očekivanja. Dakle, i dalje imamo brojnu publiku željnu ozbiljnog umetničkog iskaza, i pored toga što nas pojedoše rijaliti programi.

Kako birate repertoar? Da li vodite računa o sklonostima muzičara i afinitetima publike?

Sezona jednog ansambla jeste svojevrstan "sudoku", gde je svaki element veoma bitan. Svakako da se mora voditi računa i o publici i o muzičarima u orkestru, domaćim kompozitorima, gostujućim solistima i dirigentima, širenju repertoara i pravilnom razvoju orkestra... Želim svaki put sezonu sličnu onima iz najrazvijenijih muzičkih centara, a čitav budžet nam ne doseže ni do njihovog troška za reprezentaciju. U odnosu na te "materijalne" dokaze, sve što postižemo je podvig.

Da li naši orkestri programima koje izvode slede trendove iz sveta? Šta se svira po svetu?

Naglasiću da se današnji orkestri RTV centara u svetu po programu, broju koncerata i kvalitetu muziciranja često veoma malo, ili nimalo, ne razlikuju od filharmonija u istom gradu. Pokazalo se da programska odrednica ka isključivom izvođenju i snimanju savremenih kompozicija nije davala prave rezultate, jer je za kvalitet i motivaciju muzičara, te pravilan razvoj orkestra neophodno sviranje širokog repertoara i često nastupanje pred publikom. Time se podiže kvalitet izvođenja i savremene (domaće) muzike, koja svakako mora zauzimati odgovarajuće mesto u programima RTV orkestara, ali i filharmonija. ►

Da li ste odustali od projekta "Muzičke univerzijade"?

Projekat "Muzičke univerzijade" sam pokrenuo pre tri godine, sa namerom da se na pripremi i izvođenju jednog grandioznog dela kod nas okupe oko hiljadu mladih muzičara iz čitave Evrope. Projekat je bio snažno podržan i od nekolicine ambasada, međutim bez podrške naše države taj projekat nije bio moguć. Ideja se ipak realizovala u varijaciji, tako što su naši brojni ansambli, pre svega RTS i FMU, uz goste, izveli Malerovu 8. simfoniju sa 600 izvođača na sceni. Ostaje da prava "Muzička univerzijada" sačeka neka povoljnija vremena.

Kaže se da dirigent i šef države imaju isti posao: nastoje da ljudima nametnu svoju ideju i da ih u njoj objedine. S obzirom da je popularnost Simfonijskog orkestra RTS-a vidno porasla otkako vi držite dirigentsku palicu, može se zaključiti da ste dobar vođa. Kako biste opisali svoj rad s ovim orkestrom? Koje su njegove vrline a koje mane? Da li vam uslovi u kojima radite omogućavaju uzlaznu liniju?

Simfonijski orkestar RTS-a je, posle niza godina kontinuiranog podizanja kvaliteta i zahtevnih programa, došao do veoma respektabilnog nivoa. Velika plejada odličnih muzičara svira u tom orkestru, a mnogi od njih su upravo sada u svom zenitu. Gostujući dirigenti i solisti primećuju veliki napredak kada god ponovo dođu. Orkestar je od vlade dobio pre pet godina i značajnu donaciju za nove instrumente, tako da su elementi za dalji kvalitativni rast – tu. Ali! Veliki problemi su takođe deo naše svakodnevice, a na dugačkom spisku se naročito izdvaja duplo manja plata u odnosu na ostale kolege po ansamblima finansiranim od strane Ministarstva za kulturu. Time se vrši prinudno pretakanje muzičara koji odlaze, dok je njihova mesta veoma teško popuniti. Sadašnja teška ekonomska situacija ne pomaže u rešavanju problema, tim pre što se i RTS kao veliki sistem nalazi u veoma nezavidnoj finansijskoj situaciji.

Šta ćete nam svirati ove sezone?

Ova sezona, pored dva udarna nastupa na samom početku, doneće i niz, verujem, interesantnih koncerata za publiku, premijernih izvođenja i klasika. U štampariji je kompletna sezona čitave Muzičke produkcije RTS-a, koja objedinjuje sedam ansambala. Takođe, u ovoj jubilarnoj sezoni očekujemo i promociju CD-a *Ohridske legende* Stevana Hristića, dragulja srpske muzike koji treba da poseduje svaki ljubitelj klasike u Srbiji. ◂

Sonja Ćirić

▸ tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Preljubnici

U Srbiji je ponovo nemoguće povući jasnu liniju razgraničenja između TV fikcije i realnosti. Taj virtuelni skok se događa gotovo neprimetno, kao kada vam auto poskoči pri susretu sa nesaniranom udarnom rupom na beogradskim ulicama.

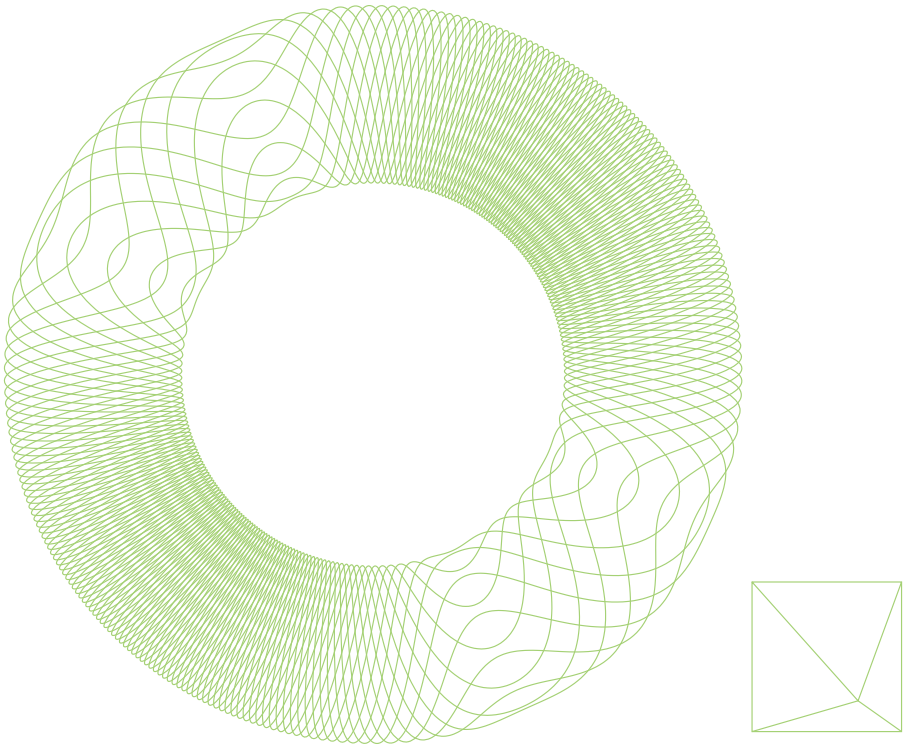
Opisaću vam dakle svoj bliski susret prve vrste.

Protekle nedelje, na Televiziji Pink sam zapazio popodnevni serijal "Preljubnici". Uz pomoć detektivske agencije, Karamela i ex Aska Suzana Perović prate, snimaju i hvataju na delu ovdašnje švalere i švalerke. U Americi se serijal zove "Cheaters" i pripada kvazidokumentarnom žanru. U svakoj epizodi vidimo dva "slučaja" koji počinju sumnjom a završavaju se suočavanjem, svađom i obezbeđenjem koje razdvaja razjarene tačke ljubavnih trouglova. Ludilo dostojno TV Pinka, bez sumnje, ali takođe i BN televizije koja prenosi i verovatno koproducira ovaj cirkus. Meni je privukla pažnju dramaturgija koja se koristi ovdašnjim slučajevima i daje detalje zbog kojih priča dobija na autentičnosti. Recimo, u jednoj priči supruga (viša medicinska sestra) proverava svog muža, lekara koji se švaleriše, ali saznajemo da "oni rade na Klinici ali i u privatnoj ordinaciji". Tokom svađe saznajemo da je supruga sređivala polaganje ispita kod izvesnog "Profesora Ristića", saznajemo šta je seksi, na šta se doktoru da izvinite diže, a na šta ne. Ukratko, "Preljubnici" su domaći zadatak iz ovdašnjeg preseka mentaliteta, načina života i sistema vrednosti. Ova potreba da se viri kroz ključaonicu – ova TV skoptofilija, siguran je pogodak. Posebno mi je neverovatna uloga Karamele i Perovićke, prvo na tajnom zadatku, a zatim kao mirovni posrednici. Smehotresna je njihova gluma u pokušaju da objasne preljubu i tu pred kamerama reše jednačinu bračnog trougla. U "slučajevima" su se pojavili – perverzni pobratim, posesivna svekrva koja se bavi crnom magijom, sve sami biseri. Neki se pomire, neki rasture, kobajagi stvaran život, a jesen je ionako po pričama advokata sezona svadbi ali i razvoda. Legenda kaže da posle odmora parovi prave sudbonosne korake. Oni što su se lepo proveli uzimaju se, a oni što su se posvađali na godišnjem, jer nemaju više šta da kažu jedno drugom, oni se rasturaju. Što reče jedan deda, kad svi plaču pop i advokat pevaju!

Bez obzira na količinu ludila, ovo ne bi bila tema TV manijaka da se istog dana, istog sata, na "Preljubnike" nisu nadovezale vesti. To bi onda bio kobajagi prelaz na stvaran život. Međutim, već na početku vesti sam gledao prilog iz Specijalnog suda gde su se suočili Miloš Simović i Sretko Kalinić. Verovali ili ne, čim su se videli, situacija je postala nalik na "Preljubnike". Kunu se u decu, optužuju jedan drugog da je "roknuo" kolegu iz Klana i što je najčudnije – vređaju žene nazivajući ih "ološem". Pošto u sudu nema snimanja, čuli smo dramatizaciju dijaloga, začinjenih psovkama i uvredama. Što bi "Preljubnici" rekli, nema tu pomirenja među pobratimima. Ako je ona teorija tačna – Simović i Kalinić su u Zagrebu došli u sukob oko para i izvesne ženske osobe. Porodična rasprava se tamo završila pucnjavom i ranjavanjem, ko u filmu.

Onda je jedna slika progovorila više od hiljadu reči. Dok suđenje i čašćenje traje, videli smo kako izgleda situacija iz staklene pregrade gde dolazi publika. Zamislite sliku – desetak mladih žena koje stoje zalepljene za staklo i prate svaku izgovorenu reč! Pretpostavljam da su to žene, devojke, sestre, partnerke ili generalno rečeno "zainteresovane osobe ženskog pola". Pretpostavljam takođe da je iz Klana ostala pozamašna količina para i ostalih vrednosti za koje postoji interes. "Preljubnici" su se preselili sa Pinka u Specijalni sud tako da ljubav zaista piše romane, samo ponekad ti ljubavni romani u Srbiji liče na krimiće o organizovanom kriminalu.

Ako se ovaj trend nastavi, odnosno ako se Preljuba dokaže kao vrhovni motiv na ovim prostorima, plašim se da ćemo otkriti uticaj seksualnog nagona na ekonomiju, politiku, evropske integracije, nestašicu ulja i ko zna šta još! Što se mene tiče, možda ću ipak radije da živim u slatkom neznanju ko koga da izvinite i zašto! ◂

ГУД ЛАЈФ / GOOD LIFE

FIZIČKI NARATIVI I PROSTORNE IMAGINACIJE
PHYSICAL NARRATIVES AND SPATIAL IMAGINATIONS

53. OKTOBARSKI SALON / THE 53RD OCTOBER SALON

22/09 – 04/11/2012

Bivša zgrada Geozavoda · Karađorđeva 48
od 12 do 20 časova

UZ PODRŠKU PRAVOSUDNE AKADEMIJE, ZAŠTITNIKA GRAĐANA
I POVERENIKA ZA INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA I ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI

Lokalni izbori u BiH: Republika Srpska

Da li je car go

Rezultati proteklih lokalnih izbora u Republici Srpskoj srušili su mit o nepobedivosti Saveza nezavisnih socijaldemokrata Milorada Dodika

Za "Vreme" iz Banjaluke

Ni uključivanje samog predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika u izbornu kampanju u većini opština nije znatnije pomoglo njegovom Savezu nezavisnih socijaldemokrata (SNSD. Izborni rezultati su prema lideru Srpske demokratske stranke Mladenu Bosiću pokazali da se u Republici Srpskoj desio "politički zemljotres", izražen u zaokretu birača. Prema onima naklonjenijima politici vladajućeg SNSD-a, "SNSD i lider te stranke Milorad Dodik, ipak, ostaju ključni faktor u Republici Srpskoj, iako su protekli lokalni izbori pokazali da više neće biti tako dominantni". Brojni politički akteri, svaki za sebe, u moru brojki, pronašli su one koje potvrđuju da su upravo oni najveći pobjednici lokalnih izbora, dok pak za neke treće nema izbornog pobjednika.

Od 2008. godine SNSD je vladao u 41 opštini, od kojih je imao i tri načelnika u opštinama u Federaciji BiH, da bi četiri godine kasnije taj broj pao na 18 načelničkih odnosno gradonačelničkih funkcija. Srpska demokratska stranka (SDS) očekivala je da zadrži 17 načelničkih pozicija osvojenih na izborima prije četiri godine. U vreme pisanja ovog teksta na osnovu nepotpunih izbornih rezultata Centralne izborne komisije taj broj je svakako povećala na 25 opština i zapravo je najveći dobitnik lokalnih izbora u Republici Srpskoj.

Prema tvrdnjama samog SDS-a i njihove izborne komisiji pripalo im je "31 načelničko mjesto od ukupno 62 opštine, te još devet načelnika koje je SDS podržao u saradnji s drugim strankama. To znači da je SDS dobio 40 od 62 općine." U Foči je pobijedio zajednički kandidat SNSD-a i SDS-a. Takođe, prema nepotpunim i nezvaničnim izbornim rezultatima, SNSD je osvojio najviše odborničkih mandata u 25 lokalnih zajednica u Republici Srpskoj, dok je Srpskoj demokratskoj stranci pripalo najviše mjesta u 19 opština.

BANJALUKA: U najvećem gradu Republike Srpske, Banjaluci, Dodikov SNSD osvojio je mjesto gradonačelnika, što za ovu stranku nije čudo s obzirom da "su toliko uradili za ovaj grad koji su zatekli kao palanku da narednih 20 godina ne moraju ništa da rade, a da će dalje pobjeđivati na izborima". Protiv njihovog kandidata moralo se ujedinjavati nekoliko stranaka.

Socijaldemokrate su ipak u ovom gradu izgubile oko 11 odsto glasova u odnosu na prethodne lokalne izbore, tj. dobile su desetak hiljada glasova manje. Međutim, u poređenju sa proteklim opštim izborima prije dvije godine taj gubitak iznosi i oko 20.000 glasova. Zanimljivo je da se SDS u Banjaluku vratio "na velika vrata". Nekada tek šesta politička snaga u opštinskoj skupštini, na ovim izborima je odmah iza SNSD-a sa rekordnih deset odsto.

Izgubljene su i načelničke fotelje u nekim opštinama, koje su vrijedile za tradicionalna uporišta Dodikove stranke, kao Gradiška, Srbac, Trebinje, iako je u njima ova stranka osvojila najviše odborničkih mandata.

MNOGO HTELI: Da je Savez nezavisnih socijaldemokrata Milorad Dodik očekivao mnogo svjedoči i izjava njegovog sekretara Rajka Vasića neposredno uoči izbora: "Očekujemo da poslije ovih lokalnih izbora imamo 45 načelnika. SNSD ne očekuje samo da potvrdi sadašnji rezultat nego očekujemo da dobijemo više i načelnika i odbornika nego što imamo sada. Taj optimizam temeljimo na brojkama o posjećenosti naših predizbornih skupova, našoj organizaciji i broju članova stranke. Samo u Banjaluci je održano petnaest velikih tribina na kojima je bilo tri do tri i po hiljade ljudi. Imamo 160.000 članova u centralnoj bazi članstva SNSD-a. Mi se držimo pravila da je jedno mjesto načelnika jednako poslaniku u Narodnoj skupštini Republike Srpske." Držeći se tog pravila, SNSD bi prema trenutno osvojenim načelničkim pozicijama, hipotetički, lako mogao

MALA POMOĆ PREDSEDNIKA: Lokalni izbori u BiH

Foto: REUTERS

sjediti i u opozicionim klupama u republičkom parlamentu.

Izborni fijasko jedne od najmoćnijih političkih stranaka u Bosni i Hercegovini u prvi mah pravdan je time što su, prema izjavama nekih stranačkih prvaka, oni inteligentniji i obrazovaniji glasali za njih, dok svi ostali manje inteligentni za ostale. U izbornoj noći i sam Dodik je bio zadovoljan izbornim rezultatom, ne nalazeći razloga za nezadovoljstvo izbornim rezultatima: "Dobili smo neke opštine, neke smo izgubili. Imat ćemo smanjen broj načelnika, a strateški je bilo važno da zadržimo Banjaluku, što je definitivno tačno da je urađeno. SNSD je imao ambiciju da osvoji Bijeljinu i neke druge opštine, ali u tome nije uspio."

"SNSD je bio izložen negativnoj kampanji od svih partnera koji su sudjelovali i smatramo da je ostvario dobar rezultat i to će se posebno pokazati kroz izbor odbornika", rekao je Dodik, naglašavajući kako "SNSD nema nijednog razloga da bude nezadovoljan. Nismo ostvarili pobjede gdje smo očekivali, kao na primjer u Srpcu, i iznenađeni smo porazom koji smo tamo ostvarili, ali taj poraz nije dramatičan."

To početno zadovoljstvo sutradan je preraslo u najave mogućih čistki i "provjetravanja" unutar stranke. Istovremeno je Milorad Dodik, podvlačeći kako je politika SNSD-a "najispravnija i dugoročno jedino održiva za Republiku Srpsku", rekao kako je ubijeđen da "SNSD ostaje jedina politička snaga sposobna da očuva Srpsku i njenu poziciju i izgradi Republiku kao samoodrživu i uspješnu zajednicu", kao i da je svjestan poruke koju su im građani poslali na ovim izborima.

"Neću iznevjeriti ni sebe ni građane Srpske niti ću dopustiti da bilo ko i bilo šta uništi i poništi sve ono dobro što smo zajedno ostvarili. U narednim danima bićete svjedoci krupnih promjena i rezova, vidjet ćete da smo čuli i da ćemo poslušati šta nam je narod poručio", rekao je Dodik. On je naglasio kako je ova stranka mnogima trebalo još ranije da se zahvali, ali sad je to ionako uradio narod. Za mnoge je ovo nagovještaj čak i određenih personalnih smjena u Vladi Republike Srpske, a prije svega u pojedinim opštinskim odborima najjače stranke u RS.

JELENA KARLEUŠA I CRVENKAPA: Sem ovih jasnih političkih poruka, građani su poslali i neke druge, sasvim drugačije i simboličnije, poput one da "večeras nema Lare (lik iz sapunice) na TV-u, otišla je na izbore". Na glasačkim listićima su se našli i Ivo Andrić: "Dođu tako vremena, kada pametan zašuti, budala progovori, a fukara se obogati", kao i citat iz Platonove *Države:* "Nevolje za čovječanstvo neće prestati sve dok poštovaoci mudrosti ne dođu na vlast ili poštovaoci moći ne postanu mudri."

Građani BiH na proteklim izborima nisu glasali samo za političke subjekte, već i za trulu kobilu, Tvrtka Kotromanića, Jelenu Karleušu, te likove iz crtanih filmova i bajki. I Crvenkapa je zabilježila jedan glas, uz napomenu, da se "vlast izgubila u šumi baš poput nje".

Referendumska izlaznost u pojedinim opštinama na istoku Republike Srpske pokazala je da su građani glasali protiv aktuelne vlasti u ovom entitetu, a ne toliko za programe i vizije koje su im ponudile opozicione partije. Na izborima je zabilježen i veliki postotak nevažećih listića, te je Centralna izborna komisija obećala da će se pozabaviti i ovim slučajem. Na nivou cijele države takvih listića je 5,5 odsto, a najveći postotak zabilježen je u Neumu – čak 25 odsto.

U brojnim analizama koje su se pojavile naglašava se kako je glasačima u Republici Srpskoj dosta estrade, nacionalne priče, pjesme, hljeba i igara, iako su masovno učestvovali u opštenarodnom veselju, te da traže konkretna rješenja teškog socijalnog stanja. Jer, dok mnogi uglavnom gladuju, pojedini funkcioneri sliječu helikopterima na kavicu. Taj socijalni jaz najviše je zasmetao mladim ljudima, koji su se na ove izbore odazvali u nešto većem broju nego do sada.

SUČELJAVANJE SA STVARNOŠĆU: Sve glasnije su javne poruke da je "krajnje vrijeme da SNSD stranku očisti od tajkuna i pojedinaca koji su ozbiljno narušili njen ugled". I ovi izbori su pokazali kako je pojedinim političkim strankama veoma teško priznati poraz, dok njihove pristalice traže bilo koji statistički podatak kojim bi umanjili snagu i značaj pada svojih miljenika.

Zanimljivo je, međutim, da su se odmah u izbornoj noći nakon saopštavanja prvih izbornih rezultata, odjednom mnogi usudili progovoriti o slabostima SNSD-a i njihove politike, o čemu su mudro godinama ćutali, pa i podržavali je. Za one druge car i dalje nije go.

Jedno je ipak sigurno: partije će nakon ovih izbora morati da počnu ozbiljnije da doživljavaju građane, da manje potcjenjuju glasače, bez obzira na "inteligenciju" istih, unatoč činjenici da su i na ovim lokalnim izborima generalno uzevši pobijedile nacionalne stranke – Srpska demokratska stranka, Stranka demokratske akcije i Hrvatska demokratska zajednica. Baš kao i prije dvadeset godina. ◂

Tanja Topić

Izbori u Crnoj Gori

Za procenat više

Pri kraju je najzanimljivija izborna utakmica još od referenduma za nezavisnost. O apsolutnoj većini za Đukanovićevu koaliciju odlučivaće svega desetak hiljada glasova. Ali, to je razlika između pobede i poraza, jer vladajuća koalicija nema koalicioni kapacitet

Za "Vreme" iz Podgorice

DA LI ĆE treći parlamentarni izbori u nezavisnoj Crnoj Gori biti, narodski rečeno, treća sreća za renoviranu i kadrovski osveženu crnogorsku opoziciju ili će vladajuća koalicija Mila Đukanovića nastaviti niz od 23 godine vladanja malom balkanskom državom?

Malo je još dana ostalo do izbornog 14. oktobra, pa čelnici vlasti i opozicije pokušavaju da birače završnim partijskim konvencijama, konačno ubijede kako je baš njihova priča dobitna. Posljednja istraživanja javnog mnjenja relevantnih agencija – IPSOS-a i CEDEM-a – objavljena desetak dana pred izbore, ukazuju da od trinaest prijavljenih listi, mnoge ne mogu računati da će preći izborni cenzus.

Ono što je konstanta u istraživanjima je prednost vladajuće trojne koalicije koju čine Demokratska partija socijalista Mila Đukanovića, Socijaldemokratska partija Ranka Krivokapića i Liberalna partija Andrije Popovića. I prema CEDEM-u i prema IPSOS-u, Đukanovićeva koalicija ima 47 odsto povjerenja birača, dok najjača opoziciona grupacija – Demokratski front Miodraga Lekića – podržava između 18 i 22 odsto. Socijalistička narodna partija Srđana Milića izgubila je primat najjače opozicione stranke – podrška ovoj stranci varira između 12 i 14 odsto.

U parlament bi trebalo da uđe i nova opoziciona stranka na crnogorskoj političkoj sceni – Pozitivna Crna Gora Darka Pajovića: istraživanja pokazuju da je partija osnovana u maju ove godine uspjela da prikupi podršku nekih 8 do čak 10 odsto birača. Za razliku od "pozitivaca", dvije srpske koalicije – Srpska sloga Dobrila Dedejića i Srpski nacionalni savez dr Ranka Kadića – ispod su izbornog cenzusa i analitičari im ne daju velike šanse za parlamentarni nastup.

BITKA ZA POSLJENDJI GLAS: Ako se ovi rezultati pretvore u računicu poslaničkih mandata, istraživanja govore da je Đukanovićeva koalicija blizu apsolutne većine od 41 mandata od ukupno 81 u Skupštini Crne Gore. U drugoj varijanti, ako ne pokupe baš toliko glasova, vladajuća ekipa može se domoći apsolutne većine nakon što napravi postizborni savez sa prijateljskim strankama nacionalnih manjina – Bošnjačkom strankom, Hrvatskom građanskom inicijativom i Demokratskom unijom Albanaca.

Međutim, đavo se krije u detaljima: istraživanja podrazumijevaju marginu greške od tri odsto što znači da vladajuća koalicija može ozbiljno da se nada uspjehu od 47 odsto, ali i da strijepi od rezultata koji znači 44 odsto podrške. Nije to samo desetak hiljada glasova manje ili koji procenat manje: sa podrškom manjoj od 45 procenata teško da Đukanović i Krivokapić mogu do apsolutne većine.

I tu bi, onda, mogle da krenu teške muke po Đukanovića, jer njegova koalicija nema koalicioni kapacitet: osim nekoliko mandata manjinskih nacionalnih stranaka, nema više nikoga voljnog i spremnog za saradnju u opozicionim redovima – ni Milić, još manje Lekić ili Pajović neće se usuditi da "kolaboriraju" sa vlašću.

MUKE VLADAJUĆE KOALICIJE: To je ključni problem sa kojim se, tri dana pred izbore, suočavaju Đukanović i Krivokapić – da li će im dosadašnji glasači ostati lojalni ili će neki ipak okrenuti leđa u izbornom danu?

Paradoksalno ali istinito: vladajuću bojazan od mogućeg neuspjeha pojačavaju upravo rezultati istraživanja javnog mnjenja koji govore da je Đukanovićeva koalicija blizu uspjeha. Da li i dovoljno blizu – to je razlog nesanice vlasti u izbornoj kampanji.

"Svaki od vas mora da ubijedi makar deset glasača da je naša koalicija garant evropske Crne Gore. Moramo pobijediti ove naše četnike i početnike i vječite gubitnike", rekao je Đukanović tokom koalicione promocije u Pljevljima. Istu priču je ponovio i u Bijelom Polju, ali i u Kotoru, Budvi, Baru...

Nikada ranije Đukanović nije ovako javno upozoravao partijske aktiviste što su im obaveze u kampanji. Očito da se iskusan političar – kakav Đukanović jeste – pribojava "sindroma bijelih listića", onoga što se desilo u susjedstvu, Borisu Tadiću u Srbiji. Prosto, da partiji leđa okrenu oni aktivisti i članovi kojima su dosadila brojna neispunjena obećanja ili priče o skorom zapošljavaju porodice i rođaka. Nedisciplina i otkazivanje podrške dešavaju se kada se obični članovi stranke, simpatizeri koalicije osjete prevareni, kada lažna obećanja postanu lanac o vratu onih koji su ih suviše lako davali.

BEOGRAD NIJE TEMA: Zato su Đukanović i ostali čelnici vladajuće koalicije počev od Ranka Krivokapića do Svetozara Marovića kao ključnu ideju vodilju izborne kampanje ponavljali "staru dobru priču" o nezavisnoj Crnoj Gori i forsirali identitetska pitanja.

Pri tom, vodilo se računa da se ne ponavlja politička matrica o opasnostima koje "prijete" od vlasti iz Beograda: Đukanovićevo insistiranje na "četnicima i početnicima" nije bilo namijenjeno političarima u Srbiji. Bila je to propagandna akcija usmjerena protiv ovdašnje opozicione ekipe: da se pokaže kako je Demokratski front Miodraga Lekića – iako novi politički činilac sastavljen od Mandićeve Nove srpske demokratije i Medojevićevog PzP-a – u stvari samo replika onih nekadašnjih unionista koji su se zalagali protiv crnogorskog referenduma.

To je još jedna zanimljivost ovogodišnje izborne kampanje: prvi put od crnogorske nezavisnosti izborna kampanja protiče bez pominjanja "srpskog pitanja" i forsiranja "straha od politike Beograda". Kao da je smjena predsjednika u Srbiji imala domino efekat i na način vođenja kampanje u Crnoj Gori: odlaskom "Crnogorca" Borisa Tadića i dolaskom "pravog Srbina" Tome Nikolića kao da su ugasle međudržavne strasti.

KLJUČNI IGRAČ: U danima pred izbore ipak je opozicija ta koja ima više briga, iako su opozicioni redovi – u poređenju sa parlamentarnim izborima 2009. godine – osveženi: ima tu novih političkih činilaca ali i novih-starih.

Najveća novost na opozicionoj sceni sadržana je u kratkoj vijesti koja je odjeknula Crnom Gorom početkom ljeta: Miodrag Lekić

VEĆ DVADESET TRI NA VLASTI: Milo Đukanović Foto: REUTERS

biće nosilac izborne liste Demokratskog fronta, novog koalicionog saveza čiji temelj čine dvije parlamentarne stranke – Nova srpska demokratija Andrije Mandića i Pokret za promjene Nebojše Medojevića.

Demokratski front po mnogo čemu je nesvakidašnja politička tvorevina. U dvodecenijskoj istoriji crnogorskog višestranačja nikad jedan nepartijac – kao što je Miodrag Lekić – nije, prije izbora, postao vođa drugim partijskim liderima čije partije tvore politički savez.

Inače, bivši crnogorski šef diplomatije, nekadašnji ambasador SRJ u Rimu u doba Slobodana Miloševića, ima političkog iskustva u zajedničkim akcijama. Ima i sposobnosti da preživi velike političke potrese: jedan je od rijetkih koji je bio na vlasti prije i poslije AB revolucije – bio je u vladama, onoj socijalističkoj Vuka Vukadinovića, tranzicionoj Radoja Kontića i prvoj u višestranačju, onoj s početka devedesetih, današnjeg političkog protivnika Mila Đukanovića.

Lekić odavno ima političkih ambicija, a još je 2003. godine figurirao kao mogući predsjednički kandidat Bulatovićevog SNP-a, Šoćeve Narodne stranke i Kadićeve Srpske narodne stranke, ali se taj angažman nije realizovao. Bio je Lekić vrlo aktivan i u antireferendumskoj kampanji 2006. godine kada je sa bivšim prvim crnogorskim policajcem Andrijom Jovićevićem, narodnjakom Predragom Popovićem (zamjena za Predraga Bulatovića) i tadašnjim NVO aktivistom Nebojšom Medojevićem pohodio važne adrese u Vašingtonu.

SUKOB UMESTO SARADNJE: No, umjesto da – kao čovjek koji se bavi politikom duže od tri decenije – inicira objedinjavanje opozicije, Miodrag Lekić je upao u sukob sa Srđanom Milićem, liderom Socijalističke narodne partije, najjače opozicione stranke u crnogorskom parlamentu.

To je, vrlo brzo, rezultiralo raskolom unutar SNP-a: bivši stranački lider Predrag Bulatović te poslanik SNP-a Milan Knežević, zajedno sa povećom grupom aktivista SNP-a, napustili su "rođenu" partiju i kolektivno prišli Demokratskom frontu. Tako je opozicija, umjesto zajedničkog nastupa, krenula u bitku protiv vlasti u tri kolone: Demokratski front, SNP i novoformirana stranka Pozitivna Crna Gora.

Tokom izborne kampanje nije bilo ni mira, još manje koordinacije unutar opozicije. Na terenu su Lekićev Demokratski front i Milićev SNP nastavili sukob iniciran prebjegom Predraga Bulatovića i grupe esenpeovaca. Na taj način se gubila i energija opozicionog bloka: nije mali broj onih razočaranih simpatizera koji će, između Lekića i Bulatovića ili Milića, odabrati – izbornu apstinenciju.

Nedavno istraživanje CEDEM-a upravo to ilustruje: Demokratski front, sastavljen od Nove, PzP-a, dijela SNP-a i niza manjih stranaka, ima tek dva procenta više povjerenja glasača, nego što su jula ove godine imali same Nova i PzP. Nema sinergije, dodatnih glasača: Demokratski front nije ušao u biračko tijelo vladajuće koalicije, samo se na konto Lekićeve koalicije slilo onih Bulatovićevih dva odsto esenpeovaca.

Jedina opoziciona stranka koja je napala biračko tijelo DPS-SDP-LP koalicije je Pajovićeva Pozitivna Crna Gora: osim nekadašnjih liberala i pristalica Batrićevićevog Demokratskog centra, ova stranka je – zahvaljujući dobro osmišljenoj kampanji ali i otvorenoj podršci koncerna privatnih medija – privukla i dio simpatizera vladajuće koalicije.

OPOZICIONI AUTOGOLOVI: To, možda, ne bude dovoljno za pobjedu protiv koalicije koju predvodi Milo Đukanović.

Zaokupljena vlastitim odnosima, crnogorska opozicija je tokom jednomjesečne kampanje itekako ispustila glavnu stvar – suštinske napade na vladajuću koaliciju. U stvari, dopustili su da Milo Đukanović diktira teme, da određuje pravila izborne kampanje. Čelnici opozicije su time sebe stavili u neravnopravan položaj: ma koliko se trudili, Lekić, Mandić, Medojević, Milić ili Pajović teško da mogu ubijediti glasače da su oni – a ne sadašnja vlast – garant crnogorske državnosti.

Tako su, u opštem magnovenju i lutanjima tokom kampanje, opozicionari možda i žrtvovali dva, tri odsto mogućih glasača opozicione liste. A to, kao što se dobro zna, na ovim oktobarskim izborima, nije samo nekih desetak hiljada glasova, nego može da znači razliku između pobjede i poraza. Za razliku od opozicionih lidera, čini se da je Milo Đukanović to na vrijeme izračunao. ◂

Draško Đuranović

NACIONALNI SIMBOL MAĐARA: Mitsko biće Turul

Mađarska

Na krilima Turula

Zašto je rečnik premijera Mađarske Viktora Orbana sve oštriji i ponekad sablasno podseća na teorije krvi i tla

Za "Vreme" iz Budimpešte

OD PRETPOSLEDNJEG DANA septembra malo mesto Opustaser blizu Segedina proslavilo se u mnogobrojnim komentarima i blogovima i to ne samo u Mađarskoj. Naravno, tome je ključno doprineo premijer Mađarske Viktor Orban, koji je tog lepog sunčanog dana održao govor za pamćenje.

Ni povod nije bio svakidašnji. Otkriven je preko deset metara visok spomenik koji simbolizuje Režim nacionalnog jedinstva, tj. vladavinu konzervativne stranke Fides (u prevodu Savez mladih demokrata, naziv već pomalo potrošen, ne samo zbog uzrasta osnivača nego i zbog skretanja sa puta liberalizma i demokratije). Pošto su Mađari "svetska nacija", kako je rekao Orban, to će reći da se "nacionalne granice ne poklapaju sa državnim granicama", za skulptora je odabran vajar iz Zakarpatske oblasti susedne Ukrajine gde žive i Mađari. A ni datum nije slučajno odabran: dan Svetog Mihajla, jer puno ime mađarskog premijera je Viktor Mihalj Orban.

U Opustaseru se nalazi i nacionalno-istorijski spomen-park. Prema pisanju pisara kralja Bele iz 12. veka, u tom mestu je vođa mađarskih plemena Arpad u toku osvajanja domovine skupio plemenske poglavice, pa je tu navodno osnovana jedinstvena mađarska država. Istoričari su, najblaže rečeno, ispoljili sumnju u uverljivosti ove priče. Ali to ni najmanje ne ometa aktuelne kreatore sistema nastalog posle "revolucije na biračkim mestima". Odlučili su da simbolično ponovo označe uspostavljanje temelja mađarske države.

ZNACI NA NEBU: Ovom ambijentu je bio prilagođen i govor predsednika vlade. On je rekao da "smo mi (Mađari – prim. autora) rođeni u Turulu (vidi okvir), kao što smo rođeni i u našem jeziku i istoriji". Znači da se mađarska deca rađaju već sa određenim kognitivnim sposobnostima. Orban je govorio i o praslici Mađara (*őskép*), koju simbolizuje Turul, a koja se dovodi u vezu sa legendom rađanja dinastije Arpada.

Ali to je bilo samo zagrevanje: Orban je potom govorio o tome da kao i dobri domaćini gazdinstava i političari moraju da umeju da čitaju znakove. Jedan od znakova koje mađarski premijer vidi je, da se "svet novih zakona približava Evropi". On je upozorio da taj novi svet neće biti prijatno mesto i da će njegov prvi zavet biti "da će se članovi jakih nacija ujediniti, a članovi slabih nestati". Zato Mađari treba da čitaju znakove.

Orban se osvrnuo i na Novi zavet, odakle je izvukao deo o svetom Arhangelu Mihailu, koji je na nebu zaratio sa aždajom i pobedio je. Tako su izgnani na zemlju Lucifer i Sotona. Mađarski premijer je izvukao pouku: "Mi, Mađari Nacionalnog jedinstva svojom ljubavlju, služenjem i radošću treba da istisnemo sva zla i neslaganja iz mađarskog života."

Posle ovog govora pojavile su se mnogobrojne analize. Poznati stručnjak za segregaciju Magdolna Maršovski ističe da je Orban rekao da su Mađari "krvlju povezani" ("praslika pripada krvi i domovini"), što podseća na nemačku rasističku teoriju krvi i tla. U govoru je

stalno prisutna dihotomizacija, tj. podela na Dobre i Zle. Pritom su dobri pripadnici nacionalnog, a zli nenacionalnog korpusa. Za potonje nema mesta na nebu (odnosno: među nama). To je najava otvorene primene sile, dodaje Maršovski.

OVOZEMALJSKE OKOLNOSTI: Ali, možda motivi sve mističnijeg izražavanja leže u ovozemaljskim okolnostima? Fides, naime, polako, ali sigurno, gubi na popularnosti. Ispitivanja javnog mnjenja pokazuju da još vodi, ali da se socijalisti opasno približavaju. U poslednjim odmeravanjima snaga socijalistički kandidati su dobili lokalne izbore u Dunafeldvaru i u Šopronu, gde se birao delegat. To se nije dogodilo još od 2010. godine i opozicija već naveliko priča o trendu preokreta.

To je možda i prerano i preterano, ali je činjenica da sva istraživanja pokazuju da se broj pristalica Režima nacionalnog jedinstva sveo na najviše 1,2 miliona vernih simpatizera. Ovo tvrdo jezgro sastavljeno je od ljudi koji imaju koristi od vladavine Fidesa i onih koji veruju Orbanu uprkos stvarnosti u kojoj žive. Mađarskom premijeru treba odati priznanje da je uspeo da izgradi imidž političara koji uvek zna šta hoće i koji se bori za prava Mađara. Bez obzira na to što je ta borba besmislena i nepotrebna.

Primer koji osvetljava karakter Orbanove "oslobodilačke borbe" je igra sa Međunarodnim monetarnim fondom. Viktor Orban i njegova desna ruka Đerđ Matolči, ministar ekonomije i finansija, pre više od godinu dana "izgnali" su (njihov izraz) MMF, jer su procenili da Mađarska i bez pomoći te međunarodne institucije može da prebrodi svoje ekonomske nedaće. Glavni motiv je, međutim, bila želja mađarskog premijera da nikom ne dopušta da mu diktira bilo kakve uslove.

Stvari su se, međutim, pogoršale, pa je procenjeno da bez podrške MMF-a ipak ne ide. Državna propaganda tvrdi da nije reč o nekakvom stend baj aranžmanu, ili pak o podizanju kredita, već samo o "zaštitnoj mreži" koja bi uspokojila investitore. Da situacija nije naivna, svedoči i smena jednog ministra koji je vodio pregovore sa MMF-om i dovođenje drugog, pouzdanijeg i bližeg Orbanovom najužem okruženju. Tako novi pregovarač Mihalj Varga stalno izjavljuje da će se prekinuti pregovori nastaviti, dok premijer ne odustaje od stava da Mađarska može i sama i nastavlja svoju "oslobodilačku borbu". Dnevni list blizak vladi "Mađar nemzet" ("Mađarska nacija") objavio je da je došao u posed "liste zahteva MMF-a", čija je prva stavka smanjivanje penzija. Uzalud je MMF demantovao, njegovi predstavnici izjavljivali da uopšte ne postoji takav spisak, da nije uobičajeno da oni postavljaju takve uslove. Borba se rasplamsala, Viktor Orban je ratoborno izjavio da on neće podleći pritiscima, naročito ne pod "takvim uslovima". Samo što "takvi uslovi" uopšte nisu postavljeni.

Milion Fidesovih pristalica ipak veruje u Orbanovu verziju priče, ili pak neće da čuje ništa drugo. Tako im je lakše. A za ekonomiju kao da niko ne brine, izuzev milion i po Mađara koji žive u bedi i sve većeg broja onih stručnjaka (najviše lekara), koji odlaze u inostranstvo.

PODILAŽENJE KRAJNJOJ DESNICI: Problem je u tome što Fides sa podrškom kakvu danas ima ne može da dobije izbore. Vlada, koja u parlamentu ima dvotrećinsku većinu, čini sve što može, menja izborne zakone i Ustav. Prepolovili su budući sastav parlamenta, uvode prethodnu posebnu registraciju za izbore (jedini u svetu mađarski glasači najkasnije dve nedelje pre izbora moraju posebno da se registruju da bi uopšte mogli da glasaju), biće samo jedan krug izbora, a ne dva kao do sada. Prekrajaju se izborni okruzi po principu da se tamo gde Fides ima većinu okrug smanjuje, a šire se okruzi u kojima su socijalisti popularniji, ili ima mnogo neodlučnih.

Sve to ipak nije dovoljno, pa se Fides sve više obraća glasačima na krajnjoj desnici. Zato izjave ne samo Orbana nego i predsednika parlamenta Kevera, zvuče kao da ih je izrekao vođa ekstremno desne partije Jobik ("Bolji", skraćenica od *Jobbik Magyarországért*, Za bolju Mađarsku). Tako se u obaveznu školsku lektiru uvrštavaju pisci sumnjivog kvaliteta, ali zato ubedljive antisemitske i fašističke prošlosti. Zato se hrani ideja o novom Hortijevskom mitu, sklanjaju se spomenici državnika koji su pripadali levici.

Vlada Viktora Orbana kao da ostvaruje ideje stranke Jobik.

Najnovija ideja je da se zabrani izraz "oslobođenje" za dolazak sovjetskih trupa na kraju Drugog svetskog rata, jer se oni smatraju okupatorima. Ponekad se i vojnici Hortijevske vojske poginuli negde kod ruske reke Don (valjda i tamo braneći mađarske državne interese) nazivaju herojima.

Ištvan Tarloš, gradonačelnik Budimpešte (zvanično nije član Fidesa, ali nezvanično sluša Orbana), odlučio je da ulice glavnog grada "oslobodi" od bivših komunista. Poslednja "poznata žrtva" je pisac Jožef Jene Teršanski. Ulica koja je do sada nosila njegovo ime sada se naziva imenom jednog popa, za koga niko nije čuo.

A šta je krivica nesrećnog pisca, koji nije bio ni Jevrejin (pretpostavka slušaoca u emisiji jedinog opozicionog radija "Klub"), a nije bio ni omiljen među komunistima? Kada su ranih pedesetih godina prošlog veka pisci dobili priliku da za 60. rođendan Maćaša Rakošija napišu hvalospeve o njemu, Teršanski je svom delu dao naslov "Suspenzori". "Otac nacije", mađarska verzija Staljina, Rakoši, bio je, naime, veoma nizak i morao je da nosi suspenzore. Naravno, ovaj tekst nije nikad objavljen. Valjda mu se sada upravo to zamera. Jer, dela nekih njegovih savremenika, koji su pisali stvarne hvalospeve, postala su obavezna lektira. ◂

Gabor Bodiš

Turul

Turul je pticoliko mitsko biće nalik sokolu ili orlu. Ogroman spomenik Turula vidi se sa autopta ka Beču kod Tatabanje. Turul je po legendi Mađare iz Azije doveo u Evropu. Pominje se u srednjovekovnim hronikama, ali je simbol nacije postao u 19. veku prilikom nacionalnog buđenja Mađara. Simbolički procvat Turul doživljava između dva svetska rata pod Hitlerovim saveznikom Miklošem Hortijem i pod mađarskim fašistima. Premijer Viktor Orban oživljava mit o Turulu kao simbolu jedinstva mađarske nacije, što mnogi vide kao aluziju na, u najmanju ruku, moralno polaganje prava na teritorije koje su Mađari izgubili na kraju Prvog svetskog rata mirovnim ugovorom iz Trianona 1920. godine, što spada u nacionalne traume Mađara. U svom govoru Orban kaže da nas Turul upozorava "da je svaki Mađar svakome Mađaru dužan da polaže račune. Mađarska je jedna svetska nacija, jer se granice zemlje i granice mađarske nacije ne poklapaju (...) Ovaj spomenik nam govori, da postoji samo jedna otadžbina, i to ona koja je sposobna da sve Mađare s ove i one strane Trianonske granice objedini u jednu zajednicu..." Kritičari Orbanu zameraju da hteo ne hteo priziva građanski rat, kada se kao prvi čovek države umesto za političku zajednicu zalaže za "krvnu vezu". ◂

A.I.

Tursko-sirijski sukob

Rat bez granica

Granata ispaljena sa sirijske teritorije je 3. oktobra u turskom mestu Akčakale usmrtila pet žena i jedno dete. Turska vojska je uzvratila artiljerijskom vatrom po ciljevima u Siriji, a televizija Al Džazira je prenela da su u tim napadima poginule 34 osobe. Građanski rat koji u Siriji besni već godinu i po dana ušao je u još dramatičniju fazu

SIRIJA SE IZVINILA Turskoj i izrazila svoje saučešće porodicama žrtava i "prijateljskom turskom narodu", sirijske snage povukle su tenkove sa granice sa Turskom, ali situacija se nije smirila. Turska artiljerija svakodnevno gađa ciljeve unutar Sirije, tvrdeći da je to odgovor na granate koje i dalje padaju na njihovu teritoriju. U graničnom području Turska je rasporedila tenkove i protivavionske projektile, poslala još borbenih aviona. Razmena vatre još je niskog intenziteta, ali napetost raste.

Turski parlament je dao vladi jednogodišnji mandat na prekogranične vojne operacije u Siriji. Takav zakon u turskom parlamentu nije izuzetak, tako se već godinama rutinski odobravaju akcije turske vojske u severnom Iraku protiv kurdskih gerilaca, ali u sklopu svega što se dešava u Siriji i oko nje ovaj zakon ima posebnu težinu. Turski premijer Redžep Tajip Erdogan je rekao: "Ne želimo rat, ali nismo daleko od njega", dodajući da će režim sirijskog predsednika Bašara el Asada platiti "visoku cenu" ako bude novih incidenata.

Neprijateljstvo dve do skora bliske zemlje počelo je u martu prošle godine, kada se rasplamsala pobuna protiv Asada. Turska je u početku prikriveno, potom otvoreno stala na stranu pobunjenika, da bi njena teritorija prethodnih meseci postala mesto gde se sirijska opozicija sastaje, a njeni borci grupišu i pripremaju za ratne akcije, uz nesmetan protok ljudi i oružja preko granice. U junu je Sirija oborila turski vojni avion tvrdeći da je ušao u njen vazdušni prostor. Turski zvaničnici su bezbroj puta zatražili odlazak Asada sa vlasti, a turski ministar spoljnih poslova Ahmet Davutoglu je nedavno poručio da bi Asada kao lidera prelazne vlade mogao da zameni potpredsednik Sirije Faruk Šara, koga je opisao kao "razumnog i savesnog čoveka, koji nije učestvovao u pokoljima".

Faruk Šara je najistaknutiji sunitski musliman u sirijskoj vladi, pa je i to sigurno jedan od razloga što ga Turska kandiduje za Asadovog naslednika. U muslimanskom svetu, bar u njegovom "sunitskom" delu, Turska u poslednje vreme pokušava da se predstavi kao lider, a jedan od puteva širenja uticaja je i podrška "demokratskim promenama" u zemljama zahvaćenim Arapskim prolećem. Da postane jedan od patrona sirijske opozicije na Tursku je sigurno uticalo i članstvo u NATO paktu, čije su zapadne članice redom protiv Asada, a u slučaju Sirije, Turska je na prvoj liniji fronta, jer sa tom zemljom ima granicu dugu 900 kilometara.

PRELIVANJE RATA: I pored svega navedenog ostaje pitanje kolika je korist, kako za Tursku tako i za čitav region, od apsolutne turske podrške samo jednoj strani u sirijskom sukobu, u situaciji kada je očigledno da se na strani pobunjenika bore mnogi kojima je i sama Turska trn u oku. Neosporno je da rat u Siriji teško pogađa ovu zemlju. U njoj je već skoro 100.000 sirijskih izbeglica, u pograničnim regionima raste napetost zbog borbi koje se vode u neposrednoj blizini, nije beznačajan ni dugoročan uticaj sirijskog rata na tursku ekonomiju, prilično oslonjenu na tržište zemalja Bliskog i Srednjeg istoka. Za uspešno poslovanje neophodno je da taj region bude stabilan, ali teško da će sam pad Asada doneti stabilnost. Mnogo je verovatniji scenario u kome će Sirija postati novi Irak i raspasti se u sektaškom krvoproliću, samo što će takav razvoj događaja imati mnogo tragičniji uticaj na susedne zemlje nego što je to bio slučaj sa Irakom.

Zbog straha od uticaja sukoba na sopstvenu stabilnost drhte svi susedi Sirije i zbog toga su mnogo uzdržaniji od Turske. Izbeglička kriza već teško pogađa region (vidi okvir). Strah u Libanu je najintenzivniji, u sukobima Asadovih pristalica i protivnika u libanskom gradu Tripoliju je već poginulo više od dvadeset ljudi, a sudbine ove dve države su kroz istoriju bile neraskidivo vezane. Strah pothranjuje sećanje na krvavi građanski rat u Libanu sedamdesetih godina prošlog veka, u kome su učestvovale sve verske i nacionalne grupe ove zemlje. Sirijski pobunjenici optužuju libanski Hezbolah da šalje svoje borce u Siriju da se bore na Asadovoj strani, a Hezbolah odbacuje tvrdnje da je umešan u bilo kakve vojne operacije. Mada ni u Siriji ni van nje odavno ni na jednoj zaraćenoj strani niko nije iskren, čini se da strah od ponavljanja prošlosti u Libanu još uvek spečava sve aktere da se u sukob u Siriji intenzivno umešaju, ali pitanje je do kada će se takva situacija održati. Pod pritiskom dešavanja u Siriji odnosi unutar šizofrene sunitsko-šiitsko-kurdske kombinacije unutar Iraka još su zategnutiji, mada samoubilački bombaški napadi nisu ni prestali da budu deo svakodnevice u ovoj zemlji. Izrael je do sada pokazao uzdržanost prema sukobu u Siriji, ali je pet upozoravajućih vojnih vežbi održano na Golanskoj visoravni, nekada sirijskoj, danas izraelskoj teritoriji. Jevrejskoj

SPREMNI ZA NAPAD: Turska vojna baza na granici sa Sirijom
Foto: REUTERS

Izbeglice

Broj sirijskih izbeglica u Jordanu, Libanu, Turskoj i Iraku premašio je 300.000, što je trostruko više u odnosu na podatke iz juna, saopštio je UNHCR. Izvori UNHCR-a su naveli da se pretpostavlja kako će do kraja godine biti više od 700.000 izbeglica iz ove zemlje. Najviše ih je u Jordanu, preko 100.000, što je četvorostruko više nego u junu, zatim slede Turska sa više od 90.000 izbeglica i Liban gde ih je oko 80.000. Na izbeglički status čeka još desetine hiljada ljudi. Procenjuje se da je od početka sukoba u Siriji više od 30.000 poginulih.

državi sigurno nije lagodna pomisao da još jedna zemlja u regionu tone u haos iz koga najlakše isplivaju radikalni islamisti, koji se trenutno grupišu u Siriji.

NOVI DŽIHAD: Mnogi borci koji su "za veru" već ratovali u Avganistanu, Čečeniji, Libiji, Jemenu, Iraku sada su u Siriji. Britanski "Gardijan" piše da su došli uglavnom preko Turske. Francuski lekar Žak Bere, jedan od osnivača "Lekara bez granica", po povratku iz Alepa je u intervjuu agenciji Rojters rekao da više od pola ranjenih pobunjenika u tom gradu čine strani borci, koji su mu pričali da ih ne zanima borba protiv Asada, već da hoće da stvore islamsku državu sa šerijatskim pravom "koja bi postala deo svetskog emirata". Samoubilačke bombaške akcije postale su i u Siriji svakodnevne. U utorak je radikalna islamistička grupa Džebhat al Nusra preuzela odgovornost za napad bombaša samoubice na kompleks Obaveštajne službe vazduhoplovnih snaga u predgrađu Damaska. Istu grupu je SB UN-a optužio za smrtonosne samoubilačke napade u Alepu početkom oktobra, navodeći da je ta grupa ogranak Al kaide.

Turska podrška sirijskim pobunjenicima zahladnela je odnose ove zemlje i sa Iranom. Turski list "Sabah" objavio je da je iranska obaveštajna služba prestala da dostavlja Turskoj informacije o ilegalnim ulascima kurdskih gerilaca iz Irana koji izvode napade u Turskoj. "Kurdsko pitanje" je i te kako osetljiva tema u svim zemljama u kojim Kurdi žive, u Turskoj, Iranu, Iraku i Siriji. Sirijske snage su se ovog leta povukle iz nekoliko kurdskih gradova u pograničnoj oblasti sa Turskom i prepustile ih lokalnim Kurdima, a napadi Radničke partije Kurdistana u jugoistočnoj Turskoj su se intenzivirali poslednjih meseci. Čini se da su mukotrpni pozitivni pomaci koje je u odnosima sa Kurdima u Turskoj poslednjih godina učinila Erdoganova vlada otišli u nepovrat kao kolateralna šteta događanja oko Sirije, dodajući još jedan sastojak u već eksplozivnu smešu koja ključa na Bliskom istoku.

Za sada je očigledno da Asadovi protivnici čekaju da vide da li će pobunjenici moći sami da sruše vlast u Damasku. Nijedna arapska država nije glasno podržala apel Katara za direktnu arapsku vojnu intervenciju, NATO ne odgovara na pozive pobunjenika da uvede zonu zabranjenog leta nad Sirijom, mada je generalni sekretar alijanse Anders Fog Rasmusen izjavio da taj vojni savez ima plan da, ako bude bilo potrebno, odbrani Tursku od napada.

Osvajanje teritorije na severu zemlje i pad Alepa, najvećeg sirijskog grada koji se nalazi blizu granice sa Turskom, uz manju ili veću pomoć turske vojske, mogli bi da donesu odlučujuću prednost ustanicima. No, ako se to uskoro ne desi, pitanje je koliko su još na konačni uspeh pobunjenika spremni da čekaju njihovi inostrani saveznici. Pogibija civila od granate koju je ispalila sirijska vojska dala je razlog Turskoj da odgovori, ali malo verovatno zvuče izjave turske strane da je Sirija i u sledećim danima nastavila da gađa njenu teritoriju. Asadova vlast je u teškoj situaciji i sigurno ne bi sama provocirala stranu intervenciju. Mnogo se verovatnijom čini pretpostavka da sirijski pobunjenici i njihovi strani saveznici uvode borbu protiv Asada u odlučujuću fazu, posle Ramazana, u jesen, kako je to bilo i prošle godine u Libiji. ◂

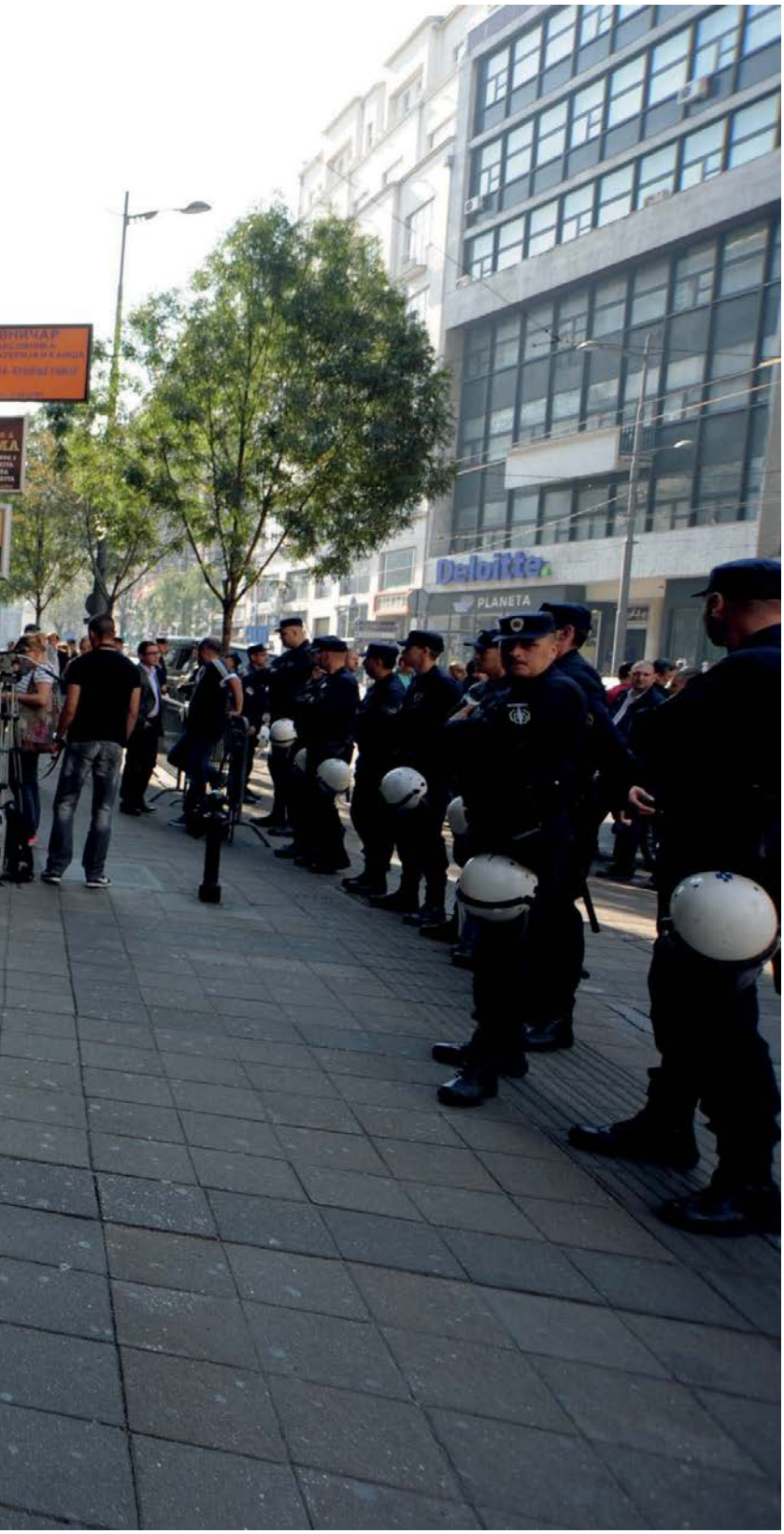
Momir Turudić

Forum: Moramo li da biramo između bezbednosti i ljudskih prava?

Bljutav ukus nemoći

i licemerja

BEZBEDNOST JE LJUDSKO PRAVO: Policija štiti Nedelju ponosa
Fotografije: A. Anđić

Da li je zabrana Parade ponosa pobeda ili poraz države i da li zaista postoji izbor koji je ona odlučila da napravi, kada je između bezbednosti i ljudskih prava navodno odabrala ovo prvo? Ako jeste, umesno je postaviti pitanje koga je to država pobedila zabranom mirnog skupa

Kao što je očekivano, Parada ponosa zakazana za 6. oktobar je zabranjena. Takođe očekivano, obrazloženje je visok bezbednosni rizik. U čemu se taj rizik sastojao, niko od nadležnih nije ni pokušao da objasni. Objašnjenje se podrazumeva: grupe huligana, navijača i pristalica ultradesničarskih udruženja planiraju da izazovu nerede na ulicama Beograda. Ko su ti ljudi i šta su planirali takođe nismo saznali, niti je iko od njih makar priveden na informativni razgovor. Jedino što je do javnosti doprlo jeste da policija ima saznanja kako jedan otac planira da na Paradu dođe sa bombom i raznese sebe i svoju ćerku, inače lezbejku. Doduše, i ta jedna informacija je napredak u odnosu na zabranu prošlogodišnje Parade, nakon koje MUP nije dao nikakvo objašnjenje o tome šta se tačno spremalo i kakva su saznanja imali. Umesto objašnjenja, nametnuta je veštačka dilema: bezbednost ili ljudska prava i lažna debata o tome da li je zabrana Parade ponosa pobeda ili poraz države. Dileme ne može biti, jer bezbednost spada u ljudska prava, a zadatak je države, kao jedine koja ima monopol na upotrebu sile, da se stara o bezbednosti svih svojih građana. A da li je zabrana pobeda države, kao što to tvrdi premijer i ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić? Ako ►

Boban Stojanović, član Organizacionog odbora Parade ponosa 2012

Rizik dolazi spolja

Država koja ukida prava građanima u ime bezbednosti, ne može biti demokratska, a njeni predstavnici mogu biti sve samo ne demokrate. Dakle, svi mi živimo u neslobodnom društvu

Epilog Parade ponosa 2012. počeo je da se nazire u izjavi Ivice Dačića: "Manite me više tih priča o ljudskim pravima. Kakva ljudska prava, u pitanju je bezbednost ljudi!" Pored toga što je navedena izjava nelogična, ona je opasna i glupa. Ne postoji ljudsko pravo koje podrazumeva odsustvo bezbednosti. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima upravo nastaje kao odgovor na poraz civilizacijskih vrednosti oličen u nehumanom odnosu ljudi prema ljudima. Fašizam, koji je prethodio Deklaraciji, nametnuo je stanje u kome je bezbednost postavljena u centar zbivanja: oni koji su bili obeleženi imali su strah od dominantne većine, a dominantna većina od prokazane manjine. Jedina razlika je bila mogućnost dominantne većine (kako to kaže i patrijarh Irinej), da odlučuje i upravlja odlukama i životima manjine.

Politikolog Lorens Brit, koji je godinama proučavao fašističke režime, kao jednu od bitnih karakteristika navodi omalovažavanje ljudskih prava i piše: "Zbog straha od neprijatelja i potrebe za sigurnošću, ljudi koji žive pod fašističkim režimom uvereni su da u nekim slučajevima ljudska prava mogu biti ignorisana, kad se za tako nešto ukaže 'potreba'." Analogno Britovoj tezi, država koja ukida prava građanima u ime bezbednosti, ne može biti demokratska, a njeni predstavnici mogu biti sve samo ne demokrate. Dakle, svi mi živimo u neslobodnom društvu.

Parada je mirni građanski skup u pokretu. Učesnici Parade, shodno tradiciji ovog događaja, nose različite transparente i zastave duginih boja. Tu nema nasilja. Rizik dolazi od spolja, od strane grupa koje su već godinama mapirane kao nasilne, a protiv kojih država ne čini ništa. Onda dolazi do zamene teza: zašto taj jedan dan u godini? Zašto ne radite tokom cele godine, pa da taj "Prajd" prođe bez problema?

LGBT organizacije rade tokom čitave godine i često se bave nekonfliktnim pitanjima kao što su problemi gej ljudi u okviru porodice. Šira javnost je nezainteresovana za to. Zašto? Zato što ovdašnje institucije ne znaju kako da se nose sa Romima, izbeglicama, malim verskim zajednicama, a kamoli sa ugroženim, a ipak veselim

DELIMIČAN USPEH: Parada ponosa 2010.

Foto: Medija Centar

homićima. Predstavnici institucija u Srbiji nemaju snage da zauzmu stav, stanu uz manjine i kažu građanima, medijima i svim drugim društvenim akterima šta i kako treba da se radi.

Često je prisutna i teza da se nasilje nad LGBT osobama povećava nakon najave Parade. To je netačno jer se nasilje dešava svakodnevno. Javnost uglavnom biva upoznata sa fizičkim nasiljem, mnogi drugi događaji ostaju nevidljivi. No, ova teza čak ide u korist gej zajednice – priča o nasilju je početak rešavanja problema. Ukoliko se desi da od najave Parade do njenog održavanja (ili zabrane), dođe do nekog nasilja nad gej osobama, to je opet pitanje državnih institucija, medija, nevladinih organizacija u službi vlasti i političara bez stava, a ne onih koji organizuju Paradu ili same gej zajednice. Za silovatelja opravdanje da je žrtva nosila kratku suknju – nije opravdanje. Za državu, najava Parade ne sme biti opravdanje za nekažnjivost homofobičnog nasilja.

Istraživanje koje je sproveo Ipsos tokom jula ove godine, pokazuje da većina ljudi prepoznaje Paradu kao jedini vidljivi način borbe za prava LGBT zajednice, te otuda toliko podrške i napada na isti. Da Parada deluje ka široj društvenoj zajednici pokazuju i kritike koje dolaze iz dela gej zajednice, kao i smeštanje Parade u kontekst nacionalnog konsenzusa. Sve to je dobro jer otvara javnu debatu.

Veoma mali broj ljudi se neće danas složiti da prema gej osobama u Srbiji ne postoji netrpeljivost, a taj njihov odgovor je rezultat kako "Prajda", tako i drugih nastojanja da se o homofobiji govori javno.

Uspeh Parade ne može da se meri samo održavanjem ulične šetnje već i procesom koji vodi do trajnih promena. Da je 2010. bilo suštinske promene, Parada bi bila moguća svake naredne. Najvažnije u procesu jačanja kulture ljudskih prava je da se ovde žrtve jednog nesretnog sistema direktno suprotstavljaju tom istom sistemu i obesmišljavaju ga. Kao aktivisti mi moramo da zahtevamo nemoguće i ne smemo da pravimo kompromise. Do pre stotinak godina žene nisu išle u školu, a danas imaju jednaka prava na obrazovanje. Nisu pristale na mogućnost da završe samo osnovnu, zahtevale su više. Tako i sa "Prajdom", korak po korak u osvajanju slobode i šetnja će biti održana na radost svih nas. ◂

jeste, umesno je postaviti pitanje koga je to država pobedila zabranom mirnog skupa. Huligane sigurno nije, jer su oni tamo gde su bili i prošle i svih prethodnih, a po svoj prilici i sledećih godina. Vlastiti Ustav, koji garantuje slobodu okupljanja i Zakon o zabrani diskriminacije? Možda, ali onda treba objasniti da li su ta dva neprijatelji države.

Opštem licemerju koje proizvodi lažan izbor između bezbednosti i ljudskih prava, doprinos je dao i predsednik Srbije Tomislav Nikolić, kada je u "Utisku nedelje" na TV B92 izjavio da bi bio na čelu Parade ponosa da nije zabranjena. Nakon što je u predizbornoj kampanji obećao da će biti na ovom skupu, pa uoči datuma za koji je zakazan sasvim zaćutao, predsednik je odabrao da se sada izvadi u stilu "šta ćete, viša sila". Tu leži i kontinuitet sa prethodnom vlašću, koja je takođe bila sklona da huligane tretira kao višu silu protiv koje nema leka. U prilog kontinuitetu ide još jedan detalj koji je predsednik zaboravio. Naime, u istoj emisiji izjavio je i sledeće: "Ova Vlada je još rovita, krhka, tanka, nije ušla u sve strukture, ne zna ko vlada policijom, tužilaštvom i nije imala vremena da pronađe te koje bi organizovali demonstraciju sile, pa da ih izoluje i, preko zakona, dovede u red i mir." Policijom, podsetimo, rukovodi i dalje isti ministar kao i za mandata prethodne Vlade, samo što je on sada i predsednik te Vlade. Zašto Vladi Srbije treba vreme da njeni ljudi uđu u strukture u kojima su bili i prethodne četiri godine, nije jasno.

OPŠTI STAV: Da Vlada Srbije, ni ova ni prethodna, ne želi da omogući održavanje Parade ponosa, ne sumnjaju ni oni koji se sa tim izborom slažu, ni oni koji se protive. Tu dolazimo do tačke na kojoj se slobodno može zaključiti da ovde imamo verovatno jedinstvenu situaciju u kojoj društvo i država sklapaju prećutni savez kako bi prekršile Ustav i zakon. Istraživanje agencije Faktor plus pokazalo je da je većina ispitanika protiv održavanja Parade ponosa. Ispitivanje nazvano "Politički barometar oktobar 2012" ta agencija je sprovela na uzorku od 1200 građana krajem septembra i početkom oktobra. Na pitanje da li u Beogradu treba da se održi Parada ponosa, 70 odsto ispitanih je odgovorilo sa "apsolutno ne". Pozitivno je odgovorilo ukupno 25 odsto ispitanih od kojih osam odsto smatra da ta manifestacija treba da se održi po svaku cenu, a 17 odsto samo ukoliko postoje bezbednosni uslovi. Pet odsto ispitanih nema stav. Direktor agencije Faktor plus Vladimir Pejić rekao je na konferenciji za novinare da se najveći deo građana protivi Paradi ponosa zbog pitanja mentaliteta, a ne iz bezbednosnih razloga. "Dosta ih se žalilo i na naziv te manifestacije. Da se drugačije zove bilo bi nešto prihvatljivija", ocenio je izvršni direktor agencije Faktor plus Predrag Lemanović. U takvoj klimi i takvom, gotovo pa perverznom savezu države i društva, na štetu zakona i ljudskih prava, lako je poturiti tezu da je pitanje održavanja Parade silom nametnuto od strane manjine.

RAZJEDINJENO ZA RAVNOPRAVNOST: Ipak, onih dovoljno ostrašćenih da izađu na ulicu i prave nered zbog održavanja Parade ponosa ipak je znatno manje od 70 procenata građana. To bi trebalo da znači da sa onima koji se tiho protive ipak može da se komunicira i da ima načina da se njihov stav promeni. Ali tu dolazimo do drugog problema, o kom se nerado govori, a to je razjedinjenost unutar LGBT organizacija koja je iz godine u godinu sve očiglednija. Da problem postoji, bilo je jasno još 2009. godine kada je Gej-strejt alijansa (GSA) izašla iz organizacionog odbora Parade zbog neslaganja oko prilično irelevantnog detalja, kakav je datum održavanja. Navedeni razlog dovoljan je da javnost shvati da u pozadini sukoba stoje zapravo lična neslaganja i sukobi. GSA je kasnije, 2010. godine, bila među organizatorima za sada jedine održane Parade ponosa, ali već 2011, izostali su iz organizacije, iako su deklarativno podržali skup. Razlozi za ▸

Nevena Petrušić, poverenica za zaštitu ravnopravnosti

Dozvolili smo da ekstremisti ojačaju

Izostala je svih ovih godina adekvatna reakcija na nasilje, govor mržnje i zastrašivanje. Izostao je sistematski rad institucija na promociji ljudskih prava, suzbijanju homofobije. Izostala je podrška koju je država dužna da pruži svima

Pokušajte da iz istorije eliminišete renesansnog genija Leonarda da Vinčija, kompozitora Čajkovskog, pesnika Artura Remboa, bluz ikonu Džozefinu Bejker, glumca Roka Hadsona; zamislite da nikad niste pročitali *Doručak kod Tifanija*, niti slušali R.E.M, niti se divili Mikelanđelu... Da li bi bez njih ovaj svet izgledao ovako kako izgleda danas? Znate li šta ih povezuje?

Za nama je još jedna zabranjena Parada ponosa, još jedna propuštena prilika da sebi i drugima pokažemo da smo kao društvo sazreli i naučili da nas ljudska prava čine ljudima i da smo u stanju da prihvatimo "druge" i "drugačije". Protekli dani jasno su pokazali da mnogi još nisu razumeli da su ljudska prava najbolji vodič u proceni granica prihvatljivog ponašanja. Da je tako, potvrđuje i činjenica da se u svesno stvorenoj atmosferi straha i svakodnevnih pretnji nasiljem, mnogim ljudima zaista učinilo da je neminovno birati između bezbednosti i ljudskih prava. Zašto?

Zato što smo dozvolili da ojačaju grupe ekstremista i nasilnika koji sebi daju za pravo da odrede meru slobode drugima, da jednoj manjinskoj grupi odrede gde i kako sme da se okupi i javno govori o svojim problemima. Oni su za sebe uzeli slobodu da ukinu slobodu drugima. Zato što za deset godina, koliko je proteklo od prvog pokušaja da se Parada ponosa održi, država nije ispunila svoju dužnost da stvori takav društveni i pravni ambijent u kojem će svako morati da računa na to da vlada sila zakona, a ne zakon sile i da se pravo primenjuje jednako na sve. Izostala je svih ovih godina adekvatna i odlučna reakcija na nasilje, govor mržnje i zastrašivanje LGBT populacije. Izostao je sistematski i koordinisani rad institucija na promociji ljudskih prava, suzbijanju homofobije i razvijanju duha tolerancije i uvažavanja drugosti i različitosti. Izostala je podrška koju je država dužna da pruži svim ranjivim i marginalizovanim društvenim grupama, uključujući i LGBT osobe. Jer, ko drugi, ako ne država, treba da osigura poštovanje prava na mirno okupljanje i slobodu govora – i ova, kao i sva druga ljudska prava, jesu prava koja pojedincima daje država u kojoj žive.

Sigurna sam da većina ljudi želi i bezbednost i ljudska prava jer znaju da ove dve vrednosti idu ruku pod ruku i da je pitanje "bezbednost ili ljudska prava" potpuno izlišno. Bez bezbednosti u okruženju, nema ni lične bezbednosti, a tada prava mogu biti negirana svakom od nas ko se po bilo čemu razlikuje od većine. To se može sprečiti samo ako ljudi prevladaju ravnodušnost prema kršenju ljudskih prava i ako ravnopravnost i poštovanje različitosti postanu naše zajedničke vrednosti koje svesno prihvatamo, suštinski razumevajući da bez njih nema mirnog suživota, društvene stabilnosti i napretka. U protivnom, ostaćemo društvo koje će se iznova suočavati sa iskušenjima ekstremizma, netrpeljivosti, mržnje i nasilja prema drugima i drugačijima, propuštajući šansu da izađe iz postojećeg stanja stvari i novim generacijama utre put ka otvorenom demokratskom društvu u kojem se raznolikost rodnih, seksualnih, kulturnih i drugih ljudskog identiteta prihvata i uvažava. ◂

razilaženja na LGBT aktivističkoj sceni u Srbiji ostali su van radara tradicionalnih medija, ali su primećeni na društvenim mrežama, u vidu brojnih ličnih prozivki i zajedljivih primedbi. Paradoks u čitavoj priči jeste to što oni koji su prethodnih godina bili među organizatorima Parade, danas tvrde da ona možda i nije najbolji način borbe za ravnopravnost LGBT populacije. Istraživanja za to vreme pokazuju da je Parada za široku javnost ubedljivo najvidljiviji oblik te borbe. Sa druge strane, decenijsko iskustvo govori da su pokušaji sprečavanja da ona bude održana – najočigledniji oblik diskriminacije ovog dela građana. Činjenica da je ona 2010. održana, a da već naredne, 2011. godine ponovo nije bila moguća, ukazuje da društveni tokovi koji po prirodi stvari idu samo napred, ovde mogu da krenu i unazad. Uzroci zašto je tako jesu ono o čemu treba razmišljati. Možda je vreme da odgovornost za nepomeranje sa mrtve tačke i stalnu borbu za i protiv Parade preuzmu svi pomalo: država nespremna ili nevoljna da izađe na kraj sa huliganima, aktivisti koji ne uspevaju da nađu adekvatan način komunikacije sa javnošću kako bi dobili širu podršku i odobravanje, ali i mediji među kojima većina tek od nedavno na LGBT teme izveštava u skladu sa standardima profesije.

PREKO PLOTA: Ionako bljutav ukus u vezi sa svime što se tiče Parade ponosa dodatno pojačava to što ona postaje sredstvo za prepucavanje preko plota između vlasti i opozicije. Bivši predsednik Srbije i lider Demokratske stranke Boris Tadić rekao je za "Blic" da je izjava premijera Ivice Dačića da je "zabrana Parade ponosa pobeda, a ne poraz države", bizarna: "Ni prošli put to nije bila pobeda, već ozbiljna bezbednosna procena, koja je usledila nakon svih pokušaja da se Parada omogući. I sad sam rekao da je moralo da se učini sve da se Parada ponosa održi, a ne da se čini sve kako bi se išlo u susret otkazivanju", rekao je Tadić, dok bivši premijer Mirko Cvetković izjavljuje kako je ponosan što je tokom vlade kojoj je on bio na čelu održana jedina gej parada. Zaboravlja da doda

“Ecce homo”: Povređena (d)verska osećanja

Foto: A. Anđić

HRIŠĆANSTVO JE MILOSRĐE: Protivnici i fotografija sa izložbe "Ecce homo"

Nedelja ponosa, serija događaja koja po običaju prethodi održavanju Parade ponosa, prošla je mirno. Jedini veći problem za organizatore bilo je održavanje izložbe “Ecce homo”, a premijer i ministar policije Ivica Dačić izjavio je da je upravo ova izložba doprinela odluci da Parada bude zabranjena: “Izložba je očigledna provokacija koja je sigurno doprinela zabrani ovogodišnje šetnje. To nije pravo na slobodno mišljenje, to je direktna provokacija koja može da destabilizuje odnose u zemlji. Potvrda ovoga što ja govorim je i da su druge verske zajednice osudile ovu izložbu.”

O čemu se zapravo radi? Polovinom devedesetih, švedska fotografkinja Elizabet Olson Valin izgubila je prijatelja koji je umro od HIV-a. Komentari da ga je zbog homoseksualne orijentacije i životnog stila stigla “božja kazna” inspirisali su je da napravi seriju fotografija na kojima je Isus prikazan u društvu homoseksualaca, transrodnih osoba i obolelih od HIV-a. Postavka se sastoji od fotografija na kojima su ovozavetne scene iz Isusovog života smeštene u homoseksualni kontekst, a uz svaku fotografiju nalazi se i odgovarajući citat iz Novog zaveta. Pored očigledno ironičnih prizora poput onog gde Isus na biciklu predvodi gej paradu, po uzoru na scenu njegovog ulaska u Jerusalim na magarcu, tu su i izrazito potresne fotografije, poput one gde Isus u bolničkoj uniformi i u pozi Pijete u naručju drži mršavo telo obolelog od HIV-a.

Poruka je jasna svima koji su imali dobru volju da pogledaju fotografije pre nego što su doneli sud o njima: hrišćanstvo je milosrđe, a Isus ima milosti za sve, pa i (ili pogotovo) za marginalizovane i obespravljene. Organizatori Nedelje ponosa želeli su da pokažu ove fotografije u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Međutim, Srpski sabor Dveri procenio je da ova izložba vređa verska osećanja njihove političke organizacije, te se obratio pismom patrijarhu Irineju sa zahtevom da traži od vlasti zabranu ove izložbe, što je on i učinio.

Pošto su se u čitavu priču upleli i umetnost i pitanje umetničkih sloboda, sa kojim ni upućeniji od prosečnog političara ne mogu lako da izađu na kraj, niko nije pokušao da zabrani izložbu. Jedino je premijer Dačić kroz svoje izjave o Paradi doprinosio podizanju tenzije oko ovog događaja. Epilog priče je taj da je izložbu obezbeđivalo 2000 policajaca. U sredu 3. oktobra čitav centar Beograda vrveo je od policajaca, a u Birčaninovu ulicu, gde se nalazi Centar za kulturnu dekontaminaciju, moglo se ući samo sa pozivnicom za otvaranje izložbe. Oba kraja Birčaninove bila su ograđena metalnom ogradom i kordonima, ispred kojih se okupilo stotinak pristalica Dveri. Oni su od policije zahtevali da im da garancije da će izložba iste večeri biti i zatvorena, ali sve je prošlo bez incidenata.

i da su tokom iste te vlade dve zabranjene. Međutim: “ S druge strane, ona koja je bila otkazana prošle godine, nije bila zabranjena kao ovogodišnja, već smo joj dali drugu lokaciju koju oni nisu prihvatili. Ovo je sada eksplicitna zabrana. To nije popularno, političke stranke su populističke i one tako funkcionišu.”

Reklo bi se da je opozicionim političarima lakše da kažu šta zaista misle jer snose manju odgovornost od onih na vlasti, no, iskustvo nam kaže da u našem sokaku nije stvar u odgovornosti, nego u populizmu, kom je vlast sklonija nego opozicija.

ČIJA JE PARADA: Ali, da li je Parada ponosa isključivo stvar LGBT populacije i organizacija za LGBT prava? Možda je u početku bila, ali kroz godine pokušaja i neuspeha prestala je to da bude. Čak i ona jedna održana ostala je upamćena po neredima. Zato je suština čitave priče oko Parade ponosa još uvek daleko od pojedinačnog pitanja prava jedne manjine, a tesno je povezana sa samim temeljima demokratije i uspostavljanja sistema i pravnog poretka. I zato je ona nešto što bi trebalo i moralo da se tiče ne samo LGBT aktivista i sasvim malog dela javnosti koji podržava ovaj događaj, već svakoga kome je stalo do toga da Srbija bude demokratska, stabilna zemlja čiji poredak ne ugrožava nikoga i u kojoj niko ne može pod pretnjom nasiljem da odluči da li će se nešto što zakon dopušta dogoditi ili neće. Zato je pitanje održavanja Parade postalo čisto političko, temeljno pitanje odnosa društva prema sili i siledžijskim metodama političkog delovanja i, na kraju krajeva, odnosa društva prema samom sebi. Ako se odnos prema tom pitanju ne ►

Zoran Dragišić, profesor Fakulteta za bezbednost i autor studije bezbednosti Parade 2009

Krug ludila

Nova vlada Srbije se osramotila isto kao i prethodna, jer je i ovogodišnju šetnju zabranila sa zastrašujućim obrazloženjem da ne postoje bezbednosni uslovi za njeno održavanje. Ako ova država nije u stanju da obezbedi jedan miran skup na kome bi se okupilo par stotina ljudi, šta je uopšte ona u stanju da uradi

Treba li da biramo između bezbednosti i ljudskih prava? Ovo pitanje je još jedna lažna dilema koja se iz godine u godinu forsira u Srbiji. Smatram da još jednom treba pomenuti neke činjenice koje bi trebalo da su opštepoznate. Nema ljudskih prava bez bezbednosti, niti može biti bezbednosti bez ljudskih prava. Država je nastala tako što su se ljudi odrekli dela svoje slobode zbog bezbednosti. Ljudi su prihvatili da svoje odnose ne rešavaju silom, a državi je pripao monopol nad nasiljem, ukoliko neko ipak pokuša da krši norme ponašanja koje je država propisala. Svi plaćamo porez, između ostalog, da ne bismo morali sami da se bijemo protiv onih koji povređuju neko naše pravo. Država ima obavezu da svakome obezbedi nesmetano uživanje prava i da ga zaštiti ukoliko neko pokušava da ga omete u uživanju tog prava. Notorna je činjenica da svako, pa i LGBT osobe, ima pravo da na miran način iskaže svoje nezadovoljstvo, da ukaže na neki problem i da se slobodno prošeta ulicom.

Nova vlada Srbije se osramotila isto kao i prethodna jer je i ovogodišnju šetnju zabranila sa zastrašujućim obrazloženjem da ne postoje bezbednosni uslovi za njeno održavanje! Ako ova država nije u stanju da obezbedi jedan miran skup na kome bi se okupilo par stotina ljudi, šta je uopšte ona u stanju da uradi? Posebno zabrinjava činjenica da već godinama iste grupe prave nerede u kojima je bilo mrtvih i teško povređenih, krše prava građana i šire neku vrstu degenerisanog nacionalsocijalizma, a da država prstom nije mrdnula da ih u tome spreči. Naprotiv, parapolitičko podzemlje je, uz pomoć prethodnih obavljača najviših državnih funkcija, formiralo svoje političko krilo koje se sada prenemaže i objašnjava kako i oni "mirno izražavaju svoj stav". Pre skoro čitavog veka nacionalsocijalisti su rekli da će ukoliko vajmarska demokratija bude dovoljno glupa da ih pusti da dođu na vlast tu šansu iskoristiti. Oni su je iskoristili, svi znamo kako se to završilo.

A kako ludilo nikada ne ide samo, nekakav "borac za ljudska prava" poziva na paljenje crkava, organizuju se izložbe na kojima se Isus prikazuje na način koji vređa osećanja hrišćanskih vernika, država naravno ne reaguje. Kolateralne žrtve ovih budalaština, ni krive ni dužne, biće opet LGBT osobe, koje se samo zalažu da im se prizna pravo na normalan život.

Televizije su svakog dana pune "boraca za ljudska prava" i "boraca za tradicionalne vrednosti", ljudi se dele na one koji su za gej paradu i one koji su protiv, dok se PDV povećava na 20 odsto, ponovo počinju nestašice, sve cene skaču, hrana postaje luksuz, još čekamo početak borbe protiv kriminala... Aktuelni vlastodršci naivno veruju kako im ova situacija koristi jer ljudi ne obraćaju pažnju na bitne stvari. Iz ove situacije korist će i ove godine izvući parapolitičko podzemlje kome se pružila prilika da do mile volje bulazni o "porodičnim vrednostima" i stiče jeftine političke poene.

Oštre reakcije iz Evrope i SAD u kojima se upozorava na slabost i nefunkcionalnost države koja nije u stanju da obezbedi održavanje najobičnije ulične manifestacije, tumače se kao zahtevi da se u Srbiju "uvede homoseksualizam" i poruše "tradicionalne srpske vrednosti". Evo još jednog dobrog povoda da se kaže ne Evropi i novom svetskom poretku!

Ono što Evropa od nas traži je zaista težak i neprihvatljiv uslov, to nije traženo ni od jedne države koja se do sada priključila EU. Bezdušni antisrpski lobi u Briselu traži, zamislite taj bezobrazluk, da poštujemo vlastiti Ustav i zakone! To neće proći! Imamo mi i bratsku Rusiju, pa neka se takmiče ko će više da nam pomogne!!! Svakome je jasno da je jaka i funkcionalna država direktno usmerena protiv srpskih nacionalnih interesa.

Krug ludila se širi, a lopovi trljaju ruke... ◂

poistoveti sa odnosom prema nasilju, ona zaista nikada više neće biti održana.

Srbiji treba Parada baš zbog ponosa, te jedne reči koja je tako veliki kamen spoticanja. Jedna od prvih reakcija na vest o zabrani stigla je od izvestioca Evropske unije za Srbiju Jelka Kacina i bila je intonirana u pretećem tonu. "Politička poruka Vlade i njenih organa koja je upućena građanima Srbije i LGBT manjini je shvaćena i biće ocenjena na odgovarajući način u Evropskom parlamentu i ostalim institucijama Evropske unije", rekao je Kacin za Radio Slobodna Evropa: "Sve što se dogodilo doživljavamo kao veoma jaku i veoma svesnu političku poruku koju ćemo u potpunosti uzeti na znanje i prema tome postupiti." Na pitanje šta to znači, on je odgovorio: "To znači da će Srbija dobiti ono što je tražila. Odlučila je da pošalje takvu poruku, pa će dobiti adekvatan odgovor." Ponos, a ne pretnje, trebalo bi da podstakne jedno društvo i jednu državu da sebi ne dozvoli poniženje u vidu ovakvih, zlokobnih poruka. ◂

Jovana Gligorijević

piše: Miloš Vasić

Kriza srednjih godina

Mužjak je takmičarski nastrojen, kompetitivan, je li; onda primeti da su stasali mlađi, vitkiji, snažniji i lepši mužjaci

To je prevod sa engleskog: *Middle age crisis*. Mi pojavu imamo, ali joj još nismo dali ime – barem koliko ja čujem. Ima negde kod Le Karea (*Russia House*) inače pogrešan opis duševnog stanja junaka, Barlija Blera: "On trese rešetke svojih srednjih godina" (*Rattling his middle age bars*).

U konkretnom i verovatno tipičnom slučaju, subjekt ima oko pedeset godina, dronjavu karijeru, par neuspelih brakova za sobom, neispunjeni životni poziv (zato je karijera i dronjava), od onoga što voli ne može da živi i obrnuto, mladost je otišla uglavnom uludo, vreme je da se misli na sve kraću budućnost, testamente i to. Muškarac u tom položaju i takvog raspoloženja ume da bude jako zanimljiv određenoj vrsti žena koje saosećaju, koje vole i čuvaju takve likove (često na sopstvenu štetu, ali šta se može). I to je otprilike sve, što nije malo, ali ipak.

Zašto bi srednje godine (od 45 do, hajde da kažemo, 65 najdalje) bile "kriza"? Muški se – ako su imali sreće sa konstitucijom i ako su se pazili – još u stanju upotrebljivom. Dr Alchajmer se, ako je sreće, još nije najavio u kućnu posetu; prostata, ako je sreće, radi kako treba; kardiovaskularna situacija još nije neizbežna; telo radi, kliker takođe, iskustvo (kakvo-takvo, uvek je korisno) daje određene prednosti. Muškarac razborit, smiren i promišljen, pomiren sa svojim životom (ako ikako može; ne vidim zašto ne bi mogao) biće i nadalje upotrebljiv sebi i drugima. Zašto bi ga spopadale huje da se razvodi, da muva neprilično mlađe ženskinje, da farba kosu i menja oblačenje i da od sebe pravi budalu na mnogo raznih drugih načina koje mi je zazorno i nabrajati?

Ima tu nekoliko mogućih tumačenja, ako izuzmemo endokrinološka u koja se ne razumemo. Biološki, da ne kažemo arhetipski, mužjak je takmičarski nastrojen, kompetitivan, je li; onda primeti da su stasali mlađi, vitkiji, snažniji i lepši mužjaci. Njegova poodmakla... hm... zrelost, recimo, ne nosi nužno i prednosti konfučijanskog tipa (u Kini starce poštuju). S druge strane, ti mlađi mužjaci ne takmiče se s njim oko ženki njegovih ili bliskih godina, nego muvaju piletinu – što je i logično. Treba znati svoje mesto u generacijskom nizu, ali sredovečni ga često ne prepoznaju. Odatle ta nepotrebna želja da se bude mlađi – na šta se ta čuvena kriza sredovečnosti često svodi.

Drugi i ozbiljniji uzrok te krize je neispunjenost, frustracija, razočarenje dotadašnjim životom, sve to praćeno iskrenim uverenjem da je čovek zaslužio bolje. Obično i jeste, ali je život nepravedan. Iz toga, slutim, proističe mnogo važniji oblik krize srednjih godina: žestoka želja za slobodom, za odbacivanjem konvencija koje su čoveka ugnjetavale, čak za marginalizacijom – ako ima snage za to. Logika je otprilike sledeća: dobro, jesam li bio uzoran muž i otac; jesam li radio ceo život kao magarac; jesam li bio uzdanica porodici, poslodavcima, državi i svima? Jesam. E, sada hoću da živim onako kako mi se celoga života sviđalo, ali nisam mogao (od osećanja dužnosti) ili nisam smeo (iz razloga konformizma, vaspitanja ili običnog kukavičluka). Bio je uzoran muž ženi za koju je odmah shvatio da je ćurka ili pohlepna opajdara; ostao je zbog dece koja su, ispostavilo se, razmažena derlad koja samo na sebe misle; zbog njih je rintao kod poslodavaca koji su po pravilu gramzivi olos; plaćao je poreze vašljivoj lopovskoj državi i služio njenu nesposobnu i tupavu vojsku. I šta sad?

Sa nekih 45-50 ili nešto više godina taj muškarac ima svako pravo da misli kako je u krizi. To teško da ima veze s godinama: 'vata to i mlađe, ali i starije. To ima veze s nečim drugim: sa dozrevanjem svesti o smislu svojeg blesavog muškog života – ako mu ta svest ikada dozri, to jest. Ako dozri, onda dolazi do manifestacija "krize srednjih godina": dosta mu je svega, ne zna šta bi od sebe, pomisli (često pogrešno) da bi nova ili mlađa žena možda bila spas. Ako je stekao nešto para (i sačuvao ih od ostavljene žene), bude mu malo lakše: može da kupi jedrilicu o kojoj je sanjao od detinjstva, pa da jedri dok se ne udavi, jer o navigaju pojma nema; može da kupi motocikl i da se slupa, jer je to nešto za mlade i lude davaoce organa. Može da ode u lov na visoku divljač; da se lati pecanja, što je nekako najsigurnije; da se baci u "duhovni preporod" (sigurnija je visoka divljač); sve to ako ima para, ponavljam.

Ako je, pak, muškarac koji je rešio da se oslobodi stega, jer je svoje odslužio i više ne može da izdrži jaram, siromašnijeg imovnog stanja, preostaju mu sirotinjske zabave: kocka, najbolji put u propast; piće, nešto duži put ka istoj destinaciji; samački život i kafana, što ume da postane tužno. Ako ste razumeli da i ja smatram da je bolje biti zdrav, bogat i dugovečan nego bolestan, siromah i – neizbežno – kratkoga veka, u pravu ste. Za takav zaključak ne treba nam Alen Ford; barem ne svima.

To ipak ne znači i da čovek skromnih mogućnosti ne može da stekne duševni mir, ljubav i mudrost u svojim srednjim godinama. Pokušajte, pa ćete videti.

PS: posle ispraćaja Vojina Dimitrijevića, neko mi reče da je on imao izvesne sugestije da o čemu bih ja ovde mogao još pisati. Neizmerno mi je žao što nije stigao da mi ih saopšti, jer je bio mudar čovek. ◂

Dr Ristić

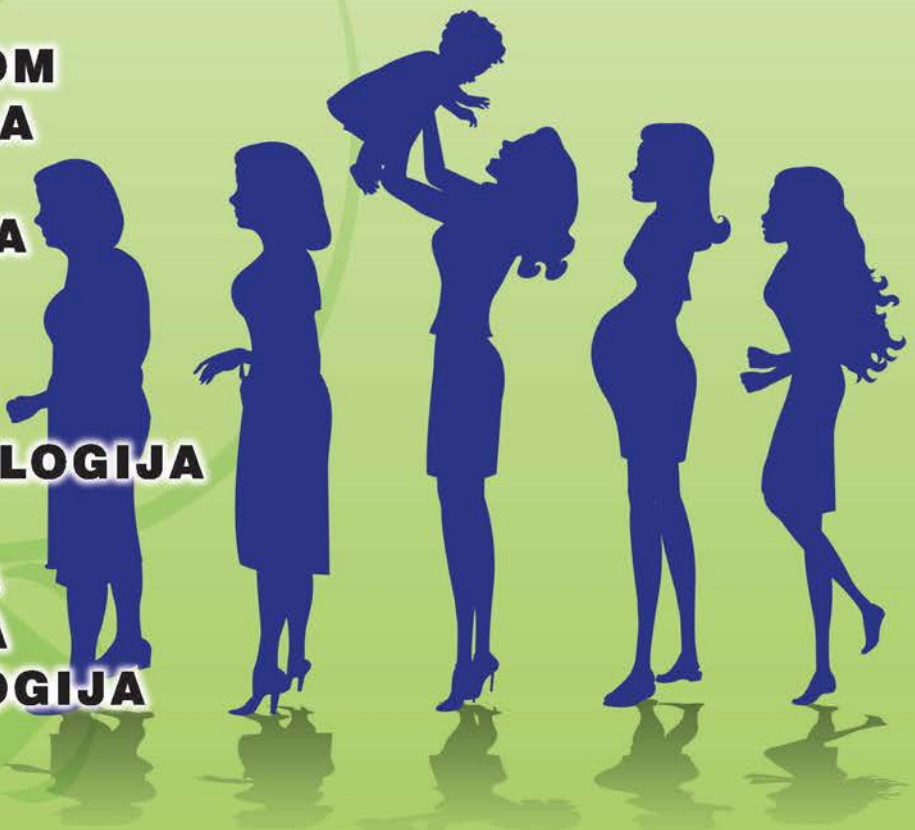
dom zdravlja

01.-31. OKTOBAR

GINEKOLOGIJA

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

0–24

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764
Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h, Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Slučaj S. Palanke

Andra i Šurda u Nišu — VREME 1035

G. Pančiću, godinama čekam da omanete u komentaru. Ništa! Pa i kada omanete, u pravu ste. Zato vašem tekstu dodajem mali prilog o politizaciji pozorišta.

Gradsko amatersko pozorište u S. Palanci postoji bezmalo 100 godina. Osvajalo je prva mesta na festivalima u SFRJ, pa i kasnije. Godinama zapošljavalo (upravnika, bine majstora, garderobera i kotlara). Danas ih ima zaposlenih oko 30. I ništa!

U komšiluku (iza zida) bioskop zapošljava oko 10 ljudi, a ne radi oko 20 godina. I ništa!

Biblioteka, muzej, galerija... isto. Kažu, sve zajedno preko 100 zaposlenih iz svih partija koje su bile, a i biće. I, ništa!

Zoran Stanošević

Pozorište i lutrija

Andra i Šurda u Nišu — VREME 1035

Nešto se ne sećam da sam pročitao sličan članak kad je pre pet godina DS postavio novu direktorku Državne lutrije Srbije.

Novi upravnik niškog pozorišta bar ima neke profesionalne veze sa pozorištem, dok je bivšoj direktorki jedina kvalifikacija bila da joj je Tadić predavao psihologiju u srednjoj školi, a njena pozicija je bila daleko viša.

Miroslav Trajković

To je stvar suda

Zašto su nasilnici jači od države — VREME 1135

Zabrana Parade ponosa pre neki dan podsetila me je na jednu zabranu parade u SAD od pre možda više od 30 godina. Naime, američki nacisti hteli su da promarširaju, u paradnim uniformama sa svastikama i svim đinđuvama, kroz Skoki Ilinois, jedno predgrađe Čikaga tada nastanjeno u velikoj meri preživelima u Holokaustu nad Jevrejima. Parada je bila zabranjena, ali za razliku od naše ne od strane policajaca, već od strane suda države Illinois. Američka policija nije paravojna organizacija i nikakvo policijsko ministarstvo ne može da šalje na primer, Njujorške policajce da razbijaju glave Arizonjanima. Niti može da izdaje dozvole za parade. Tamo kao i ovde parada je pitanje suda, ljudskih prava i ustava.

Bogoljub Jovanović

Sve to ima u zakonu

Nema mere od koje svi imaju koristi — VREME 1035

Nije tačno da su naši propisi zaista takvi da država nema baš mesta za reagovanje. Naime, prema članu 46. Zakona o trgovini, radi sprečavanja poremećaja na tržištu ili otklanjanja štetnih posledica poremećaja na tržištu u pogledu snabdevanja robom i uslugama od vitalnog značaja za život i zdravlje ljudi i za rad privrednih subjekata, ustanova i drugih organizacija od opšteg interesa, Vlada može da odredi privremene mere koje se odnose na određenu vrstu robe i usluga, određenu kategoriju trgovaca ili potrošača, na potrebu sprovođenja obaveza preuzetih međunarodnim ugovorom, na cene, kao i na druge uslove za obavljanje trgovine, osim mera koje se odnose na uvoz i izvoz robe. Vlada će odrediti privremene mere iz stava 1. ovog člana, kao i vremenski period primene tih mera, srazmerno cilju i očekivanim rezultatima, koji ne može biti duži od šest meseci od dana određivanja privremene mere, odnosno najduže do ispunjenja obaveze kada je u pitanju sprovođenje obaveza preuzetih međunarodnim ugovorom.

Štaviše, po članu 50. ovog zakona, nepoštena tržišna utakmica (nelojalna konkurencija) – radnja trgovca usmerena protiv drugog trgovca, odnosno konkurenta, kojom se krše kodeksi poslovnog morala i dobri poslovni običaji, i kojom se nanosi ili može naneti šteta drugom trgovcu (konkurentu) – zabranjena je.

Dejan R. Popović, dipl. inž.

Krupni kapital

Kako da Evropa pomogne Bogoljubu — VREME 1135

Opet Dragoljub Žarković brani krupni kapital. Da mu nisu i Karići, pored Delte, garantovali za kredit kada su novinari "sami" otkupljivali svoj cenjeni časopis?

Nenad Lilić

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun - podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

▸ dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ▸ telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ▸ e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Četvrtak

Ni na početku, ni na kraju. Čak ni u sredini. Strpljivo stoji u nedeljnom redu, džentlmenski propuštajući sredu i bacajući prašinu u oči petku.

Kad sam bila mala, svaki dan sam zamišljala kao osobu. Ponedeljak je bio visok, mršav, crnokos i strog. Utorak, debeo i brkat, najviše mi je ličio na čika Miću od koga smo kupovali breskve. Sreda onako dugokosa sa krupnim plavim očima, ista tetka Savka, hladna i dosadna (tetka, izvini). Petak je bradati nasmejani deda iza koga ide baba Subota, krupna, sa zlatnim zubom i miriše na krofne. Nedelja, ista moja mama, a četvrtak... Jedino njega nisam zamišljala kao odraslu osobu. Čupav, pegav, u kratkim pantalonama i bosonog, kikoće se i poziva na avanturu.

Otišla sam i korak dalje. Osim lica, smislila sam im i karaktere. Tako je ponedeljak zauvek ostao strog, dan kad treba "zapeti" i dati sve od sebe. Utorak je već spremniji za kompromise. Brkovi kriju veliki osmeh koji kaže "najgore (ponedeljak) je prošlo, samo izdrži sredu". Petak, spor, ali pun obećanja. Subota i nedelja, blage, darežljive i tople, svaka na svoj način. A on, četvrtak, uvek je bio prestupnik. Onako prašnjav, prosto je izazivao izgrebana kolena, nenapisane domaće zadatke i preskakanje ručka, svestan da će u slučaju da bude uhvaćen u šteti brzo moći da otrči u zagrljaj petku, suboti i nedelji. I oduvek je bio moj dan.

Da bismo izbegli vikend-gužvu, sa roditeljima smo u veliku nabavku u Robnu kuću "Beograd" išli četvrtkom. Svaki put dobila bih skoro pola kilograma gumenih bombona, koje obožavam i dan-danas. Jedino tog dana nisam imala čas fizičkog, a to je značilo da ne moram da glumim budalu koja nikada neće uspeti da se popne uz šipku. Prvi put sam se filmski poljubila u četvrtak – na velikom odmoru, između časa matematike i likovnog. Na tom času nisam ništa nacrtala. Nedelju dana kasnije, posle likovnog, prvi put sam se potukla sa drugaricom – i pobedila. Posle nekoliko nedelja odlučila sam da zauvek pobegnem iz muzičke škole i od harmonike. Ceo petak provela sam u ćošku zbog te odluke. Iz Teorije političkog sistema pala sam pre 520 četvrtaka i tada upoznala petoro ljudi koji su mi danas bliski prijatelji. Pre 416 četvrtaka, baš na rođendan, prvi put sam videla svoje ime u impresumu "Vremena". Ostavio me dečko. Postala sam tetka. Upoznala sam nekog posebnog. Otputovala sam u Pariz.

Štošta smo prošli četvrtak i ja.

Nisam sklona rutini, ali njega nekako uvek mogu da predvidim. Prvo, ne moram da ustanem rano, a kafu mogu da pijem bar 45 minuta. Četvrtkom, po pravilu, imam najmanje obaveza. To znači da mogu da prošetam od kuće do radnog mesta, a od radnog mesta gde god poželim. Četvrtak je dan kada moja mašta nesmetano juri, kad slobodu kradem, a od obaveza bežim; dan kada služim dokolici i ugađam sebi, bez griže savesti.

Četvrtkom uvek pojedem ogromnog "indijanera" u "mojoj poslastičarnici", obavezno se vidim sa najboljim drugaricama da, u miru, pretresemo sve ovozemaljske teme, uživam u savršenim koktelima upola cene, zgrešim u nekoj prodavnici i kupim nešto što mi uopšte ne treba, švercujem se u gradskom prevozu, skitam po uličicama, nosim novo "Vreme" pod rukom, ponekad odigram stoni fudbal...

Isključivo četvrtkom moja komšinica pere veš i ceo sprat miriše na lenor sa đurđevkom. Samo tog dana stiže roba u prodavnicu bebi opreme ispred moje zgrade, zbog čega nastaje haos na parkingu. Emituje se jedina serija koju posvećeno gledam. Grad vri i sprema se za vikend.

Zašto sam izabrala baš četvrtak, ne znam, ali znam da nisam jedina. U Velikoj Britaniji, na primer, svi generalni izbori od 1935. godine održani su u četvrtak, i to je postala tradicija, mada ne zakonska obaveza. Većina Australijanaca baš četvrtkom dobija platu i odlazi na bioskopske premijere, a Amerikanci svoj najveći praznik – Dan zahvalnosti – slave isključivo četvrtog četvrtka u novembru.

Horoskop kaže da je idealan za ugovaranje značajnih poslova, zaključivanje ugovora, bavljenje finansijskim transakcijama ili svakom vrstom učenja i da je najbolji dan za kontakte sa inostranstvom i dugoročno planiranje.

Istraživači Škole za ekonomiju u Londonu tvrde da je najbolji dan za seks, jer su tada, navodno, prirodni nivoi kortizola, koji utiče na seksualno uzbuđenje, na svom vrhuncu.

Moja komšinica ga mrzi iz petnih žila, jer joj se muž svakog četvrtka pijan vraća kući i histeriše zbog veša.

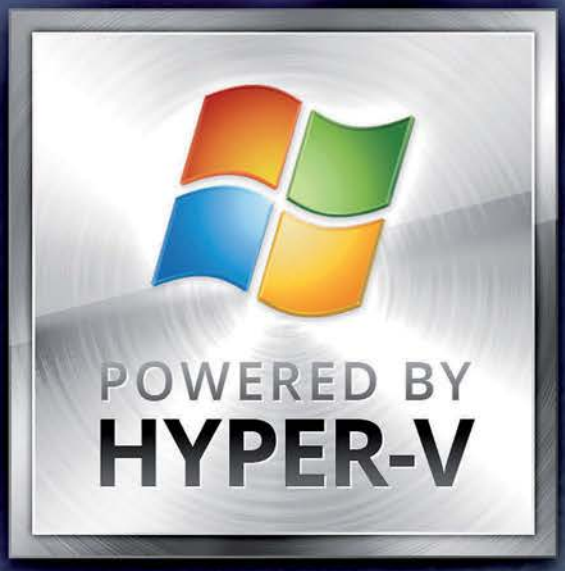
Da, ima četvrtak i svoje drugo, ne baš slavno lice. Tako je, na primer, 24. oktobra 1929. godine, izazvao krah berze i otvorio vrata Velikoj depresiji.

Svojim nestašnim karakterom je, izgleda, najviše uspeo da zavede četrdesetogodišnjeg Pitera Bajleka iz Nju Džersija. Bajlek je za četiri meseca uspeo da opljačka čak sedam banaka i to isključivo – četvrtkom. Policija nikada nije otkrila zašto je odabrao baš taj dan, ali im je njegov običaj bitno olakšao hapšenje. Bajlek trenutno služi petogodišnju kaznu u zatvoru u Trentonu, a uz to je opljačkanim bankama dužan da plati odštetu od oko 12.000 dolara.

Mene pegavi nestaško još tera samo na uživanje u dokolici i danas tačno znam šta ću da radim. ◂

Jasmina Lazić

NOVO!

HYPER-V SERVERI

VIRTUELNI WINDOWS SERVER
OD SAMO €35 MESEČNO

HYPER-V TEHNOLOGIJA ZA WINDOWS VIRTUELNE PRIVATNE SERVERE
PRUŽA NAJBOLJE PERFORMANSE I POUZDANOST

EUnet
PROFESSIONAL HOSTING

011 330 56 05 • WWW.EUNETHOSTING.COM/HYPER-V-SERVERI

BMW PORODICA. BESKRAJNO UŽIVANJE.

Da bi uživanje u vožnji učinili dužim, garancija i besplatno servisiranje svih BMW modela su produženi na 4 godine i to od sada postaje standard. Vaša bezbrižnost je duplo duža, tako da možete u potpunosti da se prepustite čarima vožnje koju pružaju BMW vozila, a u saradnji sa BMW Financial Services. Za dodatne informacije vam predlažemo da posetite najbliži BMW salon.

SVI BMW MODELI SU SADA SA 4 GODINE GARANCIJE I 4 GODINE BESPLATNOG SERVISIRANJA KAO STANDARD.*

BMW EfficientDynamics
I manja emisija i više uživanja u vožnji.

* Ponuda važi za nova vozila. Garancija i servis važe 4 godine ili pređenih 100.000 km.

GODINE **4** BENEFITA **STANDARD**

- GARANCIJA
- BESPLATNO REDOVNO ODRŽAVANJE
- OTKUP VOZILA, STARO ZA NOVO
- ODLIČNO FINANSIRANJE

Delta Motors
Radnička 8
Beograd
Telefon:
011 353 99 00

Radulović Group
Dragoslava Srejovića b.b.
Beograd
Telefon:
011 20 80 180

Radulović Group
Novosadski put 71
Novi Sad
Telefon:
021 820 888

Radulović Group
Višnjička 53a
Beograd
Telefon / fax:
011 20 80 888

Mitić Company
Stevana Nemanje 60a
Niš
Telefon:
018 456 15 35

Auto Garant Motors
Ibarski put bb
Čačak
Telefon:
032 380 900

Stefanović Auto
Vlaško Polje
Mladenovac
Telefon:
011 82 01 900

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec